

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra**

Tado Brazausko
V kurso, civilinių ginčų teisės
studijų šakos studento

Magistro darbas

Juridinio asmens restruktūrizavimas

Restructuring of a Legal Entity

Vadovas: doc. dr. Rimantas Simaitis

Recenzentas: lekt. dr. Sigitas Barakauskas

Vilnius, 2023

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Šiame darbe atskleidžiama juridinio asmens restruktūrizavimo samprata, tiriami juridinių asmenų restruktūrizavimo procedūrų modeliai, atitinkamų modelių privalumai ir trūkumai, prielaidos, lemiančios atitinkamo modelio (ne)efektyvumą. Nustačius juridinių asmenų restruktūrizavimo modelius ir jų (ne)efektyvumo prielaidas, pagal tai vertinama, ar Lietuvos juridinių asmenų restruktūrizavimo(si) modelis(-iai) sudaro tinkamas / efektyvias prielaidas perspektyvių juridinių asmenų veiksmingo restruktūrizavimo(si) galimybei.

Reikšminiai žodžiai: restruktūrizavimas, sutartinis restruktūrizavimas, patobulintos sutartinio restruktūrizavimo procedūros, teisminis restruktūrizavimas, hibridinės restruktūrizavimo procedūros.

In this work, the concept of restructuring of a legal entity is revealed, the models of restructuring procedures of legal entities are studied, the advantages and disadvantages of the respective models, the assumptions that determine the (in)effectiveness of the respective model. After determining the models of restructuring of legal entities and their (in)effectiveness assumptions, it is assessed according to this whether the restructuring model(s) of Lithuanian legal entities constitute suitable/effective assumptions for the possibility of effective restructuring of promising legal entities

Keywords: restructuring, workout, enhanced restructuring, judicial reorganisation, hybrid restructuring.

TURINYS

IŽANGA.....	2
1. Juridinio asmens restruktūrizavimo samprata	6
2. Juridinio asmens restruktūrizavimo procedūrų modeliai.....	9
2.1. Sutartinis restruktūrizavimas.....	10
2.1.1. Grynai sutartinis restruktūrizavimas.....	10
2.1.2. Patobulintos sutartinio restruktūrizavimo procedūros.....	22
2.2. Teisminė restruktūrizavimo procedūra	26
2.3. Hibridinės restruktūrizavimo procedūros.....	42
3. Juridinio asmens restruktūrizavimo procedūrų modeliai Lietuvoje.....	46
3.1. Sutartinis restruktūrizavimas ir patobulintos sutartinio restruktūrizavimo procedūros.....	46
3.2. Teisminė restruktūrizavimo procedūra.....	61
3.3. Hibridinės restruktūrizavimo procedūros.....	100
IŠVADOS.....	
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS.....	
SANTRAUKA	
SUMMARY	

IŽANGA

NAGRINĖJAMOS TEMOS AKTUALUMAS

Nagrinėjama tema aktuali tiek teorine, tiek ir praktine prasmėmis. Pirma, nemokumo teisės doktrinoje išsikiriamas ne vienas juridinių asmenų restruktūrizavimo modelis ir pripažįstama, kad efektyvi restruktūrizavimo sistema turėtų turėti visus. Kita vertus, tai, kad teoriškai galima pasinaudoti ne vienu restruktūrizavimo modeliu pagrindo savaime daryti išvadą, jog restruktūrizavimo sistema yra efektyvi, nesudaro. Ne mažesnę reikšmę turi ir tai, kaip atitinkamas modelis yra sukonstruotas ir / ar įgyvendinamas, ar gali būti ir yra veiksmingas. Tik jeigu esamų modelių visuma sudaro prielaidas efektyviai pasiekti juridinio asmens restruktūrizavimo instituto tikslą – sudaryti finansinių sunkumų patiriantiems, tačiau perspektyviems, juridiniams asmenims realias prielaidas efektyviai pasinaudoti restruktūrizavimo(si) galimybe ir taip išvengti bankroto, restruktūrizavimo sistema galėtų būti vertinama kaip efektyvi. Antra. 2020 m. sausio 1 d. Lietuvoje įsigaliojo naujas juridinių asmenų nemokumo reguliavimas (Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymas, 2019, toliau – JANĮ), kuriuo siekiama „didinti nemokumo procesų efektyvumą ir sudaryti sąlygas išsaugoti gyvybingą verslą“, be kita ko, „skatinant finansinių sunkumų turinčių, tačiau perspektyvių, juridinių asmenų restruktūrizavimą, juridinio asmens ir kreditorių neteisminius susitarimus“ (JANĮ projekto aiškinamasis raštas, p. 1). 2021 m. birželio 29 d. taip pat buvo priimtas Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymo Nr. XIII-2221 1, 2, 4, 6, 9, 10, 15, 17, 22, 26, 27, 28, 31, 32, 33, 35, 40, 41, 42, 43, 62, 63, 64, 77, 94, 95, 103, 104, 110, 111, 114, 130 straipsnių ir priedo pakeitimo ir Įstatymo papildymo 102-1, 102-2, 102-3, 111-1 straipsniais įstatymas, įsigaliojęs 2021 m. liepos 15 d. (įstatymo 38 straipsnio 1 dalis), (toliau – Direktyvos įgyvendinimo įstatymas) kuriuo įgyvendinama Europos Parlamento ir Tarybos 2019 m. birželio 20 d. direktyva (ES) 2019/1023 dėl prevencinio restruktūrizavimo sistemų, skolų panaikinimo ir draudimo verstis veikla ir priemonių restruktūrizavimo, nemokumo ir skolų panaikinimo procedūrų veiksmingumui didinti, kuria iš dalies keičiama Direktyva (ES) 2017/1132 (toliau – Direktyva). Vienas pagrindinių Direktyvos tikslų – veiksmingo įmonių restruktūrizavimo skatinimas, sudarant skolininkams galimybę veiksmingai restruktūrizuotis ankstyvame etape ir išvengti nemokumo (Direktyvos preambulės 2 punktas). Tačiau, remiantis statistika (Nemokumo procesų informacinis portalas), nors JANĮ įsigaliojimo metais buvo pradėta mažiausiai bankroto procesų nuo 2015 m. (790), tačiau naujai pradėdamų bankroto

procesų mažėjimo tendencija buvo pastebima dar nuo 2018 m. (sumažėjo nuo 2 979 2017 m. iki 1 609 2019 m.); nėra pagrindo daryti išvadą, kad įsigaliojus JANĮ restruktūrizavimų padaugėjo (2017 m. buvo pradėti 29 restruktūrizavimo procesai, 2018 – 27, 2019 – 33, 2020 – 29, 2021 – 9, 2022 – 21, 2023 I pusmetį – 16). Atitinkamai, pradedamų restruktūrizavimo procesų skaičius vis dar sudaro labai mažą bendrą nemokumo procesų dalį. Patvirtinamų restruktūrizavimo planų skaičius taip pat reikšmingai neišaugo (2019 buvo patvirtinti 11 restruktūrizavimo planų, 2020 – 23, 2021 – 10, 2022 – 11, 2023 I pusmetį – 6). Atsižvelgiant į nurodytą ir nepaisant to, kad, pirma, nėra statistikos duomenų apie juridinių asmenų ir kreditorių sudaromus neteisminius susitarimus, antra, manytina, statistiką labiausiai gali lemti ne tik teisinio reglamentavimo nemokumo srityje (ne)tinkamumas, tačiau ir verslo sąlygos, kuriose veikia juridiniai asmenys, juridinių asmenų vadovų nereagavimas laiku į gresiančius ar esančius finansinius sunkumus, kitos aplinkybės, galima daryti išvadą, kad Lietuvoje bankrotas išlieka vyraujantis nemokumo sprendimo būdas. Siekiant, kad juridiniai asmenys dažniau (iš)spręstų finansinių sunkumų problemas restruktūrizavimo(si) būdu, aktualu analizuoti esamą(-us) restruktūrizavimo modelį(-ius) ir nustatyti galimus jo/jų trūkumus.

DARBO TIKSLAS

Šio darbo tikslas – įvertinti, ar Lietuvos juridinių asmenų restruktūrizavimo(si) modelis(-iai) sudaro tinkamas / efektyvias prielaidas perspektyvių juridinių asmenų veiksmingo restruktūrizavimo(si) galimybei.

DARBO UŽDAVINIAI

Darbo tikslo siekiama išsikelti ir įgyvendinant šiuos uždavinius:

- 1) Apibrėžti juridinio asmens restruktūrizavimo sampratą.
- 2) Nustatyti pagrindinius juridinio asmens restruktūrizavimo modelius ir jų bruožus; nustatyti, kokią naudą / reikšmę kiekvienas jų turi / gali turėti siekiant užtikrinti finansinių sunkumų turinčių perspektyvių juridinių asmenų veiksmingo restruktūrizavimo(si) galimybę ir kokios teisinės prielaidos lemia atitinkamų modelių (ne)veiksmingumą.

- 3) Nustatyti, koks / kokie juridinio asmens restruktūrizavimo procedūros modelis(-iai) esti Lietuvoje; įvertinti, ar Lietuvoje egzistuoja teisinės prielaidos, galinčios maksimaliai įgalinti jo / jų veiksmingumą.

DARBO OBJEKTAS IR TYRIMO METODAI

Šio darbo objektas – juridinio asmens restruktūrizavimo procedūrų modeliai. Dėl ribotos darbo apimties šiame darbe nebus tiriama: juridinių asmenų restruktūrizavimo priemonių (ne)galimumas ir apribojimai (galintys būti įtvirtinti tiek nemokumo teisės normose, tiek ir materialinėje teisėje); taikos sutarties bankroto byloje institutas; labai mažų, mažų ir vidutinių įmonių restruktūrizavimo ypatumai. Šiame darbe sąvoka „juridinis asmuo“ suprastina taip, kaip ji suprantama pagal Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymą (įstatymo 1 straipsnio 2-4 dalys). Atskirų formų juridinių asmenų veiklą reguliuojančiuose įstatymuose galintys būti nustatyti juridinių asmenų restruktūrizavimo ypatumai (įstatymo 1 straipsnio 5 punktas) atskirai nenagrinėjami.

Darbo objektas tirtas panaudojant dokumentų analizės, lingvistinį, teleologinį ir sisteminį metodus. Dokumentų analizės metodas panaudotas renkant ir analizuojant aktualią teisės doktriną, tarptautinių institucijų dokumentus, teismų praktiką, lingvistinis – aiškinant atskirų teisės normų ir / ar rekomendacijų, principų turinį, teleologinis – nustatant įstatymo leidėjo ketinimus įtvirtinant atitinkamas teisės normas, sisteminis – analizuojant atskirų teisės normų ir / ar rekomendacijų, principų ryšius, jų sąveiką.

DARBO ORIGINALUMAS

Siekiant visapusiškai įvertinti, ar Lietuvos juridinių asmenų restruktūrizavimo(si) modelis(-iai) sudaro tinkamas / efektyvias prielaidas perspektyvių juridinių asmenų veiksmingo restruktūrizavimo(si) galimybei, darbe nagrinėjami visi pagrindiniai juridinių asmenų restruktūrizavimo modeliai. Iki šiol Lietuvoje teisės doktrinoje daugiausiai dėmesio buvo skiriama teisminei restruktūrizavimo procedūrai. Tačiau pastaruoju metu tarptautinėje praktikoje pažymima, kad tam, jog būtų užtikrinta efektyvi nacionalinė juridinių asmenų restruktūrizavimo sistema, yra būtina sudaryti sąlygas juridiniam asmenim pasinaudoti ir ne teisminėmis restruktūrizavimo procedūromis, kurios, tinkamai įgalintos, priklausomai nuo aplinkybių, atitinkamais atvejais gali būti daug efektyvesnis juridinių asmenų restruktūrizavimo būdas. Be to, nėra darbų, kuriuose būtų siekta

visapusiškai įvertinti, ar teismo restruktūrizavimo procedūra pagal JANĮ įtvirtintą naują reglamentavimą užtikrina tinkamas / efektyvias prielaidas perspektyvių juridinių asmenų veiksmingo restruktūrizavimo(si) galimybei.

SVARBIAUSI ŠALTINIAI

Svarbiausi darbo šaltiniai – tarptautinių organizacijų Pasaulio Banko ir Jungtinių Tautų tarptautinės prekybos teisės komisijos (toliau – UNCITRAL) išleisti dokumentai – rekomendacinės juridinių asmenų nemokumo reglamentavimo gairės (angl. *soft law*), dokumentai, kuriuose analizuojamos įvairių valstybių praktikos. Taip pat daug remiamasi dr. Sigitu Barakausko disertacija „Įmonių gaivinimo teisminės procedūros: lyginamieji aspektai“ (2016), Lietuvos teisės doktrina, kurioje analizuojamas Direktyvos įgyvendinimo (ne)tinkamumas.

1. JURIDINIO ASMENS RESTRUKTŪRIZAVIMO SAMPRATA

Vieningos, visa apimančios juridinio asmens restruktūrizavimo sampratos, kuri nebūtų diskutuotina, nėra (Barakauskas, 2016, p. 31). Kita vertus, nurodoma, kad juridinio asmens restruktūrizavimo samprata nemokumo teisės kontekste siejama su restruktūrizavimo procesu ir jo rezultatu (A Toolkit for Corporate Workouts, 2022), ir gali reikšti juridinio asmens veiklos pertvarkymą (angl. *operational restructuring*) arba / ir juridinio asmens finansinį pertvarkymą (angl. *financial restructuring*) (Farantouris, 2009; Singh, 2007; Bork, 2012; Blatz, 2006 cituota Barakauskas, 2016, p. 236). Pavyzdžiui, pertvarkant įmonės veiklą, gali būti uždaryti įmonės padaliniai, nutraukta nuostolinga veikla, pradėta vykdyti nauja veikla, modernizuota gamyba bei darbo organizavimas arba įgyvendintos kokios nors kitos techninės, ekonominės ar organizacinės priemonės, siekiant pertvarkyti skolininko veiklą (Barakauskas, 2016, p. 236). Tuo tarpu finansinis pertvarkymas yra susijęs su įmonės valdomo turto ir įsipareigojimų pertvarkymu (Bork, 2012 cituota Barakauskas, 2016, p. 237) ir gali apimti, pavyzdžiui, tokias priemones kaip naujas finansavimas, piniginių prievolių vykdymo termino pratęsimas, skolos atsisakymas, piniginių palūkanų konvertavimas į natūrinės palūkanas, palūkanų skaičiavimo terminuotas sustabdymas, skolų apmokėjimas turtu, skolos pakeitimas į skolininko akcijas (A Toolkit for Corporate Workouts, 2022, p. 11-12), ir kt. Taip pat teisės doktrinoje nurodoma, kad juridinio asmens restruktūrizavimo priemonės gali būti skirstomos ir į tris kategorijas: finansinės priemonės (angl. *financial measures*); priemonės kuriomis siekiama pakeisti įmonės kapitalo struktūrą; veiklos priemonės (angl. *operational measures*), kuriomis siekiama padidinti įvairių įmonės veiklos sričių efektyvumą. Tai yra su struktūriniais ir procesų pasikeitimais susijusios priemonės, kurios leistų sumažinti išlaidas ir padidinti pelną; strateginės priemonės (angl. *strategic measures*), kurios yra skirtos įmonės ūkinės komercinės veiklos pokyčiams, suteikiantiems konkurencinę naudą (Drescher, 2013 cituota Jokubauskas, 2021, p. 314), kt. Taigi, galima daryti išvadą, kad juridinio asmens restruktūrizavimas nemokumo teisės srityje iš esmės yra juridinio asmens veiklos ir / arba finansų pertvarkymas, pasitelkiant tam įvairias teises, finansines, strategines ir / ar organizacines priemones.

Neprivalomuose tarptautinių organizacijų teisiniuose dokumentuose (angl. *soft law*) ir / arba teisės doktrinoje nurodoma, kad juridinio asmens restruktūrizavimo nemokumo teisės srityje tikslas yra sudaryti sąlygas „skolininkui įveikti savo finansinius sunkumus ir atnaujinti arba tęsti savo verslą“ (Balsiukiene, 2022, p. 136), išsaugoti su mokumo problemomis susidūrusio gyvybingo juridinio asmens aktyvią ūkinę komercinę

veiklą, sudaryti jam sąlygas konkuruoti rinkoje bei sėkmingai tęsti veiklą (Jokubauskas, 2021, p. 297), taip išsaugoti juridinį asmenį kaip visumą (vienetą) (Jokubauskas, 2021, p. 304). Restruktūrizavimas yra laikomas ekonomiškai ir socialiai vertingesniu mokumo problemų sprendimo būdu nei bankrotas, nes jis sudaro galimybes išsaugoti veikiančią įmonę, darbo vietas, mokesčių mokėtoją ir sutartinių santykių stabilumą. Su mokumo problemomis susidūrusių įmonių gelbėjimas turi svarbius socialinius tikslus, jis apima verslo ir darbo vietų išsaugojimą ilguoju laikotarpiu. Tai yra ekonomiškai ir socialiai reikšmingesnis tikslas nei perduoti įmonės turtą dalimis bankroto procese (Finch, 2009 cituota Jokubauskas, 2021, p. 298). Juridinio asmens restruktūrizavimu gali būti siekiama ne tik įveikti jau esamus finansinius sunkumus, tačiau ir išvengti finansinių sunkumų bei priverstinio įmonės likvidavimo ateityje (Barakauskas, 2016, p. 32). Tačiau restruktūrizuojami turėtų būti tik gyvybingi juridiniai asmenys (Principles for effective insolvency and..., 2021, p. 7). Gyvybingumo vertinimas yra aktualus tik pradinėje restruktūrizavimo proceso stadijoje (Jokubauskas, 2020, p. 559). Juridinio asmens gyvybingumo vertinimas siejamas su jo ekonominės padėties analize. Nustačius, kad juridinis asmuo yra ekonomiškai neperspektyvus, jos tolesnės veiklos vykdymas neleis pasiekti restruktūrizavimo tikslų (Jokubauskas, 2021, p. 561).

Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatyme (Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymas, 2019 (toliau – JANĮ)) nėra įtvirtintos juridinio asmens restruktūrizavimo sampratos, kaip tokios, tačiau įtvirtinta sąvoka „juridinio asmens restruktūrizavimo procesas“ (JANĮ 2 straipsnio 10 dalis). Joje įtvirtinta, kad juridinio asmens restruktūrizavimo procesas – tai visuma šio įstatymo nustatytų procedūrų, kuriomis siekiama įveikti juridinio asmens finansinius sunkumus, išsaugoti jo gyvybingumą ir išvengti bankroto, gaunant kreditorių pagalbą finansiniams sunkumams įveikti, taikant ekonomines, technines, organizacines ir kitas priemones. Taigi, JANĮ įtvirtintos sąvokos „juridinio asmens restruktūrizavimo procesas“ samprata taip pat siejama tiek su juridinių asmenų restruktūrizavimo procesu, tiek ir proceso rezultatu. Lietuvos teismų praktikoje taip pat pripažįstamas aiškus restruktūrizavimo prioritetas ir šio proceso ekonominė reikšmė. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra pažymėjęs, kad ūkinės veiklos plėtra ir stabilumas – viena iš sėkmingo valstybės ekonomikos funkcionavimo ir visuomenės materialinės gerovės prielaidų. Restruktūrizuojamoms įmonėms tęsiant ūkinę komercinę veiklą, užtikrinamas mokesčių, kurie sudaro pagrindinę valstybės biudžeto pajamų dalį, surinkimas, sudaromos sąlygos išsaugoti darbo vietas, apsaugoti įmonių ir jų kreditorių interesus; todėl finansinius sunkumus patiriančių ir ūkinės komercinės veiklos nenutraukusių įmonių veiklos išsaugojimas, pasitelkiant

įvairias ekonomines ir organizacines priemones bei pasinaudojant kreditorių pagalba, laikytinas viešąjį interesą atitinkančiu ir dėl to prioritetiniu restruktūrizavimo proceso tikslu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje). Poreikis išsaugoti rinkoje veikiančią ir toliau pajėgią iš esmės savarankiškai funkcionuoti įmonę, kai jos finansiniai sunkumai nėra akivaizdžiai pastovaus pobūdžio, yra socialiai reikšmingesnis už siekį likviduoti tokią įmonę, nes sėkmingo skolininko restruktūrizavimo atveju tiek pats skolininkas, tiek jo darbuotojai bei kiti kreditoriai patirs didesnę naudą (įmonė funkcionuos kaip verslo subjektas toliau, bus išsaugotos darbo vietos, valstybė gaus pajamų mokesčių pavidalu, kreditoriai, ypač paskutiniosios eilės, restruktūrizavimo proceso metu turės didesnes galimybes gauti reikalavimų patenkinimą), nei likvidavimo atveju, kuomet įmonės turtas parduodamas už likvidacines vertes ir paskutinės eilės kreditorių galimybės atgauti skolas neretai yra labai minimalios (Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. liepos 28 d. nutartis civilinėje byloje).

Taigi, apibendrinant tai, kas buvo nurodyta, juridinio asmens restruktūrizavimo sampratą galima apibrėžti taip: juridinio asmens restruktūrizavimas nemokumo teisės srityje – tai juridinio asmens, kuriam gresia finansiniai sunkumai ar kuris juos jau patiria, tačiau yra gyvybingas, veiklos ir / arba finansų struktūros pertvarkymas siekiant atitinkamai išvengti finansinių sunkumų arba juos įveikti, taip sudarant juridiniam asmeniui sąlygas tęsti savo verslą arba jį atnaujinti ir išvengti bankroto, taip sukuriant didesnę naudą tiek pačiam juridiniam asmeniui, tiek jo kreditoriams, tiek ir valstybei bei visuomenei apskritai, nei tai būtų pasiekama, jeigu juridinis asmuo bankrutuotų ir dėl to turėtų būti likviduotas. Pažymėtina, kad juridinio asmens restruktūrizavimas nemokumo teisės srityje – tai kolektyvinis procesas, susijęs su juridinio asmens kreditoriais, darbuotojais, dalininkais, kontrahentais, vartotojais (Jokubauskas, 2021, p. 302). Tam, kad būtų galimas juridinio asmens restruktūrizavimas, kaip tai suprantama pagal nemokumo teisę, būtina, jog juridinis asmuo turėtų daugiau nei vieną kreditorių. Priešingu atveju juridinio asmens finansinių sunkumų klausimas sprendžiamas dvišaliu tarpusavio derybų arba priverstinio vykdymo proceso tvarka (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 6). Nors iš esmės pats restruktūrizavimas turi būti nukreiptas į anksčiau vykdytos ūkinės įmonės veiklos tobulinimą, pertvarkymą, optimizavimą, tačiau didžiausia reikšmė tenka juridinio asmens ir jo kreditorių bendradarbiavimui, kadangi tik kreditoriams teikiant tam tikrą finansinę pagalbą, nuolaidas (atidedant finansinių reikalavimų vykdymo terminus, atsisakant reikalavimų ar jų dalies, kitaip teikiant pagalbą) galima užtikrinti restruktūrizavimo procesą (Balsiukiene, 2022, p. 136).

2. JURIDINIO ASMENS RESTRUKTŪRIZAVIMO PROCEDŪRŲ MODELIAI

Atsižvelgiant į tai, kad, kaip nustatyta, juridinio asmens restruktūrizavimas, be kita ko, reiškia ir restruktūrizavimo procesą, juridinio asmens restruktūrizavimas įgyvendinamas (i)vykdant restruktūrizavimo procedūras. Tiek tarptautinių organizacijų neprivalomuose teisės šaltiniuose (angl. *soft law*), tiek ir teisės doktrinoje nurodoma, kad yra ne vienas juridinio asmens restruktūrizavimo modelis, t. y. juridinio asmens restruktūrizavimas gali būti įgyvendinamas (i)vykdant skirtingas procedūras, besiskiriančias savo forma. Visų pirma, išskiriama, kad juridinio asmens restruktūrizavimas gali būti įgyvendinamas per formalias procedūras arba neformalias procedūras, (ne)formalumą grindžiant tuo, ar juridinio asmens restruktūrizavimas įgyvendinamas formalioje teismo kontrolėje nemokumo teisės normų nustatyta tvarka (formali restruktūrizavimo procedūra), ar ne teismo kontrolėje, tai reiškia, ne pagal nemokumo teisės normų nustatytą tvarką, o privačių juridinio asmens ir suinteresuotų asmenų (pagrindė kreditorių) derybų ir susitarimo pagrindu (grynai sutartinė restruktūrizavimo procedūra) (angl. *workout, out-of-court workouts*) (Legislative Guide on Insolvency Law, 2004, p. 238). Juridinio asmens restruktūrizavimo procedūros (ne)formalumo aspektu, grynai sutartinis restruktūrizavimas ir teisminis restruktūrizavimas yra kraštutiniai variantai ir pagal formalumo laipsnį juridinio asmens restruktūrizavimas taip pat gali būti įgyvendinamas ir tarpinėmis – labiau formaliomis, nei grynai sutartinis restruktūrizavimas, tačiau mažiau formaliomis, nei teisminis restruktūrizavimas, formomis. Tarptautinių organizacijų neprivalomuose teisės šaltiniuose (angl. *soft law*) ir teisės doktrinoje šios restruktūrizavimo procedūrų formos pagal formalumo laipsnio didėjimo tvarką paprastai įvardijamos kaip „patobulintas sutartinis restruktūrizavimas“ (angl. *enhanced procedures*) arba hibridinės restruktūrizavimo procedūros (angl. *hybrid procedures*) (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. ix). Tarptautinių organizacijų neprivalomuose teisės šaltiniuose (angl. *soft law*) pažymima, kad efektyvi verslo gelbėjimo sistema turėtų įgyvendinti tiek formalias, tiek ir neformalias procedūras (Principles for effective insolvency and..., 2021, p. 8). Nors kai kuriais aspektais / elementais šios procedūros savo turiniu gali sutapti ir sutampa, tačiau tuo pačiu jos gali išsiskirti svarbiais aspektais ir tai restruktūrizavimo procese gali turėti didelę praktinę reikšmę. Todėl kuo platesnis restruktūrizavimo procedūrų spektras yra prieinamas, tuo suinteresuoti asmenys gali pasirinkti labiau jų situacijas ir poreikius atitinkančią procedūrą. Atitinkamai, platus restruktūrizavimo procedūrų pasirinkimo spektras yra būtinybė siekiant efektyvios

kreditorių ir skolininkų sprendžiant skolininko finansinių sunkumų klausimą sistemos (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 5). Atsižvelgiant į tai, toliau aptariami galimi juridinio asmens restruktūrizavimo procedūrų modeliai, jų esminės savybės, privalumai ir trūkumai.

2.1. Sutartinis restruktūrizavimas

2.1.1. Grynai sutartinis restruktūrizavimas

Sutartinis juridinio asmens restruktūrizavimas suprantamas kaip privačiai suderintos daugiašalės sutarties tarp, viena, juridinio asmens ir jo kreditorių, ar jų dalies, antra, tarp juridinio asmens kreditorių, ar jų dalies, dėl juridinio asmens restruktūrizavimo sudarymas. Atitinkamai, pagrindinis šio modelio ypatumas yra tai, kad šis susitarimas yra sudaromas privatinės komercinės, sutarčių teisės ribose, ir paprastai nepatenka į nemokumo teisės reguliavimo sritį (A Toolkit for Corporate Workouts, 2022, p. 29; Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 27; Thematic Review on Out-of-Court..., 2022, p. 3; Legislative Guide on Insolvency Law, 2004, p. 22). Išskiriama, kad sutartinio restruktūrizavimo atveju restruktūrizavimo procedūrą apibendrintai sudaro keturi etapai, kurie gali ir persidengti (A Toolkit for Corporate Workouts, 2022, p. 10-12), t. y. juridinio asmens padėties stabilizavimas (1), padėties (iš)analizavimas (2), veiklos ir / arba kapitalo struktūros pertvarkymas (3), restruktūrizavimo sustiprinimas (4). Pirmoje stadijoje siekiama užtikrinti trumpalaikių juridinio asmens finansinių įsipareigojimų vykdymą užtikrinant pinigų / mokėjimų srautą (angl. *cash flow*). Tuo tikslu šioje stadijoje siekiama skubiai identifikuoti juridinio asmens patiriamus finansinius sunkumus ir, reaguojant, imtis neatidėliotinų veiksmų padėties stabilizavimui, pavyzdžiui, sumažinti patiriamas išlaidas, parduoti perteklinį turtą / atsargas, sutrumpinti įsipareigojimų vykdymo terminus juridinio asmens vartotojams ir prailginti tiekėjams, gauti papildomą finansavimą, pristatyti laikinas pinigų srautų kontrolės priemones; pasitelkti juridinių asmenų, turinčių finansinių sunkumų, ekspertus, siekiant su efektyvinti juridinio asmens valdymą. Antroje stadijoje juridinis asmuo ir suinteresuoti asmenys¹ apžvelgia ilgalaikes juridinio asmens perspektyvas², veda derybas dėl juridinio asmens restruktūrizavimo ir, atitinkamai,

¹ Juridinio asmens kreditoriai, dalyviai, civilinės atsakomybės draudikai, kt. (A Toolkit for Corporate Workouts, 2022, p. 12-13).

² Šioje stadijoje gali būti atliekamas išsamus juridinio asmens veiklos teisinis ir / ar finansinis patikrinimas (angl. *due diligence*). Tam ir, atitinkamai, juridinio asmens veiklos perspektyvoms įvertinti, gali būti pasitelkiami nepriklausomi ekspertai (A Toolkit for Corporate Workouts, 2022, p. 11).

restruktūrizavimo plano turinio. Deryboms tarp juridinio asmens ir suinteresuotų asmenų, kurių teisinė – ekonominė padėtis juridinio asmens restruktūrizavimo plane numatytomis juridinio asmens restruktūrizavimo priemonėmis būtų pakeista, esant sėkmingoms, sudaromas susitarimas dėl juridinio asmens restruktūrizavimo plano. Trečioje stadijoje įgyvendinamos juridinio asmens restruktūrizavimo plane numatytos juridinio asmens veiklos ir / arba kapitalo struktūros pertvarkymo priemonės. Juridinio asmens veiklos pertvarkymo įgyvendinimas po susitarimo dėl juridinio asmens restruktūrizavimo plano sudarymo paprastai reikalauja tam tikro laiko, tuo tarpu kapitalo struktūros pertvarkymo priemonės paprastai yra įgyvendinamos susitarimo dėl juridinio asmens restruktūrizavimo plano sudarymo momentu. Ketvirtoje stadijoje (į)vykdomas juridinio asmens restruktūrizavimo sustiprinimas (*angl. reinforcement*), pavyzdžiui, pakeičiant juridinio asmens valdymo struktūrą, kas taip pat gali būti numatyta susitarime dėl juridinio asmens restruktūrizavimo – juridinio asmens restruktūrizavimo plane.

Sutartinio restruktūrizavimo privalumai

Vertinant juridinio asmens efektyvaus restruktūrizavimo(si) galimybes sutartinio restruktūrizavimo(si) būdu, galima išskirti šiuos pagrindinius sutartinio restruktūrizavimo modelio privalumus: (1) Galimybė reaguoti į finansinius sunkumus ankstyvoje jų stadijoje. Kaip nustatyta, sutartinis restruktūrizavimas nėra reglamentuojamas nemokumo teisės normų, todėl sutartinio restruktūrizavimo atveju neegzistuoja formalus pagrindas, kaip reikalavimas, jog restruktūrizavimas galėtų būti vykdomas. Dėl juridinio asmens restruktūrizavimo poreikio / pagrindo (ne)buvimo ir restruktūrizavimo priemonių sprendžia derybų šalys, pačios įvertinusios juridinio asmens finansinių sunkumų pobūdį (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 7, 28), ir todėl sutartinio restruktūrizavimo atveju susitarimas dėl restruktūrizavimo gali būti sudaromas juridiniam asmeniui formaliai dar net nepatiriant finansinių sunkumų ir taip užbėgant šioms už akių. (2) Galimybė priimti sprendimą dėl juridinio asmens restruktūrizavimo greitai ir efektyviai. Sutartinio restruktūrizavimo atveju derėjimosi tarp suinteresuotų asmenų procedūros nėra reglamentuojamos ir šalys gali pasirinkti ir nusistatyti bendravimo būdus / tvarką / forma pačios. Derantis dėl restruktūrizavimo plano tai sudaro prielaidas mažesnei konfrontacijai tiek tarp juridinio asmens ir kreditorių, tiek tarp kreditorių *inter se*, o procedūrinių / procesinių terminų nebuvimas sudaro prielaidas veikti greitai ir efektyviai (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 9-10). (3) Įtaka juridinio asmens valdymui. Sutartinio restruktūrizavimo atveju nesikeičia juridinio asmens valdymo struktūra ir vadovaujančias

pareigas užimantys asmenys³, ir jų veikla netampa formaliai kontroliuojama. Vertinama, kad tai yra didelė paskata juridinio asmens valdymo organams (vadovui) inicijuoti restruktūrizavimo procedūrą (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 10). (4) Procedūros konfidencialumas. Sutartinis restruktūrizavimas vertintinas kaip mažiau pavojingas juridinio asmens reputacijai. Vieša tapusi informacija apie galimus ar esamus juridinio asmens finansinius sunkumus ir restruktūrizavimosi poreikį sudaro prielaidas stigmatizuoti juridinį asmenį. Tai gali lemti, kad sužinoję apie juridinio asmens galimus ar esamus finansinius sunkumus klientai pabėgs ir / arba tiekėjai nutrauks tiekimo sutartis arba panaudos tai kaip derybų svertą siekiant persiderėti jų atžvilgiu geresnes sutarčių sąlygas. Sutartinio restruktūrizavimo procedūra leidžia išvengti stigmatizavimo galimybės ir, atitinkamai, nurodytų padarinių. Sutartinio restruktūrizavimo atveju derybos dėl juridinio asmens restruktūrizavimo plano ir sprendimas paprastai nėra viešinami, jose yra (gali būti) sudaromi susitarimai dėl jų konfidencialumo (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 10; A Toolkit for Corporate Workouts, 2022, p. 19, 30). (5) Procedūros ekonomiškumas. Vertinama, kad net atvejais, kai sutartinio restruktūrizavimo atveju yra poreikis pasinaudoti daugelio specialistų pagalba ir reikia sukoordinuoti daug kreditorių, sutartinis restruktūrizavimas paprastai yra pigesnis nei teisminis restruktūrizavimas, nes leidžia išvengti išlaidų, teismo restruktūrizavimo atveju susijusių su teisminėmis procedūromis, jų trukme (išlaidos, susijusios su teisminės procedūros inicijavimu, atstovavimu jame, kt.) (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 11; A Toolkit for Corporate Workouts, 2022, p. 138). (6) Galimybė išvengti licencijuojamos veiklos apribojimų, susijusių su formalios nemokumo procedūros pradėjimu juridiniam asmeniui. Teisinis reguliavimas gali numatyti, kad pradėjus juridiniam asmeniui formalią nemokumo procedūrą yra suspenduojama ar panaikinama juridinio asmens licencija vykdyti atitinkamą veiklą ar yra uždraudžiama juridiniam asmeniui dalyvauti viešuosiuose pirkimuose. Sutartinis restruktūrizavimas leidžia išvengti nurodytų padarinių. Todėl, priklausomai nuo juridinio vykdomos veiklos pobūdžio, tai gali turėti didelę reikšmę juridiniam asmeniui pasirenkant pasinaudoti sutartiniu restruktūrizavimu, vietoje formalios teisminės restruktūrizavimo procedūros (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 11; A Toolkit for Corporate Workouts, 2022, p. 30). (7) Įtaka kreditorių teisėms. Pirma, sutartinio restruktūrizavimo procedūros inicijavimas ir vykdymas neturi formalios įtakos kreditorių teisėms ir leidžia išvengti nemokumo teisės ribojimų, kurie paprastai egzistuoja teisminės nemokumo procedūros

³ Išskyrus atvejus, kaip buvo minėta, kai tai numatoma susitarime dėl juridinio asmens restruktūrizavimo.

atveju, kaip priešpriešinių vienaarūšių reikalavimų įskaitymo draudimas, palūkanų skaičiavimo nutraukimas, privalomas skolos užsienio valiuta konvertavimas į vietinę valiutą, kt. Tai gali būti naudinga juridinio asmens kreditoriams (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 10) ir, manytina, atitinkamai skatinti pačius kreditorius ieškoti juridinio asmens finansinių sunkumų sprendimo būdo sutartiniu būdu. Antra, sutartinis restruktūrizavimas leidžia išvengti nemokumo teisės nustatomų kreditorių reikalavimų tenkinimo eiliškumo taisyklių ir toje pačioje padėtyje esančius kreditorius traktuoti / vertinti skirtingai, pavyzdžiui, suinteresuotiems kreditoriams dėl to pritarus / susitarus, nustatant, kad pirmiau yra / bus tenkinami ne vykdytini hipoteka užtikrinti kreditorių reikalavimai, o konkretaus tiekėjo neužtikrinti reikalavimai (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 9).

Sutartinio restruktūrizavimo įgalinimo prielaidos

Tam, kad būtų įgalinta sutartinio restruktūrizavimo galimybė, teisinis reguliavimas turėtų sudaryti tam prielaidas (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 16; Principles for effective insolvency and..., 2021, p. 19). Išskirti išsamų baigtinį sąrašą teisinio reguliavimo, būtino ar naudingo įgalinant sutartinį restruktūrizavimą, nėra įmanoma (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 18), tačiau galima išskirti svarbiausius aspektus, kuriuos šiuo tikslu teisinis reguliavimas turėtų adresuoti. Pirma, tai bendra galimybė inicijuoti sutartinio restruktūrizavimo procedūrą ir sudaryti susitarimus dėl juridinio asmens restruktūrizavimo. Teisinis reguliavimas, susijęs ir / ar galintis turėti įtakos sutartinio restruktūrizavimo(si) galimybei, turėtų būti aiškus ir (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 16-17, 31), pirma, leisti, remiantis bendraisiais(-osiomis) sutarčių teisės principais / normomis, susitarimus dėl juridinio asmens restruktūrizavimo, t. y. leisti sutartiniu būdu modifikuoti juridinio asmens skolas⁴ (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 16). Antra, užtikrinti, kad tuo atveju, jeigu po susitarimo dėl juridinio asmens restruktūrizavimo visgi iškiltų poreikis inicijuoti juridiniam asmeniui teisminę nemokumo procedūrą, sudarytas restruktūrizavimo susitarimas nebus galimas pripažinti negaliojančiu tik tuo pagrindu, kad juridinio asmens restruktūrizavimas nebuvo sėkmingas ir todėl toks susitarimas pažeidė kitų juridinio asmens kreditorių interesus⁵,

⁴ Teisinis reguliavimas gali numatyti draudimus sudaryti tokius susitarimus, jeigu jie sudaromi be teismo patvirtinimo arba formaliai ne nemokumo teisės ribose, kaip suponuojančius, kad juridinis asmuo yra formaliai nemokus ir todėl per atitinkamą nustatytą laikotarpį jam turėtų būti inicijuota teisminė nemokumo procedūra (Legislative Guide on Insolvency Law, 2004, p. 22).

⁵ Paprastai, pagal nemokumo teisės normas, inicijavus juridiniam asmeniui teisminę nemokumo procedūrą juridinio asmens sandoriai, sudaryti per atitinkamą laikotarpį iki teisminės nemokumo procedūros

nes vykdant juridinio asmens restruktūrizavimą, įskaitant ir sutartinį, visada yra grėsmė, kad restruktūrizavimas nebus sėkmingas, atsižvelgiant į tai, kad restruktūrizavimo metu juridinis asmuo jau patiria finansinius sunkumus. Todėl sandorių, juridinio asmens sudarytų iki teisminės nemokumo procedūros inicijavimo, pripažinimo negaliojančiais kaip prieštaraujančiais bendriems kreditorių interesams reguliavime į tai turėtų būti atsižvelgiama ir, atitinkamai, turėtų būti užtikrinama, kad susitarimas dėl juridinio asmens restruktūrizavimo nebus galimas pripažinti negaliojančiu tik tuo pagrindu, kad juridinio asmens restruktūrizavimas nebuvo sėkmingas (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 17)⁶. Priešingu atveju teisinis reguliavimas galėtų atgrasyti suinteresuotus asmenis nuo susitarimų dėl juridinio asmens restruktūrizavimo sudarymo. Trečia, nustatyti, kad juridinio asmens vadovui žinant (turint žinoti) apie esamą, juridinio asmens nemokumą, jis turi teisę inicijuoti derybas su juridinio asmens kreditoriais, siekiant restruktūrizuoti juridinio asmens skolas, ir šiuo laikotarpiu jis yra atleidžiamas nuo pareigos inicijuoti teisminę nemokumo procedūrą bei, atitinkamai, nuo atsakomybės už tokios pareigos neįvykdymą⁷ (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 17). Priešingu atveju, juridinio asmens vadovui turint pareigą inicijuoti juridiniam asmeniui formalią nemokumo procedūrą, sutartinės restruktūrizavimo procedūros inicijavimas galėtų reikšti juridinio asmens vadovo pareigos pažeidimą ir, atitinkamai, suponuoti jo teisinę atsakomybę, bei taip atgrasyti juridinio asmens vadovą nuo derybų inicijavimo (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 12). Ketvirta, skatinti šalis – juridinį asmenį, kreditorius ir kitus suinteresuotus asmenis, bendradarbiauti, siekiant išspręsti juridinio asmens finansinius sunkumus. Tam teisinis reguliavimas gali nustatyti, kad juridinio asmens vadovas, žinodamas (turėdamas žinoti) apie artėjančius ar jau esančius juridinio asmens finansinius sunkumus, turi pareigą veikti atsižvelgdamas į kreditorių interesus – tai gali paskatinti juridinio asmens vadovą inicijuoti sutartinį restruktūrizavimą (A Toolkit for Corporate Workouts, 2022, p. 26). Pareiga gera valia bendradarbiauti su kreditoriais juridinį asmenį susaisto ir kaip sutartinių santykių pasekmė, nors (tačiau)

juridiniam asmeniui inicijavimo, gali būti pripažinti negaliojančiais kaip prieštaraujantys bendriems juridinio asmens kreditorių interesams (angl. *avoidance actions*) (Legislative Guide on Insolvency Law, 2004, p. 4) (A Toolkit for Corporate Workouts, 2022, p. 31).

⁶ Pavyzdžiui, teisinis reguliavimas galėtų nustatyti, kad toks susitarimas yra apskritai išskiriamas iš galimų pripažinti negaliojančiais, arba nustatyti, jog kreditoriams – sutarties dėl juridinio asmens restruktūrizavimo šalims, tenka įrodinėjimo našta įrodyti, kad sudarant susitarimą jos buvo sąžiningos ir pagal susitarimą jų gauta nauda nebuvo nepagrįstai didelė ir, atitinkamai, nepagrįstai nepažeidė juridinio asmens ar jo kreditorių, nedalyvavusių sudarant susitarimą dėl juridinio asmens restruktūrizavimo, interesų (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 17).

⁷ Nemokumo teisės normos gali nustatyti, kad juridiniam asmeniui patiriant finansinius sunkumus – esant nemokiam, juridinio asmens vadovas turi pareigą inicijuoti juridiniam asmeniui teisminę nemokumo procedūrą (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 28).

kreditoriai tokiais santykiais *inter se* ir, atitinkamai, iš to kylančia pareiga nėra susieti (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 31). Penkta, sudaryti prielaidas juridiniam asmeniui ir jo kreditoriams laiku gauti aktualią, patikimą ir tikslią informaciją apie juridinio asmens finansinę būklę (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 19). Informacijos apie juridinio asmens finansinę būklę prieinamumas svarbus dviem aspektais. Pirma, kaip prielaida nustatyti galimus juridinio asmens finansinių sunkumų signalus kuo ankstesnėje stadijoje. Teisinis reguliavimas turėtų nustatyti ankstyvo perspėjimo apie galimus juridinio asmens finansinius sunkumus įrankius, kad šie galėtų adresuoti juos kuo ankstyvesnėje stadijoje. Kadangi dėl sutartinio restruktūrizavimo procedūros pobūdžio sutartinį juridinio asmens restruktūrizavimą gali inicijuoti ne tik pats juridinis asmuo, tačiau ir jo kreditoriai, kreditoriai taip pat turėtų turėti galimybę gauti informaciją apie juridinio asmens finansinę būklę ir, atitinkamai, identifikuoti juridinio asmens patiriamus finansinius sunkumus. Antra, kaip prielaida derybų metu nustatyti tikrąją juridinio asmens finansinę būklę, kad kreditoriai galėtų įvertinti pasiūlymą(-us) dėl juridinio asmens restruktūrizavimo plano ir atitinkamai priimti informuotus sprendimus (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 18) (Thematic Review on Out-of-Court..., 2022, p. 36-37). Sprendimą dėl skolininko restruktūrizavimo priimančys subjektai paprastai yra linkę pritarti skolininko restruktūrizavimo planui, tik jeigu mano, kad sėkmingas skolininko restruktūrizavimas yra tikėtinas (Barakauskas, 2016, p. 253), todėl teisinis reguliavimas turėtų sudaryti kreditoriams gauti visą reikšmingą informaciją apie juridinio asmens turtą, įsipareigojimus, vykdomą verslą ir jo perspektyvas. Ketvirta, užtikrinti, kad būtų aiškus ir efektyvus priverstinio individualaus teisių įgyvendinimo ir / ar teisminės nemokumo procedūros įgyvendinimo reglamentavimas (Principles for effective insolvency and..., 2021, p. 19), ir kad suinteresuoti asmenys – tiek pats juridinis asmuo, tiek jo kreditoriai, apie jį žinotų. Pirma, tai aktualu, kadangi jeigu sutartinį juridinio asmens restruktūrizavimą inicijuotų kreditoriai, tačiau juridinis asmuo atmestų tokią iniciatyvą, juridinis asmuo galėtų tikėtis, kad kreditoriai įgyvendins savo teises prieš jį individualia priverstinio vykdymo tvarka, arba jo atžvilgiu inicijuos teisminę nemokumo procedūrą; jeigu sutartinį juridinio asmens restruktūrizavimą inicijuotų pats juridinis asmuo ir šią iniciatyvą atmestų juridinio asmens kreditoriai, šie atitinkamai taip pat galėtų tikėtis, kad juridinis asmuo pats inicijuos teisminę nemokumo procedūrą, o joje jų teisės bus paveiktos nemokumo teisės normų. Atitinkamai, galimybės, kad, alternatyviai sutartinio juridinio asmens restruktūrizavimo galimybei, kreditoriai įgyvendins savo teises prieš juridinį asmenį individualaus priverstinio vykdymo tvarka, arba juridiniam asmeniui bus inicijuota

teisminė nemokumo procedūra, gali paskatinti juridinį asmenį ir jo kreditorius inicijuoti ir vykdyti sutartinį juridinio asmens restruktūrizavimą (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 32). Antra, susitarimų dėl juridinio asmens restruktūrizavimo pasiekimo tikimybė yra didesnė, jeigu suinteresuoti asmenys gali numatyti pasekmes, kurias sukeltų teisminės nemokumo procedūros juridiniam asmeniui inicijavimas arba skolos išieškojimas individualia priverstinio vykdymo tvarka (Thematic Review on Out-of-Court..., 2022, p. 30-31) (A Toolkit for Corporate Workouts, 2022, p. 26).

Sutartinio restruktūrizavimo trūkumai

Potencialios problemos, dėl kurių susitarimo dėl juridinio asmens restruktūrizavimo pasiekimas gali būti apsunkintas

Nepaisant privalumų, sutartinis restruktūrizavimas turi ir daug trūkumų (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 33). Sutartinis šio modelio pobūdis reiškia, kad kiekvienas suinteresuotas asmuo – juridinis asmuo, jo kreditoriai, kiti suinteresuoti asmenys, turi, pirma, laisva valia sutikti su derybų dėl juridinio asmens restruktūrizavimo vykdymu ir į jas įsitraukti; antra, sutikti su juridinio asmens ir / ar kitų kreditorių pasiūlytomis juridinio asmens restruktūrizavimo priemonėmis, kuriomis būtų modifikuojamos atitinkamos jų teisės (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 38). Taigi, juridinis asmuo ir / ar jo kreditoriai bei kiti suinteresuoti asmenys iš esmės yra laisvi, t. y. turi teisę, atsisakyti įsitraukti į derybas ir / ar pritarti juridinio asmens restruktūrizavimo priemonėms, kuriomis būtų modifikuojamos atitinkamos jų teisės, o atitinkamos aplinkybės gali lemti, jog suinteresuoti asmenys būtent ir atsisakys įsitraukti į derybas ir / ar pritarti numatytomis juridinio asmens restruktūrizavimo priemonėms. Pavyzdžiui, juridinio asmens sutikimo pritarti juridinio asmens restruktūrizavimo planui gavimą galėtų apsunkinti poreikis gauti juridinio asmens dalyvių sutikimą, kai, priklausomai nuo juridinio asmens formos ir restruktūrizavimo plane numatytų juridinio asmens restruktūrizavimo priemonių, toks sutikimas būtų reikalingas⁸. Kreditorių susilaikymą nuo dalyvavimo sutartiniame juridinio asmens restruktūrizavime (susilaikymo problema, angl. *holdout problem*) gali reikšmingai įtakoti, be kita ko, jų teisinė padėtis ir iš jos kylantys kreditorių interesai bei lūkesčiai. Juridinis asmuo gali turėti kreditorių, kurių reikalavimai kyla iš įvairių teisinių santykių – kredito (paskolų), prekybos, darbo, mokesčių, jie gali būti užtikrinti (hipoteka,

⁸ Pavyzdžiui, kad šie įsipareigotų padidinti bendrovės kapitalą, jog juridinis asmuo skolą kreditoriams galėtų apmokėti juridinio asmens akcijomis (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 12).

įkeitimu) arba ne, ir pan. Atitinkamai, šių kreditorių interesai gali išsiskirti. Pavyzdžiui, daugelis mažųjų kreditorių gali nebūti linę įsitraukti į derybas, nes tai jiems gali reikšti per dideles laiko ir / ar kitų resursų sąnaudas (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 33); kreditoriai, kurių reikalavimai kyla iš prekybos santykių ir kurie palaiko tokius santykius su juridiniu asmeniu jau ilgą laiką, gali turėti daugiau paskatų siekti, kad juridinis asmuo išspręstų turimus finansinius sunkumus ir toliau galėtų vykdyti veiklą, atitinkamai, tokie kreditoriai gali būti labiau linę sutikti ir su dalies skolos atsisakymu (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 7); teisinis reguliavimas gali nustatyti, kad mokestinės prievolės apskritai negali būti modifikuojamos (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 34); kreditorius, kurio reikalavimas apsaugotas hipoteka, gali manyti, jog jam būtų naudingiau įgyvendinti savo teises priverstinio vykdymo tvarka⁹ (Barakauskas, 2016, p. 276).

Juridinio asmens kreditoriui(-iams) susilaikius nuo dalyvavimo sutartiniame juridinio asmens restruktūrizavime ir nusprendus siekti savo „pilnų“ teisių įgyvendinimo, susiduriama su pasinaudojimo problema (angl. *Free rider problem*), kai individualus kreditorius nusprendžia neprisidėti prie kitų kreditorių pastangų kolektyviai spręsti juridinio asmens finansinius sunkumus, o nusprendžia siekti gauti „pilną“ savo reikalavimo patenkinimą (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 34). Tuo tikslu kreditoriui inicijavus priverstinio vykdymo procesą, tai gali lemti, kad ir kiti kreditoriai pasitrauks iš derybų ir sieks kuo greičiau įgyventini savo teises priverstinio vykdymo tvarka, t. y. tai iš esmės gali lemti kreditorių lenktynes dėl juridinio asmens turto. Tokiu atveju juridinio asmens turto visiems kreditorių reikalavimams patenkinti, tikėtina, nepakaktų, ir juridiniam asmeniui turėtų būti inicijuota likvidavimo (bankroto) procedūra, kurioje, tikėtina, juridinio asmens kreditorių reikalavimai būtų patenkinti mažesne dalimi, nei būtų buvę patenkinti jei būtų pavykę pasiekti susitarimą dėl juridinio asmens restruktūrizavimo, nors juridinis asmuo iš esmės ir būtų gyvybingas (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 34). Taip pasinaudojimo problema iš esmės lemia bendro turto problemą (angl. *Common pool problem*), t. y. kai individualūs kreditoriai, nusprenddami įgyvendinti savo teises į priverstinį skolos išieškojimą, iš esmės veikia prieš kreditorių, kaip visumos, interesą, nes išnaudoja bendro turto dalį ne maksimaliai visų kreditorių naudai. Pavyzdžiui, jeigu juridinio asmens „bendras turtas“ nebūtų „išardytas“

⁹ Kreditoriai, kurių reikalavimai yra apsaugoti daiktinėmis teisėmis, arba kurių reikalavimams yra suteikiamas prioritetas, paprastai yra linę prieštarauti skolininkų restruktūrizavimui, nes dėl skolininko restruktūrizavimo gaunama nauda dažniausiai tenka kitiems asmenims, kurių reikalavimai nėra privilegijuoti, o nesėkmingo skolininko restruktūrizavimo atveju didžiausius nuostolius dėl užtikrinimo objektu esančio turto arba restruktūrizuoto skolininko turto nuvertėjimo paprastai patiria būtent kreditoriai, kurių reikalavimai privilegijuoti (Bergstrom et al., 2002 cituota Barakauskas, 2016, p. 276).

individualių kreditorių veiksmų, jis galėtų būti parduotas likvidavimo procedūros metu kaip veikiančio verslo dalis, taip, atitinkamai, sukuriant šiai turto daliai pridėtinę vertę ir kreditoriams, kaip visumai, gaunant didesnę naudą (Jackson, 1988 cituota Warner, 1988, p. 490). Negalėdami tikėtis iš karto gauti pilną savo reikalavimo patenkinimą, kreditoriai taip pat gali nuspręsti susilaikyti nuo įsitraukimo į sutartinį restruktūrizavimą tikėdamiesi, kad juridinio asmens finansinę būklę pataisys kiti kreditoriai, ir būtent tada, juridinio asmens finansinei būklei pagerėjus, toks kreditorius galės išsireikalauti pilną savo reikalavimo patenkinimą. Taip kreditoriai, sprenddami, ar įsitraukti į sutartinį restruktūrizavimą, iš esmės susiduria su „kalinio dilema“ (angl. *prisoner's dilemma*), t. y. situacija, kai nors kreditorių kooperacija dalyvaujant sutartiniame juridinio asmens restruktūrizavime bendrai visiems kreditoriams galėtų sukurti didesnę naudą, nei jie gautų įgyvendinami savo teises priverstinio vykdymo tvarka, dar didesnės naudos individualus kreditorius galėtų tikėtis susilaikydamas nuo dalyvavimo sutartiniame restruktūrizavime, kai tuo tarpu kiti kreditoriai jame dalyvautų ir, atitinkamai, pagerintų juridinio asmens finansinę padėtį, taip padidindami susilaikiusio kreditoriaus pilno reikalavimo patenkinimo galimybę (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 34). Dėl nurodytos aplinkybės dažnai mažieji juridinio asmens kreditoriai sąmoningai nusprendžia susilaikyti nuo dalyvavimo sutartiniame juridinio asmens restruktūrizavime, tačiau jeigu tokių kreditorių atsirastų dauguma, arba jie būtų reikšmingiausi juridinio asmens kreditoriai, tai galėtų lemti derybų žlugtį (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 32-33).

Juridinio asmens kreditoriams nusprendus susilaikyti ir neįsitraukti į juridinio asmens restruktūrizavimą, juridinis asmuo nėra apsaugotas ne tik nuo priverstinio išieškojimo. Sutartinio restruktūrizavimo atveju juridinis asmuo nėra apsaugotas ir nuo kitokių individualių kreditorių teisių įgyvendinimo priemonių, pavyzdžiui, teisminių procesų dėl neužtikrintų skolų priteisimo (kurių metu skolininko turtui gali būti pritaikomi apribojimai, pavyzdžiui, atitinkamo turto areštas), priešpriešinių vienaarūšių tarpusavio reikalavimų įskaitymo ar sutarčių nutraukimo. Juridiniam asmeniui susiduriant su finansiniais sunkumais, nurodytų kreditorių teisių įgyvendinimo būdų realizavimas, kaip ir užtikrintos skolos išieškojimas priverstinio vykdymo tvarka, gali dar labiau pabloginti juridinio asmens finansinę būklę ir lemti, jog juridiniam asmeniui turėtų būti inicijuota bankroto procedūra. Pavyzdžiui, hipotekos kreditoriui nusprendus išieškoti juridinio asmens skolą priverstinio vykdymo tvarka, tai gali reikšti, jog bus areštuotas ir vėliau varžytinėse parduotas turtas, kuris yra būtinas juridinio asmens veiklai vykdyti (Barakauskas, 2016, p. 159); juridinio asmens kreditoriui atlikus priešpriešinių vienaarūšių

reikalavimų įskaitymą¹⁰ galėtų gerokai sumažėti juridinio asmens galimybės išlaikyti reikiamą likvidumą, būtiną sėkmingam veiklos tęstinumui (Barakauskas, 2016, p. 167); juridinio asmens kontrahentams nutraukus su juridiniu asmens sudarytas, bet dar neįvykdytas sutartis, juridinis asmuo gali netekti dalies pajamų, būtinų tolimesnei veiklai finansuoti (dėl to, kad neturės kur realizuoti savo pagamintos produkcijos ir pan.), netekti konkretaus juridiniam asmeniui nepriklausančio turto, be kurio juridinis asmuo taip pat nebegalėtų vykdyti veiklos (sutarties dalyku esantį turtą gali reikėti gražinti kitai sutarties šaliai, gali tekti ieškotis naujų patalpų, naujos tolimesnei veiklai vykdyti reikalingos įrangos, ir pan.). Su laikiniais sunkumais susidūręs skolininkas per trumpą laikotarpį gali būti nepajėgus rasti kontrahentų, kurie galėtų pakeisti ankstesnius bei užtikrintų tolimesnei skolininko veiklai vykdyti būtinų prekių tiekimą, paslaugų teikimą ir darbų atlikimą (skolininkas gali būti sudaręs daugybę sutarčių, kurios tarpusavyje susijusios, o bent vienai iš jų pasibaigus gali būti neįmanoma įvykdyti kitų sutarčių ir pan. (Fried, 1996 cituota Barakauskas, 2016, p. 198). Taigi, sutartinių santykių su esminiais skolininko kontrahentais (tiekėjais, rangovais, klientais ir pan.) išsaugojimas yra svarbi, o kartais net būtina prielaida tolimesnei skolininko veiklai (Barakauskas, 2016, p. 197-198).

Susilaikymo problemą sutartiniame restruktūrizavime iš dalies galėtų padėti išspręsti susilaikymo susitarimo (angl. *standstill agreement*¹¹) tarp juridinio asmens, iš vienos pusės, ir kreditorių, iš kitos, sudarymas. Tokiu susitarimu kreditoriai gali įsipareigoti atitinkamam laikotarpiui susilaikyti nuo savo teisių ar jų priverstinio jų įgyvendinimo. Pavyzdžiui, įsipareigoti, atsižvelgiant į tai, kad juridinis asmuo neturi galimybės sumokėti už tiekiamas prekes, nepasinaudoti teise nutraukti jų tiekimą, nereikalauti skolos ir / ar palūkanų, kurių mokėjimo terminas suėjęs, sumokėjimo, nesinaudoti priverstinio vykdymo priemonėmis šioms teisėms įgyvendinti. Tačiau kaip ir paties susitarimo dėl juridinio asmens restruktūrizavimo atveju, susitarimo dėl susilaikymo (ne)sudarymas išimtinai priklauso nuo kreditorių valios ir tam, kad juridiniam asmeniui būtų suteikta efektyvi apsauga, susitarimą turėtų sudaryti kreditoriai, turintys reikšmingą juridinio asmens finansinių prievolių dalį (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 18).

Net juridinio asmens kreditoriams kategoriškai neatsisakius prisidėti prie sutartinio juridinio asmens restruktūrizavimo ir įsitraukus į derybas, jose gali būti

¹⁰ Įskaitymas iš esmės yra priverstinio vykdymo pobūdžio (įskaitymui atlikti pakanka vienos šalies valios pareiškimo, o kai kuriose valstybėse tokio pareiškimo apskritai nereikia) (Barakauskas, 2016, p. 66)

¹¹ Susilaikymo susitarimas yra sutartis tarp skolininko ir jo kreditorių, kuria šalis įsipareigoja sutartam terminui nesiimti priešišku veiksmu, kurie galėtų pakenkti priešingos šalies interesams (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 30).

susiduriama su papildomomis problemomis, galinčiomis lemti, jog susitarimo dėl juridinio asmens restruktūrizavimo pasiekti nepavyks, t. y.: (1) kreditorių koordinacijos problema, vis labiau išryškėjanti kreditorių skaičiui didėjant ir jiems darantis vis labiau skirtingiems (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 7); (2) interesų nesuderinamumo problema (angl. *aggregation problem*), reiškianti, kad dėl juridinio asmens kreditorių interesų skirtingumo visų šalių interesus suderinančio sprendimo pasiekimas praktiškai gali tapti neįmanomas (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 33); (3) informacijos asimetrijos problema, reiškianti, kad skolininko kreditoriai paprastai visgi nedisponuoja visa informacija, kuri yra žinoma pačiam skolininkui, bei kuri yra būtina skolininko perspektyvumui įvertinti. Jeigu ši informacija skolininko kreditoriams ir pateikiama, tai jie vis tiek negali būti tikri, jog ši informacija yra patikima bei išsami. Be to, ne visi kreditoriai turi reikiamus pajėgumus apdoroti ir įvertinti visą skolininko jiems pateikiamą informaciją (Barakauskas, 2016, p. 79).

Siekiant išvengti nurodytų problemų, ar sumažinti jų mastą, paprastai į derybas dėl sutartinio restruktūrizavimo dėl savo pobūdžio ir interesų panašumo yra siekiama įtraukti tik finansinius kreditorius. Kitų kreditorių – tiekėjų, vartotojų, darbuotojų, kt., reikalavimai paprastai nėra modifikuojami ir yra patenkinami, kad dėl šių kreditorių reikalavimų nepatenkinimo juridiniam asmeniui negalėtų būti iškelta teisminė nemokumo procedūra. Finansinių kreditorių reikalavimų pobūdis, teisinė padėtis ir lūkesčiai juridinio asmens atžvilgiu paprastai ypatingai neišsiskiria ir, atitinkamai, tai sudaro prielaidas susitarimui dėl juridinio asmens restruktūrizavimo pasiekti, tačiau tam, jog būtų galima tikėtis, kad juridinio asmens finansiniai sunkumai tokiu būdu bus išspręsti, šiems kreditoriams taip pat turėtų priklausyti ir didžioji dalis juridinio asmens skolinių įsipareigojimų (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 33; Legislative Guide on Insolvency Law, 2004, p. 240).

Kreditavimo užtikrinimo problema

Tam, kad finansinius sunkumus patiriantis skolininkas galėtų išlikti, būtina, kad jis galėtų toliau vykdyti savo vykdomą veiklą. Tam, kad restruktūrizavimo proceso metu skolininkas galėtų tęsti veiklą, būtina užtikrinti jo veiklos finansavimą (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 30;). Finansavimo užtikrinimas yra svarbus, nes, visų pirma, skolininkas turi būti pajėgus atsiskaityti su darbuotojais, tiekėjais, kitais kontrahentais už atliekamus darbus, įsigytas prekes, suteiktas paslaugas ir pan. Su finansiniais sunkumais susidūręs juridinis asmuo neturėdamas reikiamų vidinių išteklių savo veiklos

finansavimui sugebės išvengti priverstinio likvidavimo bei išsaugos vertę, tik jeigu jai pavyks rasti išorinių veiklos finansavimo šaltinių (Barakauskas, 2016, p. 178); antra, kaip buvo aptarta prieš tai, tam, jog susitarimo dėl juridinio asmens restruktūrizavimo pasiekimo tikimybė būtų didžiausia, sutartiniame restruktūrizavime turėtų dalyvauti tik reikšmingiausi juridinio asmens kreditoriai, kurių teisinė padėtis, interesai ir lūkesčiai žymiai nesiskiria, ir todėl mažieji juridinio asmens kreditoriai į jį paprastai neturėtų būti įtraukiami. Atsižvelgiant į tai, kad nedalyvaudami sutartiniame restruktūrizavime šie kreditoriai gali pasinaudoti priverstiniu teisių įgyvendinimu individualia tvarka, arba inicijuoti skolininkui teisminę nemokumo procedūrą, kas galėtų sužlugdyti bandymą restruktūrizuoti skolininką sutartiniu būdu, šių kreditorių reikalavimai turėtų būti patenkinti (A Toolkit for Corporate Workouts, 2022, p. 20; Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 30). Su finansiniais sunkumais susidūrusio skolininko poreikis gauti papildomą finansavimą gali apimti ne tik poreikį gauti papildomas lėšas, tačiau ir prekių ir / ar paslaugų gavimą kreditan, t. y. jų gavimą neatsiskaitant už juos iš karto (Legislative Guide on Insolvency Law, 2004, p. 114).

Tačiau skolininkui turint finansinių sunkumų, ir siekiant juos įveikti sutartinio restruktūrizavimo būdu, kredito gavimas gali būti problematiškas. Kol skolininkas nėra susidūręs su finansiniais sunkumais, visi nori investuoti į jo verslą ar jam paskolinti, bet paaiškėjus pirmiesiems sunkumams potencialūs investuotojai bei kreditoriai paprastai pasitraukia (ar jų siūlomos sąlygos tampa sunkiai įgyvendinamomis ir nepriimtiniomis) (Vance, 2009 cituota Barakauskas, 2016, p. 178); niekas nenori skolinti skolininkui, žinodami apie sudėtingą jo padėtį, jeigu skolos negrąžinimo atveju ir vėlesnio skolininko likvidavimo atveju jie turės stoti į bendrą eilę kartu su visais kitais skolininko kreditoriais, kurių reikalavimai nėra užtikrinti kokiu nors turtu (Vance, 2009 cituota Barakauskas, 2016, p. 178). Dar labiau apsunkintas naujo finansavimo gavimas gali tapti tada, kai juridinio asmens finansinė būklė prastėja greitai ir laikas atlikti išsamiam juridinio asmens veiklos tyrimui yra labai limituotas (A Toolkit for Corporate Workouts, 2022, p. 20). Antra, vienas iš galimų juridinio asmens veiklos išorinio finansavimo būdų – skolinimasis, skolos grąžinimą užtikrinant įmonės turtu. Šis finansavimo būdas apsaugo kreditorius nuo rizikos, kad skolos negrąžinimo bei vėlesnio skolininko likvidavimo atveju jie turės stoti į bendrą eilę kartu su visais kitais skolininko kreditoriais, kurių reikalavimai taip pat nėra apsaugoti daiktinėmis teisėmis ir nėra privilegijuoti (Finch, 1999 cituota Barakauskas, 2016, p. 179). Taigi, jis suteikia potencialiems kreditoriams reikiamą apsaugą, kuri būtina tam, kad jie būtų linkę finansuoti skolininko veiklą net ir žinodami apie sudėtingą jo padėtį (Barakauskas, 2016, p. 179). Tačiau su finansiniais

sunkumais susidūręs skolininkas gali jau ne visuomet turėti turto, kuris būtų nesuvaržytas (ar kurio vertė būtų didesnė nei reikalavimo, kuris jau užtikrintas šiuo turtu) ir galėtų būti panaudotas naujiems kreditorių reikalavimams apsaugoti (McCormack, 2007 cituota Barakauskas, 2016, p. 184), didžioji dalis ar net visas skolininko turtas gali būti jau įkeistas ar kitaip suvaržytas. Dėl šios priežasties skolininko veiklos finansavimas skolos grąžinimą užtikrinant nesuvaržytu juridinio asmens turtu, ne visada yra įmanomas (Barakauskas, 2016, p. 184-185). Tokiu atveju kreditoriai, kurių reikalavimai yra užtikrinti jiems jau įkeistu juridinio asmens turtu, gali susitarti, jog naujas finansavimas, gautas sutartinio restruktūrizavimo metu, turės prioritetą jų reikalavimų atžvilgiu, tačiau tokiu atveju naujo kreditoriaus reikalavimas pirmenybę įgytų tik su tuo sutinkančių kreditorių atžvilgiu. Be to, neadresavus to įstatyme, reglamentuojančiame kreditorių reikalavimų tenkinimo eiliškumą skolininko bankroto atveju, toks susitarimas nepakeistų įstatyme nustatyto reikalavimų tenkinimo eiliškumo (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 19), taigi, iš esmės galiotų tik įgyvendinant sutartinio restruktūrizavimo planą. Be to, naujo kredito gavimui galėtų prieštarauti neapsaugoti kreditoriai, nes, skolininkui prisiėmus papildomus skolinius įsipareigojimus, skolininko bankroto dėl likvidavimo atveju jų reikalavimų patenkinimo galimybė tik sumažėtų (Barakauskas, 2016, p. 182).

2.2. Patobulintos sutartinio restruktūrizavimo procedūros

Patobulintas sutartinis restruktūrizavimas gali būti apibūdinamas kaip sutartinis restruktūrizavimas, siekiant sumažinti grynai sutartinio restruktūrizavimo trūkumus ir padidinti sutartinio juridinio asmens restruktūrizavimo(si) galimybę išvengiant teismo įsikišimo, „patobulintas“ atitinkamomis priemonėmis – principais, elgesio kodeksais / normomis ir / ar įstatyminėmis nuostatomis (Thematic Review on Out-of-Court..., 2022, p. 12). Sustiprinto sutartinio restruktūrizavimo procedūrų turinys gali turėti daug variantų ir būti skirtingas, priklausomai nuo to, kokius ir kokia apimtimi (nuo abstrakčių veikimo principų iki detalių konkrečius terminus nustatančių procedūrų) grynai sutartinio restruktūrizavimo trūkumus jais siekiama įveikti, gali skirtis jų (ne)privalomumas (Thematic Review on Out-of-Court..., 2022, p. 1. 17).

Sutartinį restruktūrizavimą, grįstą principais arba normomis / elgesio kodeksais, paprastai organizuoja valstybės finansų sektoriaus institucijos (kaip centrinis bankas, finansų ministerija, nemokumo institucija) arba privatus sektorius (pavyzdžiui, bankų

asociacija) (A Toolkit for Corporate Workouts, 2022, p. 37, 46)¹². Sutartinio restruktūrizavimo principai / normos gali numatyti finansų sektoriaus dalyviams – kredito įstaigoms, tam tikras veikimo gaires, šioms susidūrus su skolininkais, turinčiais finansinių sunkumų (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 41). Klasikinis principais grįsto sutartinio restruktūrizavimo procedūros pavyzdys – 1970 m. Anglijoje pristatyti „The London Approach“ principai¹³, taip pat 2000 m. INSOL International pristatyti principai¹⁴. Tačiau tam, kad principai / normos būtų efektyvūs, finansų įstaigos turėtų jų laikytis, tuo tarpu tik paskelbti sutartinio restruktūrizavimo principai finansų įstaigoms nėra privalomi ir jų galia pasireiškia tik per jas nustatančių institucijų autoritetą bei tai, kad jos atitinka gerąsias tarptautines praktikas (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 41), taigi, iš esmės jos yra rekomendacinio pobūdžio. Siekiant užtikrinti principų –

¹² Pasaulio Bankas taip pat pažymi, kad jeigu siekiant sudaryti susitarimą dėl juridinio asmens restruktūrizavimo skolininkai ir kreditoriai būtų įgalinti pasinaudoti neformaliomis priemonėmis kaip mediacija, atitinkamos derybų technikos, ar ne teismo ginčų sprendimo priemonėmis, sutartinis restruktūrizavimas galėtų būti efektyvesnis, todėl valstybės finansų sektorius, galimai kartu su centrinio banko, finansų ministerijos ar bankų asociacijos pagalba, turėtų sukurti finansų įstaigų elgesio kodeksus skolininkams susidūrus su finansiniais sunkumais, susijusiais su įsipareigojimais toms finansų įstaigoms (Principles for effective insolvency and..., 2021, p. 20).

¹³ Principai buvo pristatyti Anglijos Banko iniciatyva. „The London Approach“ sudarė neprivalomi principai, numatantys pavyzdinį suinteresuotų asmenų elgesio modelį siekiant sutartinio skolininko restruktūrizavimo, t. y. kad: 1) bankai – kreditoriai sutinka nesinaudoti savo teise inicijuoti skolininkui teisminę nemokumo procedūrą; 2) sprendimai dėl skolininko ilgalaikės ateities turėtų būti priimami remiantis visiems kreditoriams ir kitiems suinteresuotiems asmenims vienodai priinama išsami informacija; 3) bankai turėtų bendradarbiauti siekiant bendros pozicijos ar, ir jei taip – kokiomis sąlygomis, skolininkui turėtų būti teikiama finansinė pagalba; 4) visi bankai – kreditoriai turėtų po lygiai prisidėti prie pagalbos skolininkui. Pristatydamas šiuos principus, Anglijos Bankas siekė suefektyvinti gyvybingų skolininkų sutartinio restruktūrizavimo galimybes, taip išvengiant tokių skolininkų likvidavimo ir labiau patenkinant tiek ekonomikos, tiek pačių skolininkų ir kreditorių interesus, paskatindamas kreditorius – bankus imtis iniciatyvos sprendžiant skolininkų finansinių sunkumų klausimą (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 41-42).

¹⁴ 2017 m. buvo išleista atnaujinta principų redakcija, tačiau kuri žymiai nepasikeitė. Atnaujintoje principų redakcijoje numatomi 8 veikimo principais kreditoriams situacijoje, kai skolininkas patiria finansinių sunkumų: 1) skolininkui susidūrus su finansiniais sunkumais, visi reikšmingi jo kreditoriai turėtų bendradarbiauti tarpusavyje ir sutarti suteikti skolininkui pakankamą terminą informacijai apie skolininko padėtį gauti ir įvertinti ir pasiūlymams dėl skolininko finansinės padėties sprendimo pateikti ir įvertinti (susitarimas dėl sustabdymo (angl. „Standstill period“)); 2) sustabdymo laikotarpiu visi reikšmingi kreditoriai susilaiko nuo savo teisių priverstinio įgyvendinimo, tačiau gali tikėtis, kad dėl sustabdymo jų padėtis nepablogės. Kreditorių interesų konfliktai identifikuojami kuo anksčiau ir yra sprendžiami; 3) sustabdymo laikotarpiu skolininkas turėtų nesisukti veiksmų, kurie galėtų pabloginti kreditorių padėtį palyginti su, kuri buvo kreditorių susitarimo dėl sustabdymo metu; 4) koordinacijai tarp kreditorių inter se ir kreditorių ir skolininko užtikrinti sudaromas koordinavimo komitetas, naudojamos specialistų paslaugomis komitetui patarti ir paremti, taip pat, esant poreikiui, kreditoriams, kaip visumai; 5) sustabdymo laikotarpiu skolininkas turėtų pateikti kreditoriams ir suteikti jiems galimybę, arba kreditorių atstovams, pakankamą ir greitą prieigą prie visų reikšmingų duomenų apie skolininko turtą, finansinius įsipareigojimus, verslą ir jo perspektyvas; 6) teikiama pasiūlymai dėl skolininko finansinės padėties išsprendimo turėtų atitikti taikytiną teisę ir skolininko kreditorių reikalavimų statusą pagal tai, koks jis buvo susitarimo dėl sustabdymo sudarymo metu; 7) duomenys gauti įvertinti skolininko padėčiai turėtų būti prieinami visiems reikšmingiems kreditoriams ir pripažįstami konfidencialiais; 8) jeigu sustabdymo metu arba įgyvendinant jo metu sudarytą susitarimą dėl skolininko restruktūrizavimo skolininkui yra suteikiamas papildomas finansavimas, tai iš jo kylančiam kreditoriaus reikalavimui yra suteikiamas prioritetas kitų susitarime dalyvavusių kreditorių reikalavimų atžvilgiu (A Toolkit for Corporate Workouts, 2022, p. 32-35).

normų efektyvumą, valstybės finansų sektoriaus institucijos gali siekti, kad finansų įstaigos įsipareigotų *ex ante* laikytis principų / normų ir ateities juridinių asmenų finansinius sunkumus spręsti vadovaujantis jais (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 46). Pavyzdžiui, reaguodama į Covid-19 pandemiją, Ispanijos Ekonomikos ir skaitmenizacijos ministerija paskelbė neprivalomą gerosios praktikos kodeksą (angl. *The code of good practices*). Kodeksas numatė galimus valstybės Covid-19 garantuotų paskolų verslui restruktūrizavimo būdus, derybų procedūrą. Nors kodeksas finansų įstaigoms nebuvo privalomas, bankai ir kitos finansų įstaigos, turėjusios iš viso 95 proc. visų valstybės organizacijų garantuotų paskolų, įsipareigojo laikytis kodekso (Thematic Review on Out-of-Court..., 2022, p. 34). Įsipareigodamos laikytis elgesio kodekso normų, finansų įstaigos atitinkamai gali įsipareigoti laikytis atitinkamų procedūrų ir terminų, už kurių nesilaikymą gali būti nustatomos sankcijos; derinti savo interesus / pozicijas ir / ar spręsti ginčus tokiais būdais kaip mediacija ar arbitražas (ar kitais ne teisminiais ginčų sprendimo būdais) (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 44-45; A Toolkit for Corporate Workouts, 2022, p. 37), ar netgi sutikti, kad jeigu ateityje jos susidurs su bendro skolininko finansinių sunkumų sprendimo klausimu, tai jos spręš bendrai, remiantis sutarta balsų dauguma priimamais sprendimais (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 46).

Valstybės finansų sektoriaus institucijos prisidėti efektyvinant sutartinį restruktūrizavimą taip pat gali pačios įsteigdamos mediacijos agentūras, kitus organus, galinčius suteikti pagalbą skolininkams siekiant restruktūrizavimosi (Thematic Review on Out-of-Court..., 2022, p. 35). Pavyzdžiui, Prancūzijoje buvo įsteigtos dvi valstybinės agentūros, kurios, priklausomai nuo skolininko dydžio, skolininkui ir suinteresuotiems asmenims teikia nemokamą mediacinę pagalbą derantis dėl restruktūrizavimo plano, kai kreditorių tarpusavio ginčai ar kreditorių pasyvumas gali grasinti susitarimo pasiekimo galimybei (Thematic Review on Out-of-Court..., 2022, p. 35). Siekdamas sudaryti geresnes sąlygas sutartinio restruktūrizavimo galimybei, valstybės finansų sektoriaus institucijos taip pat gali imtis veiksmų sukūriant arba skatinant sukūrimą ankstyvojo perspėjimo sistemų, imantis veiksmų pašalinti informacijos asimetrijos sutartiniame restruktūrizavime problemą (Thematic Review on Out-of-Court..., 2022, p. 36). Pavyzdžiui, siekiant nustatyti galimus įmonės finansinius sunkumus ankstyvoje stadijoje, Pietų Korėjoje bankams yra nustatyta pareiga vykdyti kasmetinius įmonių rizikos vertinimus ir, juos nustačius, apie tai informuoti įmones, kurios tada gali inicijuoti normomis grįstą sutartinio restruktūrizavimo(si) procedūrą (Thematic Review on Out-of-

Court..., 2022, p. 37)¹⁵. Siekiant sudaryti prielaidas kreditoriams gauti aktualią, patikimą ir tikslią informaciją apie juridinio asmens finansinę būklę, gali būti sukuriama viešos duomenų bazės apie įmonės kredito riziką (angl. *credit exposure*), sudaromos prielaidos susipažinti su juridinių asmenų metiniais finansiniais pranešimais (Thematic Review on Out-of-Court..., 2022, p. 27).

Sutartinio restruktūrizavimo procedūra taip pat gali būti patobulinta ir įstatyminėmis nuostatomis. Pavyzdžiui, įstatymu gali būti įtvirtinama, kad prieš inicijuodamas formalią nemokumo procedūrą juridinio asmens vadovas turi pareigą inicijuoti derybas dėl juridinio asmens restruktūrizavimo ir pabandyti išspręsti juridinio asmens finansinius sunkumus sutartinio restruktūrizavimo būdu (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 28), arba kad pagal įstatymą įstatymo nustatytai kreditorių daugumai balsavus „už“ atitinkamą sprendimą, susijusį su juridinio asmens restruktūrizavimu, toks kreditorių sprendimas tampa privalomu ir kreditoriams, neišreiškusiems sutikimo (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 46-47). Teisinis reguliavimas taip pat gali nustatyti, kad finansavimas, gautas sutartinio restruktūrizavimo metu, formalios nemokumo procedūros atveju turės prioritetą pagal įstatymą, prieš visus ar dalį juridinio asmens kreditorių, tačiau tokia taisyklė veikia ypač išimtis, nei norma, ir paprastai prioriteto suteikimas naujam kreditoriui su tuo nesutinkančių pirmesnės eilės kreditorių atžvilgiu yra susiejamas su tam tikra teismine kontrole (Thematic Review on Out-of-Court..., 2022, p. 28, 37).

Apibendrinat „patobulinto“ sutartinio restruktūrizavimo procedūrą, galima daryti išvadą, kad, priklausomai nuo tokios procedūros pobūdžio, jos gali leisti pasinaudoti grynai sutartinio restruktūrizavimo privalumais (santykinai mažos finansinės išlaidos, procedūros konfidencialumas, kt.) ir gali padėti iš dalies išspręsti kai kurias grynai sutartinio restruktūrizavimo problemas, t. y. koordinavimo, susilaikymo, moratoriumo nebuvimo problemas (A Toolkit for Corporate Workouts, 2022, p. 38-39). Kita vertus, paprastai principai / normos saisto tik finansų įstaigas ir nesaisto kitų kreditorių ar suinteresuotų asmenų (darbuotojų, prekybos kreditorių, kreditorių vartotojų, mokestinių kreditorių, kt.) (A Toolkit for Corporate Workouts, 2022, p. 39), taigi, šių kreditorių atžvilgiu normomis grįstas sutartinis restruktūrizavimas nurodytų grynai sutartinio restruktūrizavimo trūkumų nepašalina. Kadangi finansų įstaigos gali perleisti savo

¹⁵ Inicijavus restruktūrizavimo procedūrą, bankas – pagrindinis įmonės kreditorius, veda procesą koordinuodamas kitus finansinius kreditorius ir paruošia įmonės būklės normalizacijos planą (angl. *normalisation plan*); procedūra numato galimybę kreditoriams pasinaudoti mediacijos paslaugomis; pagal bendrą taisyklę, visi kreditorių (kreditorių komiteto) sprendimai priimami kreditorių balsų dauguma, „už“ balsavus kreditoriams, turintiems ne mažiau kaip 75 proc. visų finansinių kreditorių reikalavimų (Thematic Review on Out-of-Court..., 2022, p. 18).

finansinius reikalavimus subjektams, kurių sutartinio restruktūrizavimo normos nesaisto, ši problema gali dar labiau išryškėti. Be to, normos nesaisto ir pačio skolininko, todėl jis turi teisę inicijuoti teisminę nemokumo procedūrą (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 46).

2.3. Teisminė restruktūrizavimo procedūra

Teisminis juridinio asmens restruktūrizavimas suprantamas kaip juridinio asmens, kuriam gresia formalus nemokumas arba kuris formaliai jau yra nemokus (Thematic Review on Out-of-Court..., 2022, p. 1. 2), restruktūrizavimas, atliekamas teismo kontrolėje pagal nemokumo teisės normas nustatytą restruktūrizavimo procedūrą (A Toolkit for Corporate Workouts, 2022, p. 4). Teismo kontrolė reiškia, kad teismas šioje procedūroje, remdamasis nemokumo teisės normomis, turi galią priimti esminius su procedūros eiga ir / ar susijusių asmenų – proceso dalyvių teisėmis ir / ar pareigomis susijusius sprendimus (Legislative Guide on Insolvency Law, 2004, p. 3). Apibendrintai, teismo restruktūrizavimo procedūrą sudaro šie etapai: Pirma, teismo restruktūrizavimo procedūros inicijavimas. Teismo restruktūrizavimo procedūra inicijuojama pateikiant teismui pareiškimą dėl procedūros juridiniam asmeniui inicijavimo; teismui pateikiami duomenys apie juridinį asmenį, įskaitant duomenis apie juridinio asmens verslo ir finansinę būklę. Pagal įstatymą arba atskiru teismo sprendimu, paskiriamas juridinio asmens kreditorių reikalavimų priverstinio vykdymo galimybės sustabdymas. Antra, juridinio asmens restruktūrizavimo plano pateikimo ir patvirtinimo procedūra. Įstatymai gali įtvirtinti, kad planas gali būti patvirtintas, jeigu jam pritaria nustatyta kreditorių dauguma ir planas tenkina nustatytus kriterijus, pavyzdžiui, „geriausio intereso“ ir įgyvendinamumo kriterijus, t. y. jog, atitinkamai, juridinio asmens restruktūrizavimas pagal pateiktą planą juridinio asmens kreditoriams yra geresnė alternatyva nei juridinio asmens likvidavimas ir kad juridinis asmuo realiai galės įvykdyti planą. Nemokumo įstatymai taip pat gali nustatyti, kad juridinio asmens restruktūrizavimo procedūros metu juridinio asmens vadovybė yra nušalinama nuo juridinio asmens valdymo ir jos funkcijas valdant juridinį asmenį perima nemokumo specialistas (A Toolkit for Corporate Workouts, 2022, p. 50). Į teismo restruktūrizavimo procedūrą paprastai įtraukiami visi juridinio asmens kreditoriai (Legislative Guide on Insolvency Law, 2004, p. 238).

Teisminės restruktūrizavimo procedūros inicijavimas

Nustatyta, kad sutartinio restruktūrizavimo atveju tiek pats juridinis asmuo, tiek ir pavieniai juridinio asmens kreditoriai dėl vienokių ar kitokių motyvų ir / ar interesų gali susilaikyti ir atsisakyti įsitraukti į restruktūrizavimo procesą (susilaikymo problema). Inicijavus teisminę skolininko restruktūrizavimo procedūrą ji vykdoma nepriklausomai nuo šalių valios ir juridinis asmuo ar pavieniai kreditoriai savaime negali užkirsti kelio jos vykdymui (Barakauskas, 2016, p. 128). Kaip minėta, tokiu atveju paprastai į procedūrą yra įtraukiami visi juridinio asmens kreditoriai (Legislative Guide on Insolvency Law, 2004, p. 238). Taigi, teisminė restruktūrizavimo procedūra leidžia išvengti šių sutartinio restruktūrizavimo trūkumų. Kita vertus, kitaip nei sutartinio restruktūrizavimo atveju, teismo restruktūrizavimo procedūra skolininkui gali būti pradėta tik esant tam įstatyme nustatytam formaliam materialiajam pagrindui¹⁶, t. y. aplinkybėms, kurios įstatyme yra įtvirtintos kaip būtinos prielaidos juridinio asmens restruktūrizavimo procedūrai pradėti. Jos gali būti tiek pozityvaus (t. y. turinčios egzistuoti), tiek negatyvaus pobūdžio (t. y. neturinčios egzistuoti) (Barakauskas, 2016, p. 97). Atitinkamai, tam, kad būtų užtikrintas teismo restruktūrizavimo procedūros efektyvumas, tinkamai turi būti nustatytas teisminės restruktūrizavimo procedūros pradėjimo pagrindas.

Formalaus teisminės restruktūrizavimo procedūros pradėjimo pagrindo įtvirtinimu siekiama: 1) Užkirsti kelią piktnaudžiavimui ir užtikrinti kreditorių interesų apsaugą. Teisminės restruktūrizavimo procedūros pradėjimo atveju paprastai yra pritaikomas moratoriumas, reiškiantis, be kita ko, kreditorių teisių suvaržymą. Atitinkamai, tam, kad pagrįsti moratoriumo nulemiamus kreditorių teisių suvaržymus, inicijuojant juridiniam asmeniui teisminę nemokumo (restruktūrizavimo) procedūrą būtina nustatyti, kad juridinis asmuo iš tikrųjų patiria finansinius sunkumus, nes priešingu atveju juridiniai asmenys galėtų pradėti piktnaudžiauti teise inicijuoti teisminę nemokumo procedūrą, iš tikrųjų siekdami ne restruktūrizuoti, o užvilkti likvidavimo procedūros inicijavimą ar įgyti nepagrįstą konkurencinį pranašumą, pavyzdžiui, norint tik atidėti skolų kreditoriams grąžinimo terminus (Barakauskas, 2016, p. 94-95, 120). Taigi, teisminės restruktūrizavimo procedūros pradėjimo pagrindas, be kita ko, formuluojamas

¹⁶ Taip pat gali būti nustatomos įvairios procesinio pobūdžio sąlygos juridinio asmens restruktūrizavimo procedūrai pradėti, tačiau jų reikšmė sąlyginai yra kur kas mažesnė nei materialaus pobūdžio sąlygų, daugelio procesinio pobūdžio sąlygų įgyvendinimas yra visuomet objektyviai ir gali nulemti tik didesnius ar mažesnius šalių patiriamus kaštus, susijusius su restruktūrizavimo procedūros pradėjimu, bei greitesnį ar lėtesnį šios procedūros pradėjimą, bet ne apskritai užkirsti kelią restruktūrizavimo procedūrai pradėti (Barakauskas, 2016, 125).

taip, kad užtikrintų, jog ja nebus piktnaudžiaujama ir, atitinkamai, pateisintų kreditorių teisių ribojimus; 2) Atriboti restruktūrizuotinus juridinius asmenis nuo likviduotinių. Restruktūrizuotinių ir likviduotinių juridinių asmenų atribojimas atliekamas būtent sprendžiant juridinio asmens restruktūrizavimo procedūros pradėjimo klausimą, t. y. remiantis įtvirtintų procedūros pradėjimo sąlygų (ne)buvimu (Barakauskas, 2016, p. 94). Taigi, teisminės restruktūrizavimo procedūros pradėjimo pagrindas taip pat formuluojamas taip, kad užtikrintų, jog šioje stadijoje bus tinkamai atribojami juridiniai asmenys, kurie turėtų būti restruktūrizuojami, o kurie – likviduojami. Kita vertus, nuo teisminės restruktūrizavimo procedūros pradėjimo pagrindo formulavimo taip pat priklauso, ar su finansiniais sunkumais susidūrusiam juridiniam asmeniui reikiama pagalba bus suteikta laiku. Greitas reagavimas į skolininko situacijos pablogėjimą – vienas iš svarbiausių sėkmingo restruktūrizavimo faktorių (Barakauskas, 2016, p. 92-94). Sėkmingai veikiantis skolininkas niekada iš karto netaps nemoki. Visuomet egzistuos pereinamasis laikotarpis, kurio metu ir turėtų būti pastebėtos skolininko problemos bei imtasi reikiamų priemonių joms išspręsti⁴⁶¹ (Vance, 2009 cituota Barakauskas, 2016, p. 117), todėl kuo anksčiau reaguojama, tuo didesnė tikimybė apsaugoti visų šalių interesus bei užtikrinti efektyvų skolininko restruktūrizavimą (Barakauskas, 2016, p. 119). Atitinkamai, pajutus pirmus tikėtino nemokumo ar kitų sunkumų, kurių pats skolininkas nebus pajėgus įveikti, požymius, atitinkamiems subjektams turėtų būti suteikta teisė imtis operatyvių veiksmų, galinčių užkirsti kelią skolininko krizės gilėjimui bei sudarančių sąlygas sėkmingam jo restruktūrizavimui (Barakauskas, 2016, p. 93). Todėl teisminės restruktūrizavimo procedūros pradėjimo pagrindas turėtų būti formuluojamas ne tik taip, kad pateisintų kreditorių teisių ribojimus ir atribotų likviduotinas juridinius asmenis nuo restruktūrizuotinių, tačiau ir sudarytų prielaidas, kad restruktūrizavimo procedūra galėtų būti pradėta laiku, kai dar ne per vėlu ir yra galimybių išgelbėti su sunkumais susidūrusį skolininką (Barakauskas, 2016, p. 93-94). Dėl to pradėti restruktūrizavimo procedūrą turėtų būti leidžiama ne tik kai skolininkas jau nebegali vykdyti įsipareigojimų ar tampa nemokus, bet ir tokiems sunkumams dar tik gresiant (Barakauskas, 2016, p. 93).

Ar skolininkas patiria finansinius sunkumus, sudarančius pagrindą inicijuoti teisminę restruktūrizavimo procedūrą ir, atitinkamai, pateisinančius kreditorių teisių suvaržymus, dažniausiai nustatoma pagal likvidumo (angl. *liquidity, cash flow or general cessation of payments test*) ir / arba balanso (angl. *Balance sheet test*) testus, taip pat gresiančio nelikvidumo testą (angl. *Prospective illiquidity*) (Barakauskas, 2016, p. 97). Remiantis likvidumo testu, skolininkui gali būti inicijuota teisminė nemokumo procedūra, jeigu skolininkas nebevykdo mokėtinų mokėjimų ir nenusimato, kad turės

pakankamai pinigų apmokėti prievolės, kylančias iš įprastų verslo operacijų, kurių vykdymo terminas dar sueis (pavyzdžiui, nebegalėjimas sumokėti mokesčių, nuomos kainos ir pan.). Išskiriami tokie šio nemokumo procedūros inicijavimo pagrindo privalumai: remiantis juo, nustatyti nemokumo procedūros inicijavimo pagrindą gali skolininko kreditoriai; leidžia inicijuoti procedūrą pakankamai ankstyvoje skolininko finansinių sunkumų stadijoje, kol dar neprasidėjo individualių kreditorių lenktynės dėl išieškojimo iš skolininko turto priverstinio vykdymo tvarka. Remiantis balanso testu, skolininkui gali būti inicijuota teisminė nemokumo procedūra, jeigu pagal skolininko finansinę ataskaitą – balansą skolininko įsipareigojimai viršija jo turtą. Vertinama, kad šis nemokumo procedūros pradėjimo testas turi daug trūkumų: balansas grindžiamas informacija, prieinama tik skolininkui, ir todėl kreditoriai dažniausiai neturi galimybės įvertinti tikrąją skolininko finansinę padėtį; balanso testas gali neatspindėti tikrosios skolininko finansinės padėties, nes jame nurodoma turto vertė priklauso nuo vertinimo būdo ir, atitinkamai, gali nebūtinai atspindėti turto rinkos vertę; remiantis šiuo testu, gali susidaryti situacijos, kai, pavyzdžiui, nors skolininko turto vertė viršija jo įsipareigojimus, tačiau skolininkas jau neturi pinigų apmokėti vykdytinus mokėjimus. Dėl nurodytų aplinkybių rėmimasis tik šiuo testu, kaip nemokumo procedūros pradėjimo pagrindu, dažnai gali lemti pavėluotą procedūros pradėjimą. Kaip procedūros pradėjimo pagrindas taip pat gali būti nustatomas gresiantis nelikvidumas, t. y. kai skolininkas dar nėra situacijoje, kai negali apmokėti vykdytinų mokėjimų, tačiau jau gali numatyti, kad negalės įvykdyti mokėjimų, kurių vykdymo terminas dar tik sueis ateityje (priklausomai nuo skolininko finansinės padėties ir numatomų ateityje vykdytinų prievolių, gresiantis nelikvidumas gali būti numatomas artimoje ir tolimesnėje ateityje) (Legislative Guide on Insolvency Law, 2004, p. 45-48). Pasaulio Bankas neišskiria bankroto (likvidavimo) ir restruktūrizavimo procedūrų pradėjimo pagrindo ir nurodo, kad teisminę nemokumo procedūrą juridiniam asmeniui turėtų būti galima pradėti juridiniam asmeniui nebegalint (i)vykdyti vykdytinų mokėjimo prievolių arba jeigu skolininko įsipareigojimai viršija jo turtą, su sąlyga, kad įsipareigojimų ir turto vertė yra grindžiama rinkos verte. Skolininkas taip pat turėtų turėti galimybę inicijuoti teisminę nemokumo procedūrą ir dar tik susidūrus su finansiniais sunkumais (Principles for effective insolvency and..., 2021, p. 22). Taigi, ir Pasaulio Banko vertinimu nemokumo procedūrą juridiniam asmeniui turėtų būti galima pradėti kai skolininko finansinius sunkumus patvirtina likvidumo ir gresiančio likvidumo, taip pat balanso testai.

Be nurodytų dažniausiai taikomų juridinio asmens teismo restruktūrizavimo procedūros pradėjimo sąlygų gali būti įtvirtinamos ir kitos kumuliatyvios materialinio

pobūdžio sąlygos, kurios taip pat būtinos tam, kad juridiniam asmeniui galėtų būti pradėta teismo restruktūrizavimo procedūra (Barakauskas, 2016, p. 97). Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatyme (Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymas, 2001) buvo įtvirtinta, kad teismo restruktūrizavimo procedūra juridiniam asmeniui gali būti pradėta, jeigu, be kita ko, skolininkas buvo įsteigtas ne mažiau kaip prieš 3 metus iki pareiškimo teismui dėl restruktūrizavimo bylos iškelimo pateikimo dienos (įstatymo 4 straipsnio 4 punktas). Tačiau įtvirtinant papildomas sąlygas, jos neturėtų būti absoliutaus pobūdžio ribojimai, kurie galėtų užkirsti kelią savalaikiai proceso pradžia, o turėtų būti sudarytos sąlygos įvertinti visas su konkreto skolininko restruktūrizavimu susijusias aplinkybes (Barakauskas, 2016, p. 119). Atsižvelgiant į tai bei minėtus teismo restruktūrizavimo procedūros pradėjimo sąlygų tikslus, reglamentuojant juridinių asmenų teismo restruktūrizavimo procedūros pradėjimo sąlygas rekomenduojama įtvirtinti, kad: 1) procedūra gali būti pradėta, kai skolininkas jau yra susidūręs su finansiniais sunkumais arba kai dar tik numatoma, kad susidurs su finansiniais sunkumais ateityje ir nebus pajėgus jų įveikti pats, tačiau yra gyvybingas (perspektyvus); 2) neįtvirtinti absoliutaus pobūdžio ribojimų, kurie galėtų užkirsti kelią perspektyvių skolininkų restruktūrizavimui, o suteikti daugiau diskrecijos teismui, priimančiam sprendimą dėl procedūros pradėjimo, kad teismas, priimdamas šį sprendimą, galėtų įvertinti ir atsižvelgti į individualias bylos aplinkybes (Barakauskas, 2016, p. 131-132).

Asmenys, turintys teisę inicijuoti teismo restruktūrizavimo procedūrą

Kitas svarbus skirtumas tarp teismo ir sutartinio restruktūrizavimo procedūrų yra tai, kad kitaip nei sutartinio restruktūrizavimo atveju, inicijuoti teismo juridinio asmens restruktūrizavimo procedūrą gali jau ne visi suinteresuoti asmenys, o tik asmenys, kuriems tokia teisė įtvirtinta nemokumo teisės normose. Pačio juridinio asmens teisė inicijuoti restruktūrizavimo(si) procedūrą yra visuotinai pripažįstama, tačiau dėl tokios teisės suteikimo juridinio asmens kreditoriams kyla diskusijų. Visgi, šiuo metu pripažįstama, kad kaip ir sutartinio restruktūrizavimo atveju, tam tikrais atvejais gali susidaryti situacijos, kai juridinis asmuo pats nenorės inicijuoti restruktūrizavimo procedūros, arba to padaryti negalės, pavyzdžiui, atsistatydinus juridinio asmens vadovui (Barakauskas, 2016, p. 126-127). Todėl rekomenduojama suteikti teisę inicijuoti teismo restruktūrizavimo procedūrą ne tik pačiam juridiniam asmeniui, bet ir kitiems suinteresuotiems asmenims, įskaitant juridinio asmens kreditorius (Barakauskas, 2016, p.

132). Tokia pozicija atitinka ir Pasaulio Banko požiūrį (Principles for effective insolvency and..., 2021, p. 22). Vertinama, kad tokios teisės skolininko kreditoriams suteikimas skatina kreditorius aktyviau dalyvauti sprendžiant skolininko nemokumo problemas. Kreditorių naudojimas teise inicijuoti skolininkui restruktūrizavimo procesą leidžia jau ankstyvoje skolininko finansinių sunkumų stadijoje spręsti nemokumo problemas ir taip prisidėti prie proceso veiksmingumo (Tamošiūnienė et al., 2020, p. 50). Kita vertus, pripažįstama, kad skolininko kreditoriams neturėtų būti suteikiama galimybė daryti nepagrįstą įtaką skolininko veiklai, inicijuojant jam teisminę restruktūrizavimo procedūrą, kai iš esmės jų interesams nėra kilusi reali grėsmė. Todėl vertinama, kad priklausomai nuo to, ar teisminę restruktūrizavimo procedūrą inicijuoja pats juridinis asmuo ar jo kreditorius, būtinosios materialaus ir / arba procesinio pobūdžio sąlygos teisminėms juridinio asmens restruktūrizavimo procedūroms pradėti gali skirtis (Barakauskas, 2016, p. 127).

Moratoriumas ir sutartinių teisinių santykių apsauga

Teisminės restruktūrizavimo procedūros leidžia išvengti sutartinio restruktūrizavimo problemų, kai susiduriama su pasinaudojimo problema, kai kreditoriai ar skolininko kontrahentai ne tik atsisako prisidėti prie sutartinio skolininko restruktūrizavimo, tačiau ir nusprendžia įgyvendinti savo teises priverstinio vykdymo tvarka ar pasinaudojant kitokiais savo teisių įgyvendinimo būdais, kaip, sutarties su skolininku nutraukimas skolininkui nevykdant priešpriešinių prievolių. Teisminio restruktūrizavimo procedūra leidžia išvengti nurodytų problemų įtvirtinant moratoriumo taikymo galimybę (Legislative Guide on Insolvency Law, 2004, p. 83, 99-103). Moratoriumas – tai laikinas individualių prievolių vykdymo bei teisių įgyvendinimo sustabdymas, apribojant sutarties privalomumo ir vykdytinumo principų veikimą (Barakauskas, 2016, p. 157). Moratoriumas teisminėje nemokumo procedūroje grindžiamas tuo, kad nemokumo procedūros yra kolektyvinės ir jomis siekiama, be kita ko, užtikrinti visų kreditorių interesus prieš individualių kreditorių veiksmus (Barakauskas, 2016, p. 157). Įtvirtinus moratoriumą, pavienių kreditorių veiksmai nebegali sumažinti skolininko vertės bei neigiamai paveikti jo sėkmingo restruktūrizavimo galimybių. Taip moratoriumas suteikia skolininkui atokvėpį, t. y. apsaugą nuo individualių kreditorių veiksmų, kuris leidžia skolininkui netrukdomai tęsti vykdomą veiklą kol bus priimtas sprendimas dėl tolimesnio jos likimo ir sudaro galimybę skolininkui derėtis su kreditoriais, akcininkais bei kitais skolininko restruktūrizavimu suinteresuotais asmenimis dėl jo įsipareigojimų, skolininko

ir jo vykdomos veiklos pertvarkymo (UNCITRAL, 2005 cituota Barakauskas, 2016, p. 159) (Barakauskas, 2016, p. 158-159). Atitinkamai, moratoriumo taikymo galimybe skolininkas yra skatinamas kuo anksčiau inicijuoti restruktūrizavimo procedūrą, o nuo to labai priklauso restruktūrizavimo(si) sėkmė (Barakauskas, 2016, p. 161).

Tam, kad užtikrinti, jog būtų užkirstas kelias bet kokiems kreditorių veiksams, kurie galėtų pakenkti skolininkui arba kaip nors pabloginti jo padėtį restruktūrizavimo procedūros metu, rekomenduojama, jog moratoriumas turėtų suspenduoti: 1) tam tikrus vykstančius procesus¹⁷; 2) priverstinio vykdymo veiksmus¹⁸; 3) priešpriešinių vienaarūšių tarpusavio reikalavimų įskaitymo galimybę¹⁹; 4) neįvykdytų sutarčių nutraukimą, įskaitant skolininkui perduoto naudotis, bet nuosavybėn neperleisto turto atsiėmimo bei teisių atėmimo galimybę (Wood, 2007 cituota Barakauskas, 2016, p. 164)^{20 21}, taip pat

¹⁷ Tai reiškia: 1) kad negali būti pradėti teisminiai procesai, kurie skolininko restruktūrizavimą padarytų negalimu (pavyzdžiui, skolininkas negali būti likviduojamas ir jam negali būti pradėta įprasta nemokumo procedūra, jeigu jis yra restruktūrizuojamas ne pasitelkus tokią procedūrą); 2) kad vykstantys teisminiai procesai, kurie galėtų trikdyti skolininko restruktūrizavimo procesą, yra sustabdomi (Barakauskas, 2016, p. 165).

¹⁸ Toks sustabdymas paprastai daro įtakos ir kreditoriams, kurių reikalavimai yra apsaugoti daiktinėmis teisėmis (pavyzdžiui, kreditoriai, kurių reikalavimai yra užtikrinti įkeitimu, moratoriumo galiojimo laikotarpiu neturi teisės patenkinti savo reikalavimų iš įkeisto skolininko turto (Barakauskas, 2016 D, p. 165).

¹⁹ Įskaitymas iš esmės yra priverstinio vykdymo pobūdžio (įskaitymui atlikti pakanka vienos šalies valios pareiškimo, o kai kuriose valstybėse tokio pareiškimo apskritai nereikia), todėl įskaitymo galimybė taip pat turėtų būti apribota 684 (Bork, 2012 cituota Barakauskas, 2016, p. 166). Kita vertus, nurodoma, kad šis draudimas, kaip ir kiti moratoriumo lemiami suvaržymai, neturėtų daryti įtakos kredito įstaigų, finansų įstaigų, atsiskaitymų tarpininkų, tarpuskaitos namų ir pan. specifinėms užtikrinimo priemonėms, jų galiojimui ar įgyvendinimui (Barakauskas, 2016, p. 166).

²⁰ Sutartis šiame kontekste suprantama kaip įprasta komercinė sutartis ir neapima darbo sutarčių, sutarčių, sudaromų finansų sektoriuje, kitų specifinių sutarčių, kurių ypatumai reikalauja individualaus vertinimo.

²¹ Tai reiškia: 1) apribojimą nutraukti sutartis *ipso facto* (liet. savaime pagal faktą) nuostatų pagrindu (Barakauskas, 2016, p. 221). Norėdamos apsaugoti savo interesus, sutarties šalys gali įtraukti į sudaromas sutartis nuostatas, suteikiančias joms teisę nutraukti sutartį arba savaime nulemenčias jos pabaigą, arba paspartinančias priešpriešinių prievolių vykdymą, jeigu įvyksta atitinkamos sutartyje nustatytos aplinkybės, pavyzdžiui, kontrahentas tampa nemokus arba jo atžvilgiu pradėdama nemokumo procedūra (Barakauskas, 2016, p. 199-200). *Ipso facto* nuostatų draudimo apimtis turėtų būti visa apimanti, kad būtų išvengta situacijų, kai dirbtinai prisidengiant kokiomis nors aplinkybėmis iš tikrųjų yra siekiama nutraukti su skolininku sudarytas sutartis vien dėl pasikeitusio skolininko statuso ar bandymo jį restruktūrizuoti (Barakauskas, 2016, p. 212), todėl rekomenduojama įtvirtinti bendro pobūdžio visa apimančią *ipso facto* nuostatų draudimą, kuris apimtų sutarties nutraukimo galimybę vien dėl pasikeitusio skolininko finansinio statuso ar bandymo jį restruktūrizuoti (Barakauskas, 2016, p. 221); 2) apribojimą nutraukti sutartis dėl iki restruktūrizavimo procedūros pradžios skolininko padarytų pažeidimų (išskyrus, kai pažeidimų pobūdis ar kitos su pažeidimu susijusios aplinkybės pateisina sutartinių santykių pabaigą) (Barakauskas, 2016, p. 221). Prieš kreipiantis dėl restruktūrizavimo procedūros inicijavimo, skolininkas dažnai jau būna pradėjęs mokėjimus ar dėl sudėtingos savo finansinės padėties padaręs kitokio pobūdžio sutartinių įsipareigojimų pažeidimų. Tačiau tai, kad skolininkas susidūrė su finansiniais sunkumais, ar tapo nemokus, ir dėl to buvo priverstas pažeisti prisiimtus sutartinius įsipareigojimus, *per se* nereiškia, kad skolininkas nebus pajėgus vykdyti sutartinių įsipareigojimų restruktūrizavimo procedūros metu ar ateityje. Suteikiant iš esmės nevaržomą teisę nutraukti sutartį dėl iki restruktūrizavimo procedūros pradžios padarytų pažeidimų, *ipso facto* nuostatų draudimo reikšmė sumažėja, tampa lengviau apeinama bei labiau iliuzinė nei reali (Azar, 2008 cituota Barakauskas, 2016, p. 213). Dėl to sprendžiant sutarties išsaugojimo klausimą, į skolininko iki restruktūrizavimo procedūros pradžios padarytus pažeidimus paprastai neturėtų būti atsižvelgiama, išskyrus, kai pažeidimų pobūdis ar kitos su pažeidimu susijusios aplinkybės pateisina sutartinių santykių pabaigą – sutarties nutraukimas kitais bendraisiais sutarties nutraukimo pagrindais, nepažeidžiančiais anksčiau nurodytų ribojimų, turėtų būti leidžiamas (Barakauskas, 2016, p. 213-214).

(5) skolininko teises, susijusias su disponavimu turtu, be kita ko, įskaitant naujų užtikrinimo priemonių sukūrimą (Barakauskas, 2016, p. 164). Moratoriumo galiojimo trukmė turėtų būti pakankama, kad būtų sudarytos tinkamos sąlygos skolininkui restruktūrizuoti (Barakauskas, 2016, p. 170). Sėkmingo skolininko restruktūrizavimo tikimybė yra didžiausia, kai laikotarpis nuo pareiškimo dėl teisminės restruktūrizavimo procedūros pradėjimo padavimo iki moratoriumo taikymo pradžios yra mažiausias arba jis apskritai neegzistuoja (Barakauskas, 2016, p. 163), todėl rekomenduojama, kad moratoriumas turėtų pradėti galioti kaip galima anksčiau – nuo pareiškimo dėl restruktūrizavimo procedūros pradėjimo padavimo iki moratoriumo taikymo pradžios esantis laiko tarpas turėtų būti kuo trumpesnis, o geriausiai turėtų apskritai neegzistuoti (Barakauskas, 2016, p. 220). Tokie reglamentavimo aspektai atitinka ir Pasaulio Banko principus (Principles for effective insolvency and..., 2021, p. 23, 25).

Teisė nuspręsti dėl sutarčių (ne)tęstinumo

Ne kiekvienos sutarties, kurią sudarė skolininkas, reikšmė sėkmingam skolininko restruktūrizavimui yra vienoda. Dalis sutarčių skolininkui gali būti apskritai nenaudingos ir jų tolimesnis vykdymas gali būti nesuderinamas su restruktūrizavimo instituto paskirtimi – apsaugoti su laikiniais sunkumais susidūrusį, tačiau perspektyvų juridinį asmenį nuo priverstinio pasitraukimo iš rinkos (Barakauskas, 2016, p. 198-199). Teisminė restruktūrizavimo procedūra leidžia nutraukti restruktūrizuojamo skolininko anksčiau sudarytas sutartis, kurių tolimesnis vykdymas gali turėti neigiamos įtakos skolininko restruktūrizavimui (t. y. tokias sutartis, kurių vykdymas nulėmė sudėtingos skolininko padėties susidarymą, kurių vykdymo kaštai didesni nei gaunama nauda, kurių tolimesnis vykdymas nėra tikslingas, atsižvelgiant į planuojamą restruktūrizuojamo juridinio asmens veiklos pertvarkymą, ir pan.) (UNCITRAL, 2005 cituota Barakauskas, 2016, p. 199). Atsižvelgiant į tai, rekomenduojama įtvirtinti restruktūrizuojamo juridinio asmens teisę nuspręsti, kurios anksčiau sudarytos ir dar neįvykdytos sutartys turėtų būti tęsiamos, o kurios neturėtų būti tęsiamos (Barakauskas, 2016, p. 199). Tai atitinka ir Pasaulio Banko principus. Pasaulio Bankas pažymi, kad išimties iš bendrųjų sutarčių nemokumo procese traktavimo taisyklių – tiek apribojančių kreditorių ir / ar kontrahentų teises, tiek ir numatančių juridinio asmens teisę nuspręsti dėl sutarčių (ne)tęstinumo, turėtų būti ribotos, aiškiai apibrėžtos ir pagrįstos poreikiu užtikrinti privačius arba viešuosius interesus (Principles for effective insolvency and..., 2021, p. 25).

Įtaka juridinio asmens valdymui

Nurodyta, kad rekomenduojama, jog moratoriumas turėtų apriboti ne tik juridinio asmens kreditorių teises, tačiau ir pačio juridinio asmens / jo valdymo organų teises disponuoti juridinio asmens turtu, be kita ko, ir teisę sukurti trečiųjų asmenų atžvilgiu naujas užtikrinimo priemones (Barakauskas, 2016, p. 164). Viena vertus, šie apribojimai iš esmės yra susiję su kreditorių teisių užtikrinimu nuo nesąžiningų ir / ar netinkamų juridinio asmens veiksmų (Barakauskas, 2016, p. 139), siekiant pateisinti kreditorių teisių ribojimus (Barakauskas, 2016, p. 150), kita vertus, juridinio asmens / jo valdymo organų teisių apribojimas inicijavus juridiniam asmeniui teisminę restruktūrizavimo procedūrą gali turėti didelės įtakos juridinio asmens valdymui jo restruktūrizavimo laikotarpiu, taigi, neabejotinai ir juridinio asmens restruktūrizavimo sėkmei, todėl aktualu įvertinti galimus juridinio asmens valdymo organų teisių apribojimus tuo aspektu, kokią įtaką tai gali turėti juridinio asmens valdymui ir jo efektyvumui ir, atitinkamai, koks reguliavimas turėtų būti nustatytas, jog sudarytų palankiausias sąlygas sėkmingo juridinio asmens restruktūrizavimo(si) galimybei.

Visų pirma, teisinis reglamentavimas gali įtvirtinti ne tik restruktūrizuotino juridinio asmens valdymo organų kompetencijos apribojimus, juridiniam asmeniui pradėjus teisminę restruktūrizavimo procedūrą, tačiau ir besąlyginį valdymo organų nušalinimą nuo juridinio asmens valdymo, ar numatyti specialių subjektų, kurie restruktūrizavimo procedūros metu turėtų prižiūrėti restruktūrizuojamo juridinio asmens valdymo organų veiklą, paskyrimą. Atsižvelgiant į tai, išskiriamos 3 pagrindinės galimos restruktūrizuojamo juridinio asmens valdymo formos: 1) specialisto valdymas (angl. *Practitioner in possession*) (specialistas perima juridinio asmens valdymą iš juridinio asmens valdymo organų); 2) skolininko valdymas (angl. *Debtor in possession*) (juridinio asmens valdymas nėra perimamas iš valdymo organų, tačiau gali būti nustatyti valdymo organų kompetencijos apribojimai); 3) skolininkės valdymas prižiūrint specialistui (Falke, 2003 cituota Barakauskas, 2016, p. 133). Labiausiai rekomenduojama restruktūrizuojamo juridinio asmens valdymo forma – skolininko valdymas, nustatant skolininko valdymo organų kompetencijos apribojimus. Šis požiūris grindžiamas tuo, kad, pirma, nustačius esamų valdymo organų nušalinimą tai gali atgrasyti valdymo organus inicijuoti skolininkams teismo restruktūrizavimo procedūrą ir, atitinkamai, uždelsti restruktūrizavimo procedūros pradėjimą, dėl ko gali sumažėti ar visai išnykti sėkmingo juridinio asmens restruktūrizavimo(si) galimybė (Barakauskas, 2016, p. 142); antra, kad skolininko patiriami finansiniai sunkumai savaime nereiškia netinkamų

valdymo organų veiksmų valdant skolininką ir / ar jų nesąžiningumo (Barakauskas, 2016, p. 145-146), o esamų valdymo organų žinios, susijusios su kasdiene skolininko veikla bei jo valdymu, daugeliu atveju yra kur kas geresnės nei specialisto ar kito restruktūrizuojamą juridinį asmenį prižiūrinčio subjekto (Finch, 2005 cituota Barakauskas, 2016, p. 152)

Dėl to, norint sudaryti palankias sąlygas sėkmingam juridinių asmenų restruktūrizavimui, su kasdienės skolininko veiklos vykdymu susiję valdymo organų įgaliojimai neturėtų būti besąlygiškai apribojami ar perduodami kitiems subjektams (Barakauskas, 2016, p. 152). Kasdiene skolininko veikla galėtų būti laikomas toks sandoris ar bet koks kitas veiksmas, kuris yra įprastas tam skolininkui, atsižvelgiant į jo ankstesnę veiklą (angl. *Ordinary course of business*), arba kuris yra įprastas, atsižvelgiant į įprastinę verslo praktiką (angl. *Ordinary business terms*) (Barakauskas, 2016, p. 152). Tuo tarpu valdymo organų nušalinimas nuo restruktūrizuojamo juridinio asmens valdymo galėtų būti pateisinamas tik tais atvejais, kai galima manyti, jog to nepadarius dėl vienokių ar kitokių priežasčių (pavyzdžiui, dėl valdymo organų piktnaudžiavimo įgaliojimais, netinkamo pareigų atlikimo, kompetencijos stokos ir pan.) sėkmingas juridinio asmens restruktūrizavimas nebus įmanomas ar dėl to galimai nukentės su restruktūrizuojamu juridiniu asmeniu susijusių asmenų interesai (Barakauskas, 2016, p. 143-144). Pasaulio Bankas taip pat išskiria nurodytas 3 pagrindines galimas restruktūrizuojamo juridinio asmens valdymo formas, tačiau nei vienos iš jų neprioretizuoja (Principles for effective insolvency and..., 2021, p. 23). Kita vertus, Pasaulio Bankas pažymi, kad nemokumo paveiktas verslas turėtų būti vykdomas įprasta tvarka ir būdu, tačiau operacijos, kurios nėra kasdienės įmonės veiklos dalis, turėtų būti patvirtinamos teismo (Principles for effective insolvency and..., 2021, p. 24). Jeigu būtų nustatyta, kad esama valdyba yra nekompetentinga, nerūpestinga ar veikia nesąžiningai, skolininko valdymas turėtų būti perduotas specialistui (Principles for effective insolvency and..., 2021, p. 23).

Juridinio asmens kreditavimas

Kaip nustatyta, skolininkui susidūrus su finansiniais sunkumais, tam, kad skolininkas galėtų išlikti, būtina, kad jis galėtų toliau vykdyti vykdomą veiklą. Tam, kad restruktūrizuojamas juridinis asmuo galėtų tęsti veiklą, būtina užtikrinti jo veiklos kreditavimą, tačiau sutartinio restruktūrizavimo atveju kredito gavimas yra problematiškas. Teisminio restruktūrizavimo modelis leidžia išspręsti tarpinio kreditavimo, reikalingo iki kol bus patvirtintas restruktūrizavimo planas, problemą. Patvirtinus restruktūrizavimo planą, skolininko padėtis nebėra tokia neapibrėžta, kokia

buvo iki tol, be to, restruktūrizavimo plane paprastai išsprendžiamas ir skolininko finansavimo klausimas (UNCITRAL, 2005 Barakauskas, 2016, p. 178-179).

Tarpinio kreditavimo problemą teisminis restruktūrizavimas leidžia išspręsti nustatant, kad skolininkas turi teisę užtikrinti tarpinio kreditavimo kreditorių reikalavimus skolos gražinimą užtikrinant nesuvaržytu savo turto, arba, antra, tarpinio kreditavimo kreditorių reikalavimams bendroje kreditorių reikalavimų tenkinimų eilėje suteikiant prioritetą kitų kreditorių reikalavimų atžvilgiu (Barakauskas, 2016, p. 221). Kaip jau buvo aptarta, skolininkui susidūrus su finansiniai sunkumais, jis gali jau neturėti nesuvaržyto turto, kuriuo galėtų užtikrinti tarpinio kreditavimo kreditorių reikalavimus. Dėl to reglamentuojant teismo restruktūrizavimo procedūrą rekomenduojama įtvirtinti, kad tarpinio kreditavimo kreditorių reikalavimams gali būti suteikiamas aukštesnio ar aukščiausio (angl. *super-priority*) – priklausomai nuo būtinybės, lygmens prioritetinis statusas. Aukštesnio statuso suteikiamas reiškia, kad tarpinio kreditavimo kreditorių reikalavimams būtų suteikiamas prioritetas aukštesne, bet ne pirmąja eile juridinio asmens likvidavimo atveju tenkinamų reikalavimų atžvilgiu (administravimo išlaidų arba „super“ administravimo išlaidų statusas²²), taigi, iš esmės kreditorių, kurių reikalavimai neužtikrinti daiktinėmis teisėmis, atžvilgiu. Atitinkamai, tokio statuso tarpinio kreditavimo kreditorių reikalavimams suteikimo galėtų nepakakti, kad potencialūs kreditoriai būtų linkę kredituoti skolininko veiklą, jeigu visas ar didžioji dalis skolininko turto būtų jau suvaržyta. Todėl tokiu atveju turėtų būti galima tarpinio kreditavimo kreditorių reikalavimams suteikti aukščiausio prioriteto statusą, reiškiantį, jog kreditavimo kreditorių reikalavimams būtų suteikiamas prioritetas visų kreditorių reikalavimų, t. y. įskaitant ir kreditorių, kurių reikalavimai užtikrinti daiktinėmis teisėmis (įkeitimu, hipoteka), atžvilgiu (Barakauskas, 2016, p. 192-193). Pasaulio Bankas taip pat nurodo, kad tam, jog skolininkas galėtų patenkinti kasdienius savo verslo veiklos poreikius, jam turėtų būti suteikiama galimybė gauti finansavimą patraukliomis sąlygomis, įskaitant, išskirtinėmis aplinkybėmis, sąlygomis, pagal kurias naujo finansavimo kreditorių reikalavimams būtų suteikiamas prioritetas. Tačiau Pasaulio Bankas nenurodo, kad iš tokių santykių kylantiems kreditorių reikalavimams galėtų būti suteiktas aukščiausio lygmens prioritetas (Principles for effective insolvency and..., 2021, p. 24). Priešingai, Pasaulio Bankas nurodo, kad be kreditorių, kurių reikalavimai užtikrinti, sutikimo prioritetas naujų kreditorių reikalavimams jų naudai įkeisto turto

²² Administravimo išlaidų statusas reiškia, kad reikalavimui suteikiamas prioritetas paprastų neapsaugotų kreditorių reikalavimų atžvilgiu, „super“ administravimo išlaidų statusas – kad reikalavimui suteikiamas prioritetas paprastų neapsaugotų kreditorių reikalavimų atžvilgiu ir reikalavimams kreditorių, kuriems suteiktas „paprastas“ administravimo išlaidų statusas (Legislative Guide on Insolvency Law, 2004, p. 116).

atžvilgiu neturėtų būti suteikiamas (Principles for effective insolvency and..., 2021, p. 26).

Restruktūrizavimo plano tvirtinimas

Kaip nustatyta, sutartinio restruktūrizavimo atveju susiduriama su interesų konflikto, koordinavimo problemomis, kurios gali lemti, jog restruktūrizavimo planas nebus patvirtintas. Teismo restruktūrizavimo procedūros specifika leidžia patvirtinti juridinio asmens restruktūrizavimo planą prieš atskirų kreditorių ir / ar kitų suinteresuotų asmenų valią (Barakauskas, 2016, p. 82), taigi, leidžia išspręsti nurodytas problemas. Tam, kad būtų užtikrinta efektyvi juridinio asmens restruktūrizavimo plano patvirtinimo procedūra, rekomenduojama: (1) Priimant sprendimą dėl plano (ne)patvirtinimo suteikti teisę dalyvauti ne visiems su skolininku vienokiu ar kitokiu būdu susijusiems subjektams, bet tik tiems, kurių reikalavimams restruktūrizavimo planas turės realios įtakos ir kurių reikalavimai ekonomine prasme restruktūrizavimo plano patvirtinimo momentu nelaikytini beverčiais (Smith, 2005 cituota Barakauskas, 2016, p. 272) (Barakauskas, 2016, p. 289). Tai reiškia, kad teisė dalyvauti priimant sprendimą dėl skolininko restruktūrizavimo plano (ne)patvirtinimo neturėtų būti suteikiama: 1) subjektams, kurių reikalavimai bus visiškai patenkinti, laikantis iki šios procedūros pradžios su atitinkamu subjektu sudarytų susitarimų sąlygų ar iškart, tik patvirtinus restruktūrizavimo planą (pavyzdžiui, skolininko kreditoriams, kurių reikalavimų įvykdymo terminai dar nėra suėję, jeigu jų reikalavimai restruktūrizavimo plane nebus kaip nors pertvarkomi, ar kreditoriams, kurių reikalavimų įvykdymo terminai suėję, bet bus patenkinti nedelsiant, tik patvirtinus restruktūrizavimo planą, ir pan.); 2) subjektams, kurių reikalavimai ekonomine prasme restruktūrizavimo plano patvirtinimo metu yra nieko verti, t. y. kurie juridini asmens likvidavimo atveju, įvertinus jo turą, priimtus išpareigojimus bei kreditorių reikalavimų tenkinimo eiliškumą, nieko negautų. Pavyzdžiui, juridinio asmens dalyviai neturėtų galėti daryti įtakos šio sprendimo priėmimui, jeigu jų nuosavybės teisės į skolininką būtų bevertės. Kaip ir kreditoriai, kurių reikalavimai skolininko likvidavimo atveju būtų visiškai nepatenkinti, taip pat neturėtų galėti kontroliuoti skolininko restruktūrizavimo proceso (Barakauskas, 2016, p. 273-274). (2) Įtvirtinti, kad vertinant, ar skolininko restruktūrizavimo planui pritarė reikiama subjektų dauguma, nėra atsižvelgiama į tų subjektų balsus (reikalavimus), kurie nors ir turėjo teisę, bet nedalyvavo priimant sprendimą (Barakauskas, 2016, p. 289), nes sprendimą dėl (ne)pritarimo restruktūrizavimo planui visuomet turėtų priimti tik tie kreditoriai, kurie aktyviai

dalyvauja vykstančiame procese, kurie realiai įvertina skolininko restruktūrizavimo galimybes ir perspektyvumą (jeigu kreditoriai buvo tinkamai informuoti apie vykstantį procesą ir turėjo realią galimybę įgyvendinti savo teises) (International Monetary Fund, 1999; UNCITRAL, 2005 cituota Barakauskas, 2016, p. 278). (3) Numatyti, kad sprendimas dėl restruktūrizavimo plano (ne)patvirtinimo yra priimamas balsuojant grupėse (Barakauskas, 2016, p. 290) ir (4) kad sprendimas grupėje yra priimamas ne vienbalsiai, o balsų dauguma (Barakauskas, 2016, p. 290) (visų patvirtintų kreditorių reikalavimų dalies) (angl. *cram-down*). Balsavimas grupėse sudaro tinkamas sąlygas kiekvienai kreditorių grupei – jas turėtų sudaryti asmenys, kurių interesai nėra tokie skirtingi, kad jų tarpusavio derybos taptų neįmanomos siekiant bendro tikslo, savarankiškai išreikšti būtent tą grupę sudarančių asmenų valią, o sprendimo priėmimas balsų dauguma užkerta kelią individualiems kreditoriams nepagrįstai primesti savo valią kitiems kreditoriams. Įstatyme turėtų būti pateikiamas tik pavyzdinis ar pagrindinių grupių sąrašas, restruktūrizavimo plano rengėjams turėtų būti sudarytos sąlygos suskirstyti kreditorius į grupes, atsižvelgiant į kiekvienos konkrečios situacijos ypatumus bei į kreditorių interesų panašumą ir skirtingumą, tinkamai atibojant vieną kreditorių grupę nuo kitos. Reikalaujama balsų dauguma (visų patvirtintų kreditorių reikalavimų dalis, balsuojanti „už“) neturėtų būti pernelyg didelė, kad ji netaptų nepagrįsta kliūtimi perspektyviems skolininkams restruktūrizuoti. Kuo ši dauguma didesnė, tuo būtų sudaromos palankesnės sąlygos pavieniams kreditoriams dėl oportunistinių motyvų vetuoti restruktūrizavimo plano priėmimą (Barakauskas, 2016, p. 279-280). Teigiamai galėtų būti vertinamas ir dvigubos daugumos reikalavimas, t. y. reikalavimas ne tik atitinkamos visų patvirtintų kreditorių reikalavimų dalies daugumos, tačiau ir atitinkamos kreditorių daugumos. Dvigubos daugumos reikalavimas padeda apsaugoti kreditorius nuo didžiųjų kreditorių nepagrįstos įtakos bei spaudimo (Parry, 2008; UNCITRAL, 2005 cituota Barakauskas, 2016, p. 280), nes vienas arba keli kreditoriai, nepriklausomai nuo jų reikalavimų dydžio, negalėtų primesti savo valios kitiems kreditoriams (Barakauskas, 2016, p. 280). (5) Įtvirtinti, kad restruktūrizavimo planas gali būti patvirtintas ir pavienėms grupėms balsavus prieš (angl. *cross-class cram-down*). Tiek pavieniai kreditoriai, tiek ir pavienė kreditorių grupė gali tapti nepagrįsta kliūtimi restruktūrizavimo planui patvirtinti, jeigu yra įtvirtintas reikalavimas, kad restruktūrizavimo plano patvirtinimui turi pritarti apskritai visi kreditoriai arba visos kreditorių grupės (Blazy, 2012 cituota Barakauskas, 2016, p. 283). Priešingu atveju restruktūrizavimo planas gali būti nepatvirtintas vien dėl to, kad pavienė kreditorių grupė galimai yra nesuinteresuota skolininko restruktūrizavimu, o ne dėl to, kad skolininkas yra neperspektyvus. Siekiant

užtikrinti perspektyvių bei neperspektyvių juridinių asmenų atribojimą bei subjektų, nepritarusių restruktūrizavimo plano patvirtinimui, interesų apsaugą, teismas turėtų galėti patvirtinti restruktūrizavimo planą, įvertinęs, kad kreditorių ar juridinio asmens dalyvių, nepritarusių restruktūrizavimo planui, gaunama nauda pagal restruktūrizavimo planą būtų ne mažesnė nei ta, kuri šių subjektų būtų gaunama skolininką tiesiog likvidavus²³ ir pateiktas restruktūrizavimo planas yra realiai įgyvendinamas (Barakauskas, 2016, p. 286). Pasaulio Bankas nepasisako dėl dvigubos daugumo reikalavimo, tačiau taip pat nurodo, kad balsuojama dėl (ne)pritarimo restruktūrizavimo planui turėtų būti grupėse ir kad sprendimas turėtų būti priimamas balsų dauguma, užtikrinant tinkamą kreditorių interesų apsaugą (Principles for effective insolvency and..., 2021, p. 27).

Tiek kai restruktūrizavimo plano tvirtinimo stadijoje restruktūrizavimo planui pritarus tik įstatyme nustatyta reikalaujamai daugumai vertinant nepritarusių restruktūrizavimo planui kreditorių ar juridinio asmens dalyvių gaunamą naudą, tiek ir derybų procese juridiniam asmeniui derantis su kreditoriais ir / ar juridinio asmens dalyviais dėl restruktūrizavimo plano turinio, didelę reikšmę turi reguliavimas, kuriuo nustatoma kreditorių ar juridinio asmens dalyvių finansinių reikalavimo tenkinimo tvarka restruktūrizavimo metu. Šis reguliavimas gali būti grindžiamas absoliutaus arba santykinio pirmumo taisyklėmis. Absoliutaus pirmumo taisyklė (angl. *The absolute priority rule*) bendriausia prasme reiškia, kad žemesnės eilės kreditoriai gali gauti savo reikalavimo patenkinimą tik tada, kai visiškai patenkinami aukštesnės eilės kreditorių reikalavimai, o pagal santykinio pirmumo taisyklę (angl. *The relative priority rule*) lėšos restruktūrizavimo procese skirstomos tam tikra dalimi tarp aukštesnės ir žemesnės klasės kreditorių (Balsiukiene, 2022, p. 139). Praktikoje didžiausią reikšmę šios taisyklės turi neapsaugotų kreditorių ir juridinio asmens dalyvių reikalavimų tenkinimo tvarkai. Absoliutaus pirmumo taisyklės taikymas nurodytame kontekste reiškia, kad neapsaugotų kreditorių padėtis negali būti paveikta tam, kad būtų padidinta juridinio asmens dalyvių reikalavimų tenkinimo tikimybė ir / ar apimtis (IMF Working Paper..., 2021, p. 22), t. y. iš esmės tai reiškia, jog juridinio asmens dalyvių reikalavimų tenkinimo tikimybė ir / ar apimtis negali būti didinama mažinant neapsaugotų kreditorių reikalavimų tenkinimo tikimybę ir / ar apimtį. Tuo tarpu santykinio pirmumo taisyklės taikymas nurodytame kontekste reiškia, kad juridinio asmens dalyvių reikalavimų tenkinimo tikimybė ir / ar

²³ Tai reiškia, kad jeigu teismas nustatytų, jog kreditorių ar juridinio asmens dalyvių, nepritarusių restruktūrizavimo planui, gaunama nauda pagal restruktūrizavimo planą būtų ne mažesnė nei ta, kuri šių subjektų būtų gaunama skolininką tiesiog likvidavus, teismas turėtų galėti patvirtinti restruktūrizavimo planą, pagal kurį būtų modifikuojamos atitinkamo kreditoriaus ar juridinio asmens dalyvio teisės, prieš tokio subjekto valią (2016 D, l. 245-246).

apimtis gali būti didinama mažinant neapsaugotų kreditorių reikalavimų tenkinimo tikimybę ir / ar apimtį, tačiau tik iki tiek, jog juridinio asmens dalyvių reikalavimų tenkinimo tikimybė ir / ar apimtis netaptų didesnė už neapsaugotų kreditorių. Pavyzdžiui, pagal šią taisyklę neapsaugotų kreditorių reikalavimai galėtų būti tenkinami 26 proc., o bendrovės akcininkas galėtų išsaugoti 25 proc. bendrovės nuosavo kapitalo (IMF Working Paper..., 2021, p. 22). Atsižvelgiant į nurodytus šių taisyklių ypatumus, teisės doktrinoje nurodoma, kad derybų procese santykinio pirmumo taisyklė, viena vertus, sumažina kreditorių apsaugą ir suteikia akcijų savininkams strateginį pranašumą rengiant planus (Garrido, 2021, Balsiukiene, 2022, p. 139), kadangi net ir tie kreditoriai, kurių finansiniai reikalavimai tenkinami paskiausiai, visada išlaiko suinteresuotumą, nes yra užtikrinama šių kreditorių teisė gauti dalį savo finansinio reikalavimo patenkinimo. Kita vertus, kreditoriai tokiu atveju gali daryti spaudimą dėl restruktūrizavimo plano tvirtinimo, reikalaudami kuo didesnės jiems tenkančios finansinių reikalavimų tenkinimo dalies, ir, remiantis tuo, blokuoti restruktūrizavimo plano priėmimą. Tuo tarpu dėl absoliutaus pirmumo taisyklės paprastumo derybų dėl restruktūrizavimo plano eiga yra numanoma ir aiški: žemesnės eilės kreditoriai žino ir supranta, kad jų finansinis reikalavimas galės būti tenkinamas tik tada, kai bus patenkinti aukštesnės eilės kreditorių finansiniai reikalavimai. Tačiau dėl šios taisyklės nelankstumo tampa sudėtinga derėtis dėl optimalios vertės kūrimo ar veikiančios įmonės išsaugojimo (Krohn, 2020, cituota Balsiukiene, 2022, p. 141). Absoliutaus pirmumo taisyklės taikymas ypač neskatina mažų ir vidutinių įmonių savininkų įsitraukimo į restruktūrizavimo procedūras, kadangi jie gali prarasti valdymo kontrolę ir nuosavybės teisę, taip pat ir dėl to, kad jų finansiniai reikalavimai tenkinami paskutiniame etape, nors pačių savininkų indėlis į bendrovės išsaugojimą dažnai gali turėti didelės reikšmės. Be to, dėl absoliutaus pirmumo taisyklės taikymo didesnę reikalavimą turintiems kreditoriams tam tikrais atvejais gali būti net naudingiau siekti likvidavimo dėl bankroto, o ne rizikuoti savo investicijomis ir (ar) teikti papildomas nuolaidas. Todėl pripažįstama, kad dėl veiksmingo juridinio asmens restruktūrizavimo dažnai visgi reikia nukrypti nuo absoliutaus prioriteto taisyklės taikymo (Lubben, 2015, cituota Balsiukiene, 2022, p. 140). Antra, restruktūrizavimo plano tvirtinimo stadijoje susidarius situacijai, kai restruktūrizavimo plano patvirtinimui pritaria tik reikiama dauguma kreditorių, ir esant poreikiui įvertinti nepritariusių restruktūrizavimo planui kreditorių gaunamą naudą su ta, kurią jie gautų juridinio asmens likvidavimo atveju, šios taisyklės tampa restruktūrizavimo planui nepritariančių kreditorių apsaugos modeliu ir teismas kiekvienu atveju tikrina, ar planui nepritariantys

kreditoriai neatsiranda blogesnėje padėtyje nei jiems garantuoja įstatymo nuostatos (Balsiukiene, 2022, p. 142).

Atsižvelgiant į teisminių procedūros pobūdį, siekiant užtikrinti teisminės restruktūrizavimo procedūros efektyvumą, taip pat, be kita ko, rekomenduojama: (1) Įtvirtinti, kad teisę parengti ir pateikti restruktūrizavimo plano projektą gali visos suinteresuotos šalys arba nešališkas trečiasis asmuo (Barakauskas, 2016, p. 232-233). (2) Įtvirtinti restruktūrizavimo plano parengimo terminą (Barakauskas, 2016, p. 244). Vertinama, kad teisės parengti ir pateikti restruktūrizavimo plano projektą suteikimas visoms suinteresuotoms šalims padėtų išvengti situacijos susidarymo, kai juridinio asmens restruktūrizavimui yra nepritariama ne dėl to, kad juridinis asmuo yra neperspektyvus ir neturėtų būti restruktūrizuojamas, bet dėl to, kad juridinio asmens restruktūrizavimo būdas ar kitos su juridinio asmens restruktūrizavimu susijusios sąlygos, numatytos restruktūrizavimo plane, yra tiesiog nepriimtinos. Pavyzdžiui, kai parengtas restruktūrizavimo planas nenumato visiško kreditorių reikalavimų patenkinimo, kreditoriai gali būti nebūti linkę pritarti jam, jeigu nebus numatytas skolos dalies pakeitimas restruktūrizuojamos įmonės akciniu kapitalu²⁴. Pats skolininkas tokio plano gali net nesiūlyti, jeigu tokio restruktūrizavimo atveju grąža įmonės dalyviams niekuo nesiskirtų nuo gautinos įmonę priverstinai likvidavus (Barakauskas, 2016, p. 232-233). Visgi, pirmiausiai teisė parengti ir pateikti restruktūrizavimo planą turėtų būti suteikiama pačiam juridiniam asmeniui per nustatytą terminą, nes tai: 1) labiau skatintų juridinius asmenius laiku inicijuoti restruktūrizavimo procedūrą, kadangi taip būtų sudaromos sąlygos juridiniam asmeniui kontroliuoti savo likimą (Gross, 1995; Petrovski, 2003 cituota Barakauskas, 2016, p. 234); 2) būtent skolininko padėtis dažniausiai yra geriausia, jeigu norima parengti restruktūrizavimo planą, kuris pagelbėtų skolininkui įveikiant finansinius sunkumus bei atkuriant ilgalaikį gyvybingumą (International Monetary Fund, 1999 cituota Barakauskas, 2016, p. 234); 3) teisės pateikti restruktūrizavimo plano projektą suteikimas iš pradžių tik vienam asmeniui padeda išvengti planų konkurencijos, kas derybas tarp šalių galėtų padaryti labiau komplikuotas ir taip pakenkti procedūros efektyvumui (International Monetary Fund, 1999 cituota Barakauskas, 2016, p. 234); 4) pirmosiomis restruktūrizavimo procedūros dienomis skolininkui turėtų būti sudarytos sąlygos netrukdomai apsvarstyti restruktūrizavimo galimybes, nepatiriant nepagrįsto spaudimo iš kitų asmenų (Gross, 1995; Petrovski, 2003 cituota Barakauskas, 2016, p. 234). Juridiniam asmeniui parengus ir pateikus planą, dėl jo turėtų būti balsuojama. Jeigu

²⁴ Jeigu tokios restruktūrizavimo priemonės galimybė pagal galiojantį reglamentavimą yra galima.

planas nebūtų patvirtintas, teisę parengti ir pateikti plano projektą turėtų įgyti kreditoriai, arba ši teisė turėtų būti suteikiama kompetentingam nešališkam trečiajam asmeniui – šios situacijos taip pat padėtų išvengti ir teisės parengti restruktūrizavimo planą suteikimas nešališkam trečiajam asmeniui (nemokumo specialistui), kuris, rengdamas restruktūrizavimo planą, tikėtina, visuomet atsižvelgtų ne tik į skolininko ar jo dalyvių, bet ir į kitų suinteresuotų asmenų interesus (jų pateiktus pasiūlymus), siekdamas užsitikrinti reikiamą šių subjektų paramą, vėliau priimant sprendimą dėl restruktūrizavimo plano (ne)patvirtinimo (International Monetary Fund, 1999 cituota Barakauskas, 2016, p. 233). Plano parengimo ir pateikimo termino trukmė turėtų būti pakankama tam, kad skolininkui būtų sudaryta reali galimybė derėtis ir bandyti surasti kompromisą su kreditoriais, jo dalyviais bei kitais skolininko restruktūrizavimu suinteresuotais asmenimis dėl skolininko įsipareigojimų, skolininko ar jo vykdomos veiklos pertvarkymo bei tolimesnio skolininko likimo (Barakauskas, 2016, p. 224). *A priori* numatyti, koks terminas tam būtų visuomet pakankamas, nėra galima (Barakauskas, 2016, p. 226). Kelių mėnesių ilgio terminas, nenumatant tokio termino pratęsimo galimybės net ir susiklosčius išskirtinėms aplinkybėms, galėtų tapti kliūtimi perspektyviems juridiniams asmenims sėkmingai restruktūrizuoti – per tokį trumpą laiką dėl objektyvių priežasčių, nesusijusių su skolininko (ne)perspektyvumu, gali nepavykti suderinti restruktūrizavimo plano sąlygų su visais skolininko restruktūrizavimu suinteresuotais asmenimis, gauti reikiamą kreditorių pritarimą ir pan. Didelių juridinių asmenų restruktūrizavimo atveju tokio reglamentavimo neigiama įtaka sėkmingo restruktūrizavimo galimybei gali būti itin reikšminga. Esant dideliame kreditorių skaičiui restruktūrizavimo plano rengimas bei derinimas paprastai užtrunka kur kas ilgiau, o ir pats restruktūrizavimas dėl skolininko bei jo vykdomos veiklos masto ar kitų ypatumų gali būti gerokai sudėtingesnis (UNCITRAL, 2005 cituota Barakauskas, 2016, p. 227). Todėl juridinių asmenų restruktūrizavimo teisinis reglamentavimas turėtų įtvirtinti tik minimalų terminą restruktūrizavimo planui parengti, kuris suteiktų pakankamai laiko preliminariai įvertinti skolininko perspektyvumą ir kuris, esant poreikiui, galėtų būti pratęstas, jeigu būtų nuspręsta, kad restruktūrizavimo planui pateikti turėtų būti suteikta daugiau laiko (Barakauskas, 2016, p. 226-227).

2.4. Hibridinės restruktūrizavimo procedūros

Hibridinės restruktūrizavimo procedūros apibūdinamos kaip iš esmės sutartinės restruktūrizavimo procedūros, papildytos atitinkamais teisiniu restruktūrizavimo

modelio elementais ir, atitinkamai, juos įgyvendinant, epizodiniu teismo vaidmeniu; hibridinėmis restruktūrizavimo procedūromis išsaugoma didžioji dalis sutartinio restruktūrizavimo modelio privalumų ir inkorporuojami kai kurie teismo restruktūrizavimo elementai (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 13, 47). Hibridinių restruktūrizavimo procedūrų struktūra priklauso nuo to, kokias sutartinio restruktūrizavimo problemas jomis siekiama išspręsti ir, atitinkamai, kokie teismo restruktūrizavimo procedūros elementai tam yra panaudojami. Todėl įvardyti visus galimus hibridinio restruktūrizavimo procedūros variantus / struktūras nėra įmanoma (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 47). Tačiau gali būti išskiriami dažniausi hibridinių restruktūrizavimo procedūrų pavyzdžiai, t. y. teisminis mediatoriaus paskyrimas, kreditorių teisės įgyvendinti savo teises priverstinio vykdymo tvarka suspendavimas, pagreitintos restruktūrizavimo procedūros.

Teisminis mediatoriaus paskyrimas. Viena iš hibridinių restruktūrizavimo procedūrų yra teisminis mediatoriaus paskyrimas, kad šis įgyvendintų savo funkcijas derybose tarp skolininko ir kreditorių. Vertinama, kad kompetentingo neutralaus asmens, kaip mediatoriaus ar kito nepriklausomo eksperto, įsikišimas gali palengvinti derybas ir, atitinkamai, reikšmingai padidinti susitarimo galimybę. Tokiu būdu siekiama išspręsti derybų dėl sutartinio restruktūrizavimo metu kylančią koordinavimo problemą. Teismas galėtų paskirti mediatorių, arba kitokį reikalingą ekspertą, tiek skolininko, tiek kreditoriaus(-ių) prašymu, tiek pasiūlytą pareiškėjų, tiek ir parinktą teismo (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 48). Vienas tokios procedūros pavyzdžių – Prancūzijoje galiojanti *Mandataire ad hoc* procedūra, kurios esmė – jeigu juridinis asmuo dar nėra nelikvidus, t. y. dar nėra nutraukęs mokėjimų ir yra pajėgus juos vykdyti, juridinio asmens vadovas turi teisę kreiptis į teismą su prašymu dėl pasirinkto mediatoriaus paskyrimo; teismas paskiria mediatorių 3 mėn. laikotarpiui, kuris gali būtų pratęstas; dalyvaujant paskirtam mediatoriui vykdomos juridinio asmens ir pagrindinių jo kreditorių derybos dėl sutartinio juridinio asmens restruktūrizavimo. Derybų metu skolininko kreditorių teisės formaliai nėra niekaip ribojamos, tačiau įprasta, kad, būtent mediatorius iniciatyva, yra sudaromas susitarimas dėl susilaikymo (angl. *standstill*), kuriuo kreditoriai įsipareigoja neįgyvendinti savo teisių priverstinio vykdymo tvarka. Jeigu derybų procese yra pasiekiamas susitarimas, pagreitinto restruktūrizavimo procedūra susitarimas gali būti pateiktas patvirtinti teismui. Jeigu susitarimas nėra sudaromas, tikėtina, kad skolininkui bus pradėta formali nemokumo procedūra ir galiausiai skolininkas bus likviduotas (A Toolkit for Corporate Workouts, 2022, p. 52). Kitas hibridinės restruktūrizavimo procedūros Prancūzijoje pavyzdys – *Conciliation* procedūra. Šia procedūra gali

pasinaudoti skolininkai, kurie dar nėra nutraukę mokėjimų, arba mokėjimai nevykdomi ne daugiau kaip 45 dienas. Kaip ir *Mandat ad hoc* atveju, šios procedūros esmė – palengvinti susitarimo tarp skolininko ir jo pagrindinių kreditorių, kuriuos nustato – parenka teismo paskirtas *conciliator* (liet. *taikintojas*), pasiekimą. Tačiau pateikdamas prašymą dėl šios procedūros taikymo skolininkas jau turi pateikti duomenis apie jo finansinę padėtį. Teismo paskirtam taikintojui asistuojant, nustatytą laikotarpį tarp skolininko ir jo kreditorių vyksta privačios derybos. Kaip ir pagal *Mandat ad hoc* procedūrą, derybų metu skolininko kreditorių teisės formaliai nėra ribojamos, tačiau įprasta, kad, šiuo atveju taikintojo iniciatyva, yra sudaromas susitarimas dėl susilaikymo (angl. *standstill*). Jeigu toks susitarimas nėra sudaromas ir kreditorius(-iai) nusprendžia pareikšti reikalavimus dėl priverstinio vykdymo, skolininkas turi teisę prašyti suteikti jam „malonės terminą“ (angl. *grace period*). Jeigu susitarimas tarp skolininko ir kreditorių pasiekiamas, kitaip nei *Mandat ad hoc* procedūros atveju, jis tampa privalomas tik jeigu jį patvirtina teismas. Teismas patvirtina susitarimą, jeigu: 1) skolininkas nėra nelikvidus (nėra nutraukęs mokėjimų) arba toks nebebūtų jeigu būtų įgyvendintas susitarimas; 2) susitarimas leidžia skolininko verslui veikti toliau; 3) susitarimas nepaveikia kreditorių, kurie nedalyvavo jo sudaryme, interesų. Jeigu susitarime susitariama dėl naujo finansavimo, produktų ar paslaugų teikimo skolininkui, atitinkamai naujo finansavimo, produktų ar paslaugų teikėjų reikalavimams yra suteikiamas prioritetas (aukštesnį prioritetą išlaiko tik teismo teisė į teismo išlaidų atlyginimą bei iš darbo teisinių santykių kylantys reikalavimai) (A Toolkit for Corporate Workouts, 2022, p. 52).

Kreditorių teisės įgyvendinti savo reikalavimus priverstinio vykdymo tvarka sustabdomas (angl. *stay*). Tokiu būdu siekiama išspręsti derybų dėl sutartinio restruktūrizavimo procedūros metu galinčią kilti susilaikymo ir pasinaudojimo problemą, suteikiant skolininkui laiko deryboms dėl sutartinio restruktūrizavimo vykdyti (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 48). Atsižvelgiant į tai, kad, kaip nurodyta, hibridinės restruktūrizavimo procedūros gali būti įvairios, priklausomai nuo to, kokie teismo restruktūrizavimo procedūros elementai yra panaudojami siekiant išspręsti sutartinio restruktūrizavimo problemas, taip pat galima ir, pavyzdžiui, hibridinės procedūros kombinacija, pagal kurią, siekiant užtikrinti skolininkui laiko deryboms vykdyti, yra suspenduojamos kreditorių teisės į priverstinį reikalavimo išieškojimą bei, papildomai, paskiriamas mediatorius (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 48).

Pagreitintos restruktūrizavimo procedūros (angl. *expedited reorganisations*) (Legislative Guide on Insolvency Law, 2004, p. 238). Pagreitinta restruktūrizavimo procedūra reiškia skolininko ir dalies jo kreditorių privačių derybų stadijoje paruošto

sutartinio restruktūrizavimo plano patvirtinimo teisme galimybę, kad planas taptų privalomas visiems suinteresuotiems kreditoriams (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 49-50). Pasaulio Bankas taip pat rekomenduoja, kad susitarimai dėl sutartinio restruktūrizavimo turėtų būti galimi patvirtinti greitai teisminėje nemokumo procedūroje (Principles for effective insolvency and..., 2021, p. 20). Atitinkamai, šias procedūras iš esmės sudaro du etapai (A Toolkit for Corporate Workouts, 2022, p. 59): pirma, derybų dėl skolininko restruktūrizavimo plano ir susitarimo sudarymo etapas. Atitinkamai, šioje procedūros dalyje esti sutartinio restruktūrizavimo privalumai: proceso greitumas, mažos išlaidos ir konfidencialumas (A Toolkit for Corporate Workouts, 2022, p. 58)); antra, plano pateikimo teismui patvirtinti ir, atitinkamai, jo tvirtinimo etapas (formali (teisminė) procedūros dalis). Suinteresuotų kreditorių balsavimas dėl (ne)pritarimo restruktūrizavimo planui, priklausomai nuo procedūros pobūdžio, gali būti įvykdomas pirmame procedūros etape – prieš inicijuojant plano patvirtinimo procedūrą teisme (angl. *prepackaged reorganization plan*), arba pateikus prašymą teismui dėl plano patvirtinimo formalios (teisminės) procedūros metu (angl. *pre-arranged plan* arba *pre-negotiated plan*) (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 49) – tokiu atveju, nors skolininkas ir kreditoriai (ar kiti suinteresuoti asmenys) derybų etape ir būtų aptarę sutartinio plano turinį, ir galbūt preliminarieji dėl jo susitarę, balsavimo dėl (ne)pritarimo planui metu jie neturėtų pareigos balsuoti „už“ plano patvirtinimą. Kita vertus, derybų etape šalys gali sudaryti susitarimus, kuriais kreditoriai įsipareigoję balsuoti už plano patvirtinimą, jeigu pateiktas planas atitiks tam tikras sąlygas (angl. *lock-up agreement*, arba *restructuring support agreement*) (A Toolkit for Corporate Workouts, 2022, p. 59). Kaip ir teisminės restruktūrizavimo procedūros atveju, reglamentavimas gali įtvirtinti, kad teismui patvirtinus planą jis taptų privalomas ir suinteresuotiems asmenims, planui nepritarusiems (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 49; A Toolkit for Corporate Workouts, 2022, p. 51). Taigi, pagreitintos restruktūrizavimo procedūros leidžia išspręsti sutartinio restruktūrizavimo procedūros metu kylančią susilaikymo problemą, kai paruoštam sutartinio restruktūrizavimo planui suinteresuoti kreditoriai nepritaria vieningai, tačiau pritaria dauguma ar pagrindiniai suinteresuoti kreditoriai (A Toolkit for Corporate Workouts, 2022, p. 58). Aplinkybė, kad šių procedūrų atveju taip pat yra pradedama teisminė nemokumo procedūra taip pat reiškia, kad teisminės procedūros efektai, kaip kreditorių veiksmų suspendavimas ir galimybė skolininkui nutraukti nenaudingas sutartis, tampa prieinami (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 49). Teismui patvirtinus restruktūrizavimo planą, toliau gali būti vykdomi kiti teisminės restruktūrizavimo procedūros klausimai, kaip skolininko iki plano patvirtinimo sudarytų

sandorių patikra, skolininko vadovo civilinės atsakomybės klausimo kėlimas (Out-of-Court Debt Restructuring, 2012, p. 50). Be minėtų galimų šių procedūrų privalumų, papildomai galima išskirti šiuos: mažesnės išlaidos, nei teisminės restruktūrizavimo procedūros atveju, derybų konfidencialumas, bent jau iki teisminės stadijos (2022J, l. 69). Galimi aptariamų procedūrų trūkumai – teisminės procedūros stadijos viešumas, galimas pateikto patvirtinimui restruktūrizavimo plano užginčijimas ir prašymo patvirtinti planą atmetimas ganėtinai vėlyvoje proceso stadijoje (A Toolkit for Corporate Workouts, 2022, p. 51).

3. JURIDINIO ASMENS RESTRUKTŪRIZAVIMO PROCEDŪRŲ MODELIAI LIETUVOJE

3.1. Grynai sutartinis restruktūrizavimas ir patobulintos sutartinio restruktūrizavimo procedūros

Išnagrinėjus Lietuvoje galiojantį teisinį reglamentavimą, galima daryti išvadą, kad sutartinis restruktūrizavimas remiantis bendrosiomis sutarčių teisės normomis Lietuvoje yra galimas ir konkrečių kliūčių – draudimų ar apribojimų sudaryti tokius susitarimus, skolininkams – juridiniams asmenims ir jų kreditoriams sudaryti tokius susitarimus, nėra (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, 2000, toliau – CK) 6.156 straipsnio 1 dalis). Vertinant sutartinį restruktūrizavimą įgalinančių prielaidų (ne)buvimą, išskirtini toliau nurodomi reguliavimo nemokumo srityje ypatumai.

Ankstyvojo perspėjimo sistema ir informacijos (ne)prieinamumas

2019 m. rugsėjo 4 d. nutarimo Nr. 924 „Dėl Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymo įgyvendinimo“ (2020 m. spalio 14 d. redakcija) 5(1) punktu Lietuvos Respublikos Vyriausybė pavedė Valstybinei mokesčių inspekcijai prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos (toliau taip pat – VMI) iki 2021 m. liepos 16 d. sukurti finansinių sunkumų patiriančių verslo subjektų nustatymo ir informavimo informacinių technologijų priemonę (1 papunktis), o Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerijai buvo pavesta organizuoti konsultacijų finansinių sunkumų patiriantiems smulkiojo ir vidutinio verslo subjektams, kaip jie apibrėžti Lietuvos Respublikos smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatyme, teikimą ir užtikrinti informacijos apie ankstyvojo perspėjimo sistemos (toliau taip pat – APS) veikimą skelbimą interneto

svetainėje (2 papunktis)²⁵. Atitinkamai, ankstyvojo perspėjimo sistemos dalyvių nustatymo ir informavimo aprašas, patvirtintas Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2021 m. liepos 14 d. įsakymu Nr. VA-45, (toliau – Aprašas) nustato ankstyvojo perspėjimo sistemos dalyvių nustatymo kriterijus ir atrinktų ūkio subjektų informavimo apie galimybę pasinaudoti ankstyvojo perspėjimo sistema tvarką. Apraše nustatyta, kad ankstyvojo perspėjimo sistema – tai prevencinio restruktūrizavimo sistema, kuria gali naudotis finansinių sunkumų patiriantys juridiniai asmenys, ištikus nemokumo tikimybei, siekdami užkirsti kelią nemokumui ir užtikrinti juridinio asmens gyvybingumą (2.1. punktas); APS dalyvis – remiantis VMI turima duomenų analize nustatytas ūkio subjektas, kuris gali per artimiausius 6 mėnesius patirti finansinių sunkumų, dėl kurių gali būti pradėta nemokumo procedūra (2.2 punktas). Aprašo II skyriaus „ankstyvojo perspėjimo sistemos dalyvių nustatymas“ 3 punkte nurodoma, kad APS taikoma smulkią ir vidutinio verslo subjektams, kurių apibrėžimas nurodytas Lietuvos Respublikos smulkią ir vidutinio verslo plėtros įstatyme. Nustatant APS dalyvius, yra vertinami visi juridiniai asmenys, išskyrus nurodytus Aprašo 4 punkte (Aprašo 4 punktas). Aprašo 6 punkte nurodyta, kad subjekto nemokumo rizika yra nustatoma remiantis statistiniais metodais, naudojantis mokesčių mokėtojų teikiama duomenimis ir kitais VMI turimais bei iš trečiųjų šalių gaunamais duomenimis; statistiniai nemokumo rizikos įverčiai nustatomi, remiantis metiniais, ketvirtiniais ir mėnesio duomenimis bei išvestiniais duomenimis (koeficientais); duomenų aibę sudaro paskutinių 48 mėn. duomenys; statistiniai rizikos įverčiai nustatomi, palyginant ūkio subjekto ūkinės veiklos rodiklius, kurie įvertinami pagal aukščiau minimus duomenų šaltinius, su analogiškais ūkio subjektų, kuriems jau yra pradėta (buvo pradėta) nemokumo procedūra, rodikliais. Aprašo III skyriuje „Ankstyvojo perspėjimo sistemos dalyvių informavimas“ nustatyta, kad VMI per 5 darbo dienas nuo VMI APS dalyvių nustatymo informuoja nustatytus APS dalyvius apie galimybę pasinaudoti APS, išsiųsdama jiems pranešimą (7 punktas); pranešime yra nurodoma: informacija apie galimybę pasinaudoti APS; interneto svetainė, kurioje yra skelbiama informacija apie APS veikimą; VšĮ „Versli Lietuva“ (dabar – VšĮ „Inovacijų agentūra“²⁶) kontaktinė informacija; kita aktuali informacija. Aprašo IV skyriuje nustatyta, kad APS dalyvių prašymu Inovacijų agentūra konsultuoja APS dalyvius. Inovacijų agentūros

²⁵ Vyriausybės nutarimas buvo priimtas įgyvendinant Direktyvos 3 straipsnį (nutarimo 1 punktas).

²⁶ Inovacijų agentūra įkurta 2022 metais buvusių Lietuvos verslo paramos agentūros (LVPA), verslumo ir eksporto plėtros agentūros „Versli Lietuva“ pagrindu bei konsolidavus Mokslo, inovacijų ir technologijų agentūros (MITA) vykdytas inovacines veiklos funkcijas (Inovacijų agentūra (inovacijuagentura.lt))

internetiniame puslapyje nurodoma²⁷, kad subjektai, norėdami pasinaudoti APS, turi užpildyti anketą ir nurodyti atitinkamus duomenis. Įvertinusi gautus duomenis, priklausomai nuo verslo būklės, agentūra suteikia: individualizuotą informaciją apie galimus tolimesnius verslo vystymo kelius, informaciją apie nemokamai prieinamas pagalbos priemones, galinčias padėti išvengti nemokumo arba informaciją apie restruktūrizavimo, bankroto procedūrų inicijavimo galimybes. VMI pateikiamoje informacijoje apie pasinaudojimo APS galimybę, be kita ko, taip pat nurodoma, kad ūkio subjektai, kurie nėra nustatyti kaip APS dalyviai ir nėra gavę VMI pranešimų apie galimybę pasinaudoti APS, bet jiems gali būti taikoma Direktyva, turi teisę tiesiogiai kreiptis į VšĮ „Versli Lietuva“ (VšĮ „Inovacijų agentūra“) ir pasinaudoti APS. Ar tiesiogiai besikreipiantis asmuo gali naudotis APS, nustatys pati VšĮ „Inovacijų agentūra“; visos paslaugos APS yra teikiamos nemokamai²⁸. Taigi, Lietuvoje nemokumo srityje veikia ankstyvojo perspėjimo sistema, subjektai ištikus nemokumo tikimybei turi galimybes gauti finansines ir su finansinių sunkumų sprendimu susijusias konsultacijas.

Kaip nurodoma ir teisės doktrinoje, APS sistemos įdiegimas ir pasinaudojimo ja galimybė vertintina teigiamai. Neretai smulkiojo ir vidutinio verslo atstovai nėra pajėgūs savarankiškai ir, svarbiausia, laiku identifikuoti grėsmes įmonės gyvybingumui. Manoma, kad, gavę oficialų VMI pranešimą, įmonių vadovai negalės ignoruoti išorės subjekto – valstybės institucijos identifikuoto gresiančių finansinių sunkumų fakto ir perspėjimo, kad dabartinė įmonės situacija reikalauja, jog vadovas imtųsi aktyvių veiksmų (Bitė et al., 2022, p. 97-98). Kita vertus, įdiegta APS sistema taikoma tik smulkiojo ir vidutinio verslo subjektams, kaip jie apibrėžti Lietuvos Respublikos smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatyme. Pažymėtina, kad APS sistemos įdiegimu buvo įgyvendinamos Direktyvos nuostatos (Aprašo 1 punktą). Direktyvos preambulės 22 punkte pažymima, kad „valstybės narės turėtų galėti pritaikyti ankstyvojo perspėjimo priemones priklausomai nuo įmonės dydžio ir nustatyti specialias ankstyvojo perspėjimo priemones didžiosioms įmonėms ir grupėms, kuriomis atsižvelgiama į jų ypatumus“. Taigi, ši Direktyvos nuostata iš esmės nėra įgyvendinama. Be to, APS sistema nesudaro prielaidų nustatyti galimus juridinio asmens finansinius sunkumus jo kreditoriams. Atkreiptinas dėmesys, kad Direktyvos preambulės 23 punkte taip pat nurodoma, jog „stengdamosi labiau remti darbuotojus ir jų atstovus, valstybės narės turėtų užtikrinti, kad darbuotojų atstovams būtų suteikta galimybė susipažinti su atitinkama naujausia

²⁷ Prieiga prie internetinio puslapio: Inovacijų agentūra (inovacijuagentura.lt).

²⁸ Internetinė prieiga prie VMI informacijos: Juridinio asmens likvidavimo procedūros / Ankstyvojo perspėjimo sistema (APS) - VMI.

informacija apie ankstyvojo perspėjimo priemonių prieinamumą, ir jie taip pat turėtų galėti remti darbuotojų atstovus vertinant skolininko ekonominę padėtį“. Taigi, darbuotojų atstovai taip pat turėtų turėti galimybes įvertinti juridinio asmens ekonominę padėtį, tačiau Lietuvoje įdiegiant APS sistemą į tai nebuvo atsižvelgta. Galima pastebėti, kad juridinio asmens kreditoriai, įskaitant darbuotojus, turi galimybę gauti juridinio asmens metines finansines ataskaitas iš Juridinių asmenų registro, kai juridiniai asmenys turi pareigą juos pateikti (CK 2.66 straipsnio 4 dalis, 2.71 straipsnis), tačiau, pirma, kaip buvo nustatyta, balanso testas nėra patikimas juridinio asmens finansinių sunkumų (ne)buvimo aktualiu metu nustatymo kriterijus; antra, šių duomenų gavimo paslauga nėra nemokama (Registrų centro informacija).

Juridinio asmens vadovo pareigos juridiniam asmeniui susidūrus su finansiniais sunkumais ir susitarimo dėl pagalbos institutas

Juridiniam asmeniui pasiekus formalią finansinių sunkumų būseną, juridinio asmens vadovui pagal JANĮ atsiranda papildomos teisės ir / ar pareigos, turinčios didelės reikšmės ir sutartinio restruktūrizavimo galimybės įgalinimui. JANĮ įtvirtinta, kad esant juridinio asmens nemokumo tikimybei, juridinio asmens vadovas turi teisę, o juridiniam asmeniui tapus nemokiam – pareigą, inicijuoti nemokumo procesą (JANĮ 4 straipsnio 1 dalies 1 punktas, 5 straipsnio 1 punktas). Pagal JANĮ, juridinio asmens nemokumas – tai juridinio asmens būseną, kai juridinis asmuo laiku negali vykdyti turtinių prievolių (likvidumo testas) arba juridinio asmens išipareigojimui viršija jo turto vertę (balanso testas), juridinio asmens nemokumo tikimybė – tai juridinio asmens padėtis, kai realiai tikėtina, jog juridinis asmuo taps nemokus per artimiausius tris mėnesius (JANĮ 2 straipsnio 7(1) punktas) (JANĮ 2 straipsnio 7 punktas). JANĮ 2 straipsnio 23 punkte įtvirtinta, kad kai šiame įstatyme vartojama sąvoka „nemokumo procesas“, tai reiškia, jog įstatymo nuostatos taikomos ir juridinio asmens restruktūrizavimo procesui, ir juridinio asmens bankroto procesui. Taigi, priklausomai nuo juridinio asmens patiriamų finansinių sunkumų pobūdžio, juridinio asmens vadovas įgyja teisę arba pareigą inicijuoti pasirinktinai tiek bankroto, tiek ir restruktūrizavimo bylą. JANĮ 13 straipsnyje įtvirtinta, kad juridinio asmens vadovas privalo atlyginti žalą, kuri atsirado dėl šiame įstatyme nustatytų pareigų nevykdymo ar netinkamo vykdymo (straipsnio 1 dalis). Jeigu juridinio asmens vadovas neinicijavo juridinio asmens nemokumo proceso, kai pagal šį įstatymą tą privalėjo padaryti, teismas taip pat turi teisę apriboti juridinio asmens vadovo teisę nuo 1 iki 5 metų eiti viešojo ir (ar) privataus

juridinio asmens vadovo pareigas ar būti kolegialaus valdymo organo nariu (straipsnio 2 dalies 1 punktą). Taigi, juridinio asmens vadovui neįvykdžius pareigos laiku inicijuoti juridinio asmens nemokumo procesą, juridinis asmuo dėl to gali patirti neigiamus padarinius. Atkreiptinas dėmesys, kad APS perspėja apie gresiančius patirti finansinius sunkumus per 6 artimiausių mėnesių laikotarpį (Aprašo 2.2. punktą), taigi, dar iki formalios finansinių sunkumų būsenos patyrimo. Tai, atitinkamai, sudaro juridinio asmens vadovui prielaidas imtis veiksmų, kad būtų išvengta finansinių sunkumų, todėl vertintina teigiamai.

Nemokumo proceso inicijavimo sąvoka įstatyme nėra apibrėžta. Tačiau ji suprantama ne kaip nemokumo bylos iškėlimas teisme, bet kaip visuma veiksmų, kurie turi būti atliekami siekiant iškelti nemokumo (bankroto ar restruktūrizavimo) bylą teisme (Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje). JANĮ 8 straipsnyje įtvirtinta, kad juridinio asmens vadovas nemokumo procesą inicijuoja išsiųsdamas ar pateikdamas juridinio asmens kreditoriams pranešimą apie ketinimą kreiptis į teismą dėl nemokumo bylos iškėlimo, kuriame nurodoma juridinio asmens neįvykdyta prievolė ir pažymima, kad jeigu per šiame pranešime nurodytą terminą nebus sudarytas susitarimas dėl pagalbos arba priimtas sprendimas bankroto procesą vykdyti ne teismo tvarka, juridinis asmuo kreipsis į teismą dėl restruktūrizavimo arba bankroto bylos iškėlimo; susitarimui dėl pagalbos sudaryti arba sprendimui bankroto procesą vykdyti ne teismo tvarka priimti nustatomas ne trumpesnis kaip 15 dienų ir ne ilgesnis kaip 30 dienų terminas nuo pranešimo įteikimo kreditoriui dienos (straipsnio 1-3 dalys). JANĮ 16 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad teisė kreiptis į teismą dėl nemokumo bylos iškėlimo atsiranda pasibaigus terminui, skirtam prievolei įvykdyti, susitarimui dėl pagalbos sudaryti ar sprendimui bankroto procesą vykdyti ne teismo tvarka priimti (1 dalies 1 punktą). JANĮ 10 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad susitarimą dėl pagalbos sudaro juridinis asmuo ir kreditoriai, kurių civilines teises ir (ar) pareigas dėl jų suteikiamos pagalbos juridiniam asmeniui finansiniams sunkumams įveikti tiesiogiai sukuria, pakeičia ar panaikina šis susitarimas. JANĮ 2 straipsnio 18 punkte įtvirtinta, kad pagalba juridinio asmens finansiniams sunkumams įveikti – tai kreditorių suteikiama pagalba juridiniam asmeniui finansiniams sunkumams įveikti, apimanti reikalavimo įvykdyti prievolę termino atidėjimą, reikalavimo įvykdyti prievolę ar jos dalį atsisakymą, prievolės pakeitimą kita prievole ir kt. (JANĮ 2 straipsnio 18 punktą). Teisės doktrinoje nurodoma, kad susitarimas dėl pagalbos iš esmės yra laisvas skolininko ir kreditoriaus (kreditorių) susitarimas, kuris leistų skolininkui atkurti mokumą kreditoriams suteikiant pagalbą skolininkui. Susitarimo dėl pagalbos institutas skirtas skolininkui ir kreditoriams susitarti

dėl skolininkui suteikiamos pagalbos, kuri leistų išvengti nemokumo (bankroto ar restruktūrizavimo) bylos iškėlimo teisme. Toks susitarimas turėtų būti privalomas tik skolininkui ir jį sudariusiems kreditoriams (Tamošiūnienė et al., 2020, p. 60). Taigi, JANĮ iš esmės yra įtvirtinta ikiteisminė nemokumo problemų sprendimo tvarka, kurios tikslas – suteikti galimybę skolininkui ir jo kreditoriams taikiai išspręsti skolininko nemokumo problemas, neiškeliant nemokumo bylos teisme (Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. birželio 18 d. nutartis civilinėje byloje). Šios tvarkos nustatymu taip pat siekiama informuoti visus įmonės kreditorius apie bankrotuoti ar restruktūrizuoti siekiančio juridinio asmens finansinius sunkumus, skatinant kreditorius aktyviai įsitraukti į nemokumo procesą bei užtikrinti nemokumo proceso dalyvių lygiateisiškumą (Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. birželio 15 d. nutartis civilinėje byloje). Įtvirtinta ikiteisminė nemokumo problemų sprendimo tvarka yra privaloma ir teisė kreiptis į teismą dėl nemokumo bylos iškėlimo atsiranda tik ją tinkamai įgyvendinus (Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. liepos 7 d. nutartis civilinėje byloje). Tai iš esmės reiškia, kad laikotarpiu nuo nemokumo proceso inicijavimo išsiunčiant kreditoriams pranešimą apie inicijuojamą nemokumo procesą iki termino, skirto susitarimui dėl pagalbos sudaryti arba sprendimui bankroto procesą vykdyti ne teismo tvarka priimti, pabaigos, yra suspenduojama juridinio asmens vadovo teisė ir pareiga kreiptis į teismą dėl nemokumo bylos juridiniam asmeniui iškėlimo. Tai, atitinkamai, taip pat reiškia, kad jeigu juridinis asmuo inicijavo nemokumo procesą laiku, t. y. juridiniam asmeniui tik tapus nemokiu, jo atžvilgiu negalės būti pritaikyta civilinė atsakomybė dėl kreditorių patirtos žalos per derybų laikotarpį padidėjus juridinio asmens skoliniam išsipareigojimams, jeigu juridinis asmuo visgi turėtų būti likviduotas dėl bankroto ir juridinio asmens turto nepakaktų patenkinti kreditorių reikalavimams (JANĮ 13 straipsnio 1 dalis), ar pritaikyta JANĮ 13 straipsnio 2 dalies 1 punkte įtvirtinta poveikio priemonė.

Taigi, atsiradus juridinio asmens nemokumo tikimybei, juridinio asmens vadovas turi teisę, o juridiniam asmeniui tapus nemokiam – pareigą, inicijuoti juridiniam asmeniui nemokumo procesą. Nemokumo procesas inicijuojamas ikiteisminės tvarkos, kuria siekiama išspręsti juridinio asmens finansinių sunkumų klausimą sutartiniu būdu – sudarant susitarimą dėl pagalbos, inicijavimu ir įvykdymu. Tik per nustatytą laikotarpį šalims nepavykus sudaryti susitarimo, kuriuo būtų išspręstas juridinio asmens finansinių sunkumų klausimas, juridinio asmens vadovas įgyja teisę kreiptis į teismą dėl nemokumo bylos juridiniam asmeniui iškėlimui. Atitinkamai, ikiteisminės tvarkos vykdymo laikotarpiu juridinis asmuo yra suspenduojamas nuo pareigos kreiptis į teismą dėl nemokumo bylos juridiniam asmeniui iškėlimo ir, atitinkamai, už nemokumo bylos

neinicijavimą jo atžvilgiu negalės būti taikomos neigiamos poveikio priemonės (jeigu juridinis asmuo nemokumo procesą inicijavo laiku). Iš esmės tokia pati juridinio asmens nemokumo proceso inicijavimo tvarka taikoma ir juridinio asmens kreditoriams (JANĮ 9 straipsnis, 16 straipsnio 1 dalis). Nustatytas reglamentavimas vertintinas teigiamai. Įtvirtinti juridinio asmens vadovo teisė ir pareiga, juridinio asmens kreditorių teisė, inicijuoti juridiniam asmeniui nemokumo procesą turint pareigą prieš kreipiantis į teismą dėl nemokumo bylos juridiniam asmeniui iškelimo pabandyti išspręsti juridinio asmens finansinių sunkumų klausimą sutartiniu būdu vertintini kaip reikšminga priemonė skatinant sutartinį juridinio asmens restruktūrizavimą²⁹. Kita vertus, teisės doktrinoje nurodoma, kad tiek nemokumo proceso inicijavimo tvarka, tiek ir pats susitarimo dėl pagalbos institutas nėra tinkamai reglamentuoti ir kelia tam tikrų klausimų.

Nemokumo proceso inicijavimo tvarka įtvirtinta JANĮ 8 ir 9 straipsniuose. JANĮ 8 straipsnyje įtvirtinta, kad juridinio asmens vadovas nemokumo procesą inicijuoja registruotu laišku, per antstolius ar pasiuntinių paslaugų teikėjus pateikdamas pranešimą kreditoriams jų gyvenamosios vietos ar buveinės adresu, arba pateikdamas pranešimą elektroninių ryšių priemonėmis, jeigu užtikrinamas perduodamos informacijos saugumas ir galima nustatyti asmens tapatybę; jeigu nemokumo procesas inicijuojamas elektroninių ryšių priemonėmis, turi būti gautas patvirtinimas apie pranešimo gavimą; pranešimas laikomas įteiktu praėjus 7 dienoms nuo jo išsiuntimo dienos, jeigu jis nebuvo pateiktas elektroninių ryšių priemonėmis (straipsnio 1 dalis). Iš esmės analogiška nuostata įtvirtinta ir JANĮ 9 straipsnio 1 dalyje, reglamentuojančioje nemokumo proceso inicijavimo tvarką, kai ji inicijuoja kreditorius. Teisės doktrinoje nustatyta informavimo apie inicijuojamą nemokumo procesą tvarką kritikuojama. Pirma, nurodoma, kad kadangi pranešimas, įteikiamas registruotu laišku, per antstolį ar pasiuntinių paslaugų teikėjus, laikomas įteiktu praėjus 7 dienoms nuo jo išsiuntimo, tai reiškia, jog JANĮ iš esmės yra įtvirtinta formalus informavimo apie inicijuojamą nemokumo procesą sąlyga. Tačiau formalios pranešimo įteikimo ir, atitinkamai, informavimo apie inicijuojamą nemokumo procesą tvarkos nustatymas neskatina asmenų realiai informuoti apie procesą ir bendradarbiauti ankstyvojoje nemokumo proceso stadijoje (Tamošiūnienė et al., 2020, p. 54), todėl yra vertintinas neigiamai. Kita vertus, pripažįstama, kad nebuvimas galimybės informuoti suinteresuotų asmenų apie teismo procesą negali riboti tokį procesą inicijuojančių asmenų teisės į teisminę gynybą. Atitinkamai, nurodoma, kad galėtų būti pripažįstama, kad išnaudojus visas galimybes tinkamai informuoti manoma, jog asmuo ikiteismine tvarka

²⁹ Žr. p. 25.

pasinaudojo tinkamai. Tinkamo juridinio asmens informavimo apie kreditorių inicijuojamą nemokumo procesą aspektu pažymima, kad praktikoje neretai susiklosto situacijos, kai juridiniai asmenys veiklą vykdo, pavyzdžiui, nuomojamose patalpose, ir galimybė išviešinti buveinės veiklos adresą Juridinių asmenų registre tokiais atvejais priklauso ir nuo tokių patalpų savininkų valios (sutikimo); dėl to veiklos vykdymo ir įregistruotas buveinės adresas gali skirtis. Nurodoma, kad todėl kreditoriaus pranešimas apie ketinimą inicijuoti nemokumo procesą pirmiausia turėtų būti siunčiamas paskutiniu žinomu skolininko korespondencijos adresu (taip pat valdymo organų buveinės ir (ar) registracijos adresais ir pan.), ir tik išnaudojus galimybes realiai informuoti skolininką, toks pranešimas turėtų būti siunčiamas skolininko registruotos buveinės adresu ir laikomas įteiktu suėjus įstatyme nustatytam terminui (Tamošiūnienė et al., 2020, p. 55). Dėl juridinio asmens pranešimo įteikimo juridinio asmens kreditoriams kritikuojama, kad JANĮ 8 straipsnio 1 dalyje detalai nereglamentuojama pranešimo apie ketinimą inicijuoti nemokumo procesą įteikimo kreditoriams tvarka, įstatymas nereglamentuoja, kur turi būti siunčiamas pranešimas kreditoriui, t. y. ar registruotos buveinės / gyvenamosios vietos adresu, ar faktiniu veiklos / darbovietės adresu, ar kitu juridiniam asmeniui ar likvidatoriui žinomu kreditoriaus adresu. Nurodoma, kad toks informavimo ikiteisminėje nemokumo proceso stadijoje reguliavimas sudaro prielaidas apie finansinius sunkumus informuoti tik pasirinktus kreditorius, kitus kreditorius informuojant tik formaliai, t. y. pasinaudojant teisine fikcija, taip eliminuojant juos iš ikiteisminės nemokumo proceso stadijos, kurioje gali būti sprendžiami itin reikšmingi su nemokumo procesu susiję klausimai (Tamošiūnienė et al., 2020, p. 55). Nurodoma, kad dėl nurodytų aplinkybių JANĮ 8 straipsnio 1 dalis ir 9 straipsnio 1 dalis turėtų būti tobulinamos, nustatant, kad įteikimo fikcija galėtų būti taikoma tik tada, kai pranešimo nepavyksta įteikti pirmą kartą, o nemokumo proceso dalyviai turėtų pateikti įrodymus, patvirtinančius, kad pirmą kartą siųsto pranešimo įteikti faktiškai nepavyko (Tamošiūnienė et al., 2020, p. 56). Antra, pažymima, kad šiuolaikiniame pasaulyje, kuriame sutartiniai įsipareigojimai tarp šalių vis dažniau prisiimami elektroninių ryšių priemonėmis, finansinių sunkumų turinčiam juridiniam asmeniui vienintelis kreditoriaus korespondencijos rekvizitas gali būti tam tikra elektroninių ryšių priemonė, pavyzdžiui, elektroninis paštas. Tačiau JANĮ nėra daug dėmesio skiriama įteikimui elektroninių ryšių priemonėmis – pavyzdžiui, nereglamentuojami atvejai, kai pranešimas apie ketinimą inicijuoti nemokumo procesą išsiunčiamas kreditoriui elektroninių ryšių priemonėmis, tačiau patvirtinimas apie šio pranešimo įteikimą negaunamas, o kitas kreditoriaus korespondencijos rekvizitas skolininkei įmonei nėra žinomas. Atsižvelgiant į tai, siūloma tokiais atvejais leisti

tokiems įteikimams naudoti fikciją, nustatant pareigą pagrįsti, kad išnaudotos visos galimybės sužinoti kitą asmens korespondencijos ar elektroninių ryšių priemonės rekvizitą (Tamošiūnienė et al., 2020, p. 56).

Dėl susitarimo dėl pagalbos instituto nurodoma, kad kyla klausimų, be kita ko, kokia turėtų būti susitarimo dėl pagalbos forma, ar apie tokį susitarimą turi būti informuojami visi kreditoriai, ar susitarimui dėl pagalbos taikomos sutarčių teisės nuostatos ir ar susitarimo nesudarę kreditoriai turi teisę ginčyti tokį susitarimą (Tamošiūnienė et al., 2020, p. 58). Manytina, kad atsižvelgiant į tai, jog JANĮ nurodytų klausimų nereglamentuoja, sprendžiant dėl atsakymų į juos turėtų būti remiamasi bendrosiomis prievolių ir sandorių teisės normomis. Atitinkamai, tai reikštų, kad jeigu sutartinis restruktūrizavimas reikštų esamų sutartinių prievolių teisinių santykių modifikavimą, toks modifikavimas turėtų būti atliekamas tokia pačia forma, kaip ir buvo sudaryta pirminė sutartis, išskyrus statymų ar pirminės sutarties nustatytus atvejus (CK 6.192 straipsnio 4 dalis). Kadangi JANĮ nėra reikalavimo atskleisti tokių susitarimų sudarymą kitiems juridinio asmens kreditoriams, remiantis civilinės teisės principu „leidžiama viskas, kas neuždrausta“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. liepos 2 d. nutartis civilinėje byloje) ir sutarčių laisvės principu (CK 6.156 straipsnio 1, 4 dalys) dėl tokių susitarimų (ne)atskleidimo kitiems juridinio asmens kreditoriams šalys galėtų susitarti (sudaryti susitarimus dėl sutarties konfidencialumo), o jeigu dėl to atskirai nesusitartų, kiekviena iš šalių tokių susitarimų sudarymo faktą kitiems juridinio asmens kreditoriams galėtų, tačiau neprivalėtų atskleisti. Tuo tarpu klausimas, ar kiti juridinio asmens kreditoriai galėtų ginčyti susitarimų dėl pagalbos sudarymą, manytina, turėtų būti sprendžiamas pagal CK 6.66 straipsnio nuostatas, t. y. vertinant, ar kreditoriaus – ne susitarimo dėl pagalbos šalies, ieškinyje atitinka *actio Pauliana* ieškinio sąlygas. Kaip yra išaiškinęs ir pažymėjęs Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, *actio Pauliana* instituto pagrindinė paskirtis – ginti kreditorių nuo nesąžiningų skolininko veiksmų, kuriais mažinamas skolininko mokumas ir kartu mažinama kreditoriaus galimybė gauti visišką savo reikalavimo patenkinimą. Kreditorius, reikšdamas *actio Pauliana* ieškinį, pirmiausia siekia atkurti pažeistą skolininko mokumą, sugrąžinant tai, ką skolininkas nesąžiningai ir be pagrindo perleido kitiems asmenims. Skirtingai nei kitais sandorių pripažinimo negaliojančiais pagrindų atvejais, *actio Pauliana* ieškinio pagrindinė paskirtis ir tikslas yra kompensacinis, o sandorio pripažinimas negaliojančiu yra tik priemonė skolininko pažeistam mokumui atkurti ir skolininkui į ankstesnę padėtį sugrąžinti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. sausio 11 d. nutartis civilinėje byloje; 2008 m. kovo 14 d. nutartis civilinėje byloje). Siekiant pripažinti sandorį negaliojančiu *actio Pauliana*

pagrindu bei taikyti įstatyme įtvirtintas teisinės pasekmės galima tik esant CK 6.66 straipsnyje nustatytų sąlygų visumai: 1) kreditorius turi turėti neabejotiną ir galiojančią reikalavimo teisę; 2) ginčijamas sandoris turi pažeisti kreditoriaus teises; 3) skolininkas neprivalėjo sudaryti ginčijamo sandorio; 4) skolininkas buvo nesąžiningas, nes žinojo ar turėjo žinoti, kad sudaromas sandoris pažeis kreditoriaus teises; 5) trečiasis asmuo, sudaręs su skolininku atlygintinį dvišalį sandorį, buvo nesąžiningas. Be šių sąlygų, taip pat skiriami du šio instituto taikymo ypatumai: 1) *actio Pauliana* atveju taikomas vienerių metų ieškinio senaties terminas; 2) kreditoriaus reikalavimas nukreipiamas į perleistą pagal ginčijamą sandorį turtą (ar jo vertę) tiek, kiek būtina šiam reikalavimui patenkinti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus plenarinės sesijos 2012 m. lapkričio 6 d. nutarimas civilinėje byloje). CK 6.66 straipsnio 1 dalyje pateiktas pavyzdinis sąrašas atvejų, kaip skolininko sudarytu sandoriu galima pažeisti kreditoriaus teises: jei dėl sandorio skolininkas tampa nemokus; skolininkas, būdamas nemokus, suteikia pirmenybę kitam kreditoriui; kitaip pažeidžiamos kreditoriaus teisės (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje; 2008 m. kovo 14 d. nutartis civilinėje byloje). Pagal kasacinio teismo formuojamą praktiką formuluotė „kitaip pažeidžiamos kreditoriaus teisės“ reiškia, jog teismas, atsižvelgdamas į konkrečias bylos aplinkybes, gali konstatuoti kreditoriaus teisių pažeidimo atvejus, kurie neišvaidyti teisės normoje; svarbu yra tai, kad tokių pažeidimų kvalifikavimas sietinas su prievolių kreditoriui nevykdymu ir skolininko galimybių tokias prievoles įvykdyti ateityje pasikeitimu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. balandžio 19 d. nutartis civilinėje byloje). Kreditoriaus teises gali pažeisti sandoriai, kurie, nors ir nesukėlė bendro skolininko nemokumo, tačiau sumažino turto, į kurį gali būti nukreipiamas išieškojimas, vertę, ir sumažėjusios vertės turto neužtenka kreditoriaus finansiniams reikalavimams patenkinti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. sausio 11 d. nutartis civilinėje byloje; 2008 m. birželio 9 d. nutartis civilinėje byloje). Sprendžiant, ar ginčijamu sandoriu nebuvo „kitaip pažeistos kreditoriaus teisės“, būtina nustatyti, kad sumažėja ar nebelieka realios galimybės skolininkui atsiskaityti su kreditoriumi ir įvykdyti prievolę. Ši *actio Pauliana* taikymo sąlyga yra vertinamojo pobūdžio, todėl teismai kiekvienu atveju nustatytų faktinių aplinkybių pagrindu sprendžia, ar buvo kreditorių teisių pažeidimas. Kita vertus, nustatant, ar dėl ginčijamų sandorių buvo pažeistos kreditoriaus teisės, neturi būti suteikiamos nepagrįstos privilegijos kreditoriui, todėl jei skolininkas, sudaręs ginčijamą sandorį, vis tiek turi pakankamai turto kreditorių reikalavimams patenkinti arba jo mokumas nekinta, tai šios *actio Pauliana* taikymo sąlygos konstatuoti negalima (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus

plenarinės sesijos 2012 m. lapkričio 6 d. nutarimas civilinėje byloje; 2017 m. lapkričio 16 d. nutartis civilinėje byloje). Ginčijamo sandorio sudarymo (ne)privalomumo sąlyga suprantama kaip teisinės prievolės sudaryti sandorį neturėjimas. Privalėjimas sudaryti sandorį aiškinamas kaip vienas iš imperatyvų, ribojančių sutarčių sudarymo laisvę. Tokios būtinybės sudaryti sandorį pavyzdžiai gali būti ikisutartiniai susitarimai, viešas konkursas ir kiti iš įstatymų ar kitų pagrindų atsirandantys imperatyvai. Tam tikrais atvejais privalomumas skolininkui sudaryti sandorį gali kilti ir dėl susidėjusių faktinių aplinkybių, kurias kiekvienu konkrečiu atveju įvertina teismas. Tokiomis pripažintinos aplinkybės, kurioms esant ginčijamų sandorių sudarymas atitiktų protingo asmens, veikiančio skolininko kreditorių interesais, elgesio standartą tomis aplinkybėmis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. kovo 7 d. nutartis civilinėje byloje; 2021 m. birželio 29 d. nutarties civilinėje byloje). Įvertinus nurodytą sandorių panaikinimo *actio Pauliana* ieškinio pagrindu reglamentavimą ir kasacinio teismo praktiką, manytina, kad vertinant, ar susitarimas dėl pagalbos galėtų būti ginčijamas *actio Pauliana* pagrindu, aktualiausi tampa toliau nurodomi aspektai. Pirma, tai ar susitarimo dėl pagalbos sudarymo pagrindu galėtų būti sumažinamos kitų juridinio asmens kreditorių galimybės gauti savo reikalavimų patenkinimą. Taigi, aktualu tampa tai, ar susitarimu dėl pagalbos juridinis asmuo gali susitarimą dėl pagalbos sudarančiam kreditoriui suteikti papildomus įsipareigojimus / naudą, dėl kurių būtų sumažinamos kitų juridinio asmens kreditorių galimybės gauti savo reikalavimų patenkinimą. Manytina, kad gali. Pagal JANĮ įtvirtintą susitarimo dėl pagalbos sąvokos sampratą, pagalba juridinio asmens finansiniams sunkumams įveikti gali apimti reikalavimo įvykdyti prievolę termino atidėjimą, reikalavimo įvykdyti prievolę ar jos dalį atsisakymą, prievolės pakeitimą kita prievole ir kt. (JANĮ 2 straipsnio 18 dalis). Iš šios susitarimo dėl pagalbos sampratos nėra aišku, ar sudarydami susitarimus dėl pagalbos skolininkai – juridiniai asmenys gali prisiimti pagalbą suteikiančio kreditoriaus naudai papildomus įsipareigojimus. JANĮ aiškinamojo rašto dalyje dėl susitarimo dėl pagalbos instituto įtvirtinimo nurodoma, kad, be kita ko, šio instituto įtvirtinimu būtų sudarytos prielaidos spręsti finansinius sunkumus nedalyvaujant teismui (JANĮ aiškinamasis raštas, p. 16), taigi, JANĮ aiškinamasis raštas atsakymo, ar sudarydami susitarimus dėl pagalbos skolininkai – juridiniai asmenys gali prisiimti pagalbą suteikiančio kreditoriaus naudai papildomus įsipareigojimus, taip pat nepateikia. Atsižvelgiant į nurodytą bei tai, kad JANĮ nėra nustatytų ribojimų susitarimų dėl pagalbos turiniui, manytina, kad, remiantis sutarčių laisvės principu, juridinis asmuo susitarimu dėl pagalbos gali prisiimti pagalbą suteikiančio kreditoriaus naudai papildomus įsipareigojimus ar suteikti jam papildomą naudą. Remiantis tokia išvada ir

atsižvelgiant į tai, kad, kaip minėta, susitarimo dėl pagalbos tikslas yra išspręsti juridinio asmens finansinių sunkumų klausimą taip, jog išnyktų pagrindas iškelti juridiniam asmeniui nemokumo bylą, manytina, kad kaip susitarimas dėl pagalbos galėtų būti vertinamas ir, pavyzdžiui, susitarimas, pagal kurį juridinio asmens kreditorius suteiktų juridiniam asmeniui papildomą / naują paskolą, kuri, atitinkamai, jos suteikimo metu bent jau laikinai išspręstų juridinio asmens finansinius sunkumus, tačiau kurios gražinimą juridinis asmuo užtikrintų jam nuosavybės teise priklausančio turto įkeitimu ir / ar hipoteka. Atitinkamai, remiantis nurodyta kasacinio teismo praktika, pagal kurią vertinama, kad gali būti, jog skolininko sudaromas sandoris pažeidžia kitų skolininko kreditorių interesus, jeigu, be kita ko, jis sudaromas skolininkui būnant nemokiam suteikiant pirmenybę kitam kreditoriui, arba sumažina skolininko turto, į kurį galėtų būti nukreipiamas išieškojimas, vertę, ir sumažėjusios vertės turto neužtenka kreditoriaus finansiniams reikalavimams patenkinti, galima daryti išvadą, jog susitarimai dėl pagalbos galėtų turėti neigiamą įtaką kitų skolininko – juridinio asmens kreditorių interesams ir, atitinkamai, būti ginčijami *actio Pauliana* ieškinio pagrindu. Tokiu atveju aktualu, be kita ko, taip pat taptų tai, kaip būtų vertinama ginčijamo susitarimo dėl pagalbos sudarymo (ne)privalomumo sąlyga. Kaip nurodyta, pagal kasacinio teismo praktiką tam tikrais atvejais privalomumas skolininkui sudaryti sandorį gali kilti ir dėl susidėjusių faktinių aplinkybių, kurias kiekvienu konkrečiu atveju įvertina teismas. Taigi, turėtų būti vertinama, ar ši sąlyga tenkinama, ar tokio sandorio sudarymas atitiko protingo asmens, veikiančio skolininko kreditorių interesais, elgesio standartą tomis aplinkybėmis, atsižvelgiant į tai, kad susitarimu dėl pagalbos turėtų būti siekiama išspręsti juridinio asmens finansinius sunkumus taip, jog būtų išvengta pagrindo pradėti juridiniam asmeniui nemokumo bylą. Atsižvelgiant į nurodytą, galima daryti išvadą, jog susitarimų dėl pagalbos kuriais skolininkas – juridinis asmuo, prisiimtų papildomus įsipareigojimus stabilumas nėra aiškus. Tokių sandorių panaikinimo rizika gali atgrasyti tiek juridinio asmens vadovus nuo siekio tokiu būdu restruktūrizuoti juridinį asmenį ir, atitinkamai, būtent taip išspręsti juridinio asmens finansinius sunkumus, tiek ir juridinio asmens kreditorius nuo tokios pagalbos juridiniam asmeniui suteikimo. Atitinkamai, keltinas klausimas, ar tokia situacija atitinka Direktyvos nuostatas, ar tinkamai įgyvendina jos tikslus, kadangi Direktyvoje pabrėžiama, jog siekiant labiau skatinti prevencinį restruktūrizavimą, svarbu užtikrinti, kad direktoriai nebūtų atgrasomi nuo pagrįstų verslo sprendimų ar pagrįstos komercinės rizikos, ypač kai tokie veiksmai galėtų padidinti potencialiai gyvybingų įmonių restruktūrizavimo sėkmės tikimybę; jeigu bendrovė patiria finansinių sunkumų, direktoriai turėtų imtis veiksmų, kad būtų sumažinti

nuostoliai ir išvengta nemokumo, pavyzdžiui, be kita ko, vesti derybas su kreditoriais ir vykdyti prevencinio restruktūrizavimo procedūras (Direktyvos preambulės 70 punktas), taip pat nurodoma, kad restruktūrizavimo plano sėkmė dažnai priklauso nuo to, ar skolininkui suteikiama finansinė parama, pirma, verslui vykdyti per derybas dėl restruktūrizavimo (Direktyvos preambulės 66 punktas). Atsižvelgiant į tai, kad Direktyva nustato prevencinio restruktūrizavimo sistemas, t. y. juridinių asmenų restruktūrizavimą šiems susidūrus su nemokumo tikimybe siekiant išvengti nemokumo, svarstyтина, ar pagal JANĮ ikiteisminės tvarkos metu sudaromiems susitarimams dėl pagalbos, kai jie yra finansavimo sandoriai, neturėtų būti galima taikyti Direktyvoje numatytos tarpinio finansavimo sandoriams taikytinos apsaugos.

Direktyvoje numatyta, kad valstybės narės turi pareigą užtikrinti tarpinio finansavimo priemonių apsaugą, t. y., kad, mažų mažiausiai, bet koku vėlesniu skolininko nemokumo atveju tarpinio finansavimo priemonės negali būti paskelbiamos niekinėmis, nugincijamomis ar nevykdytinomis (Direktyvos 17 straipsnio 1 dalies a punktas). Direktyvos 2 straipsnyje įtvirtinta, kad tarpinio finansavimo priemonės tai – esamo ar naujo kreditoriaus teikiama bet kokia nauja finansinė parama, kuri apima bent finansinę paramą atskirų vykdymo užtikrinimo priemonių sustabdymo metu ir kuri yra pagrįsta bei nedelsiant reikalinga, kad skolininko įmonė galėtų tęsti veiklą arba būtų išsaugota ar padidinta tos įmonės vertė. Pagal Direktyvą finansinė parama suprantama plačiąja prasme, kaip apimanti lėšų ar trečiosios šalies garantijų, taip pat atsargų, inventoriaus, žaliavų ir komunalinių paslaugų suteikimą, pavyzdžiui, suteikiant skolininkui ilgesnį grąžinimo laikotarpį (Direktyvos preambulės 66 punktas). Atsižvelgiant į nurodytą, galima daryti išvadą, kad Direktyvoje tarpinio finansavimo sandorių apsauga siejama su finansavimu, reikalingu atskirų vykdymo užtikrinimo priemonių sustabdymo metu siekiant užtikrinti skolininko veiklos tęsimą ir / arba išsaugoti arba padidinti jo turto vertę. Direktyvos 6 straipsnyje numatyta, kad valstybės narės užtikrina, kad, taikant prevencinio restruktūrizavimo sistemą, skolininkai gali pasinaudoti atskirų vykdymo užtikrinimo priemonių sustabdymu siekiant remti derybas dėl restruktūrizavimo plano. Taigi, pagal Direktyvą juridiniam asmeniui susidūrus su finansiniais sunkumais ir siekiant išspręsti juos restruktūrizavimo būdu, valstybės narės turi užtikrinti, kad derybų dėl juridinio asmens restruktūrizavimo plano laikotarpiu juridinis asmuo galėtų pasinaudoti atskirų vykdymo užtikrinimo priemonių sustabdymu bei, bent jau tuo laikotarpiu, t. y. ne vėliau, užtikrinti juridinio asmens finansavimo, reikalingo kad juridinis asmuo galėtų tęsti veiklą arba būtų išsaugota ar padidinta jo vertė, (tarpinio finansavimo) sandorių apsaugą. Direktyvoje taip pat nurodoma, kad valstybės

narės turėtų galėti riboti apsaugą tarpinio finansavimo priemonėms tik tiems atvejams, kai joms taikoma *ex ante* kontrolė (Direktyvos preambulės 68 punktą). Atitinkamai, Direktyvos 17 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad valstybės narės gali (tačiau neprivalo) nustatyti, kad tarpinio finansavimo priemonėms apsauga taikoma tik jeigu pastarosioms taikoma *ex ante* kontrolė. Direktyvoje numatoma, kad *ex ante* kontrolės mechanizmą tarpinio finansavimo priemonėms arba kitiems sandoriams galėtų taikyti restruktūrizavimo srities specialistas, kreditorių komitetas arba teisminė ar administracinė institucija. Tuo tarpu JANĮ įtvirtinta, kad tarpinis juridinio asmens finansavimas – tai esamo ar naujo kreditoriaus papildomų lėšų, kurių pagrįstai ir nedelsiant reikia, kad juridinis asmuo galėtų tęsti veiklą ar išlikti gyvybingas arba kad iki restruktūrizavimo plano patvirtinimo nesumažėtų juridinio asmens vertė, teikimas juridiniam asmeniui (JANĮ 2 straipsnio 20 dalis); sandoriai, kuriais juridiniam asmeniui suteiktas naujas finansavimas ir (ar) tarpinis finansavimas, negali būti pripažinti negaliojančiais, išskyrus atvejus, kai jie buvo sudaryti pažeidžiant įstatymus arba apgaule (JANĮ 102(2) straipsnio 1 dalis). Taigi, iš JANĮ įtvirtintos tarpinio finansavimo sąvokos nėra aišku, nuo kokio momento laike finansavimo sandoriams pradeda galioti tarpinio finansavimo sandorių apsauga. Todėl, manytina, remiantis Direktyva, vertinant, nuo kokio momento laike finansavimo sandoriams pradeda galioti tarpinio finansavimo sandorių apsauga, turėtų būti nustatoma, nuo kada pagal JANĮ juridinio asmens nemokumo procese pradeda galioti atskirų vykdymo užtikrinimo priemonių sustabdymas. Direktyvos įgyvendinimo įstatyme aiškinamajame rašte nurodoma, kad Direktyvos 6 straipsnio nuostatos dėl atskirų vykdymo užtikrinimo priemonių sustabdymo atitinka JANĮ 28 straipsnio, kuriame nustatytas juridinio asmens prievolių vykdymo draudimas iki juridinio asmens restruktūrizavimo plano patvirtinimo, ir 110 straipsnio, kuriame nustatyti restruktūrizavimo plano pateikimo teismui terminai. (Direktyvos įgyvendinimo įstatymo aiškinamasis raštas, p. 2). Taigi, pagal JANĮ atskirų vykdymo užtikrinimo priemonių sustabdymas pradedamas taikyti nuo teismo nutarties iškelti nemokumo bylą įsiteisėjimo dienos (JANĮ 28 straipsnio 1 dalis). Tai reiškia, kad pagal JANĮ tarpinio finansavimo sandorių apsauga pradedama taikyti tik nuo šio momento. Manytina, kad toks reglamentavimas negali būti vertinamas kaip tinkamai įgyvendintinas Direktyvos tikslą sudaryti prielaidas derybų dėl juridinio asmens restruktūrizavimo plano laikotarpiu gauti tarpinį finansavimą, nes, kitaip nei pagal Direktyvos nuostatas, pagal JANĮ juridinis asmuo negali pradėti teismo restruktūrizavimo proceso, kuriame būtų taikomas atskirų vykdymo užtikrinimo priemonių sustabdymas, kaip tai suprantama pagal Direktyvą, o, kaip buvo nustatyta, prieš tai turi įvykdyti ikiteisminę nemokumo sprendimo tvarką.

Kitaip tariant, įstatymų leidėjas, pagal esamą reglamentavimą numatydamas ikiteisminę tvarką, nepagrįstai atitolina juridinį asmenį nuo galimybės sudaryti finansavimo sandorius, kurie būtų apsaugoti nuo jų panaikinimo *actio Pauliana* ieškinio pagrindu. Tokia situacija atitinkamai reiškia, kad esant rizikai, jog ikiteisminės tvarkos metu sudaryti finansavimo sandoriai vėliau bus panaikinti *actio Pauliana* ieškinio pagrindu, potencialiems juridinio asmens finansuotojams saugiau nesuteikti finansavimo ikiteisminės tvarkos metu, o tik tada, kai sandoriai dėl juridinio asmens finansavimo įgis apsaugą, t. y. tik įsiteisėjus teismo nutarčiai iškelti juridiniam asmeniui restruktūrizavimo bylą. Tačiau per laikotarpį nuo nemokumo proceso inicijavimo iki nutarties iškelti juridiniam asmeniui restruktūrizavimo bylą dienos juridinio asmens kreditoriams ar potencialiems kreditoriams atsisakant sudaryti finansavimo (kaip tai suprantama pagal Direktyvą) sandorius juridiniam asmeniui, jo turtui ir / ar verslui gali padaryti didelę žalą. Todėl, atsižvelgiant į JANĮ ypatumus – nustatytą ikiteisminę nemokumo sprendimo tvarką, manytina, kad tarpinio finansavimo sandorių apsauga turėtų būti taikoma ir finansavimo sandoriams, sudaromiems ikiteisminės tvarkos metu. Pažymėtina, kad pagal JANĮ iš tarpinio finansavimo kylantiems kreditorių reikalavimams vėlesnio juridinio asmens bankroto atveju yra taikomas prioritetas kitų neužtikrintų kreditorių reikalavimų atžvilgiu (JANĮ 94 straipsnio 2 dalies 1 punkto a papunktis). Nustačius, kad tarpinio finansavimo sandorių apsauga taikoma ir finansavimo sandoriams, sudaromiems ikiteisminės tvarkos metu, bei kad iš tokių sandorių kylantiems kreditorių reikalavimams juridinio asmens vėlesnio likvidavimo dėl bankroto atveju taikomas prioritetas, manytina, kad tai galėtų reikšmingai paskatinti juridinio asmens kreditorius suteikti juridiniam asmeniui finansinę pagalbą dar ikiteisminėje stadijoje, taip išvengiant rizikos, kad juridinis asmuo iki nutarties iškelti juridiniam asmeniui restruktūrizavimo bylą įsiteisėjimo dienos netaptų nebegalėtų tęsti veiklos ar išlikti gyvybingas arba kad nesumažėtų juridinio asmens vertė.

Atsižvelgiant į tai, kas buvo nurodyta, galima daryti išvadą, kad iš esmės Lietuvoje sutartinio juridinių asmenų restruktūrizavimo galimybė nėra ribojama. Sutartinio juridinių asmenų restruktūrizavimo galimybę sustiprina šie patobulinto sutartinio restruktūrizavimo elementai: 1) valstybės institucijų finansų sektoriuje organizuojamos priemonės: ankstyvojo perspėjimo sistema, konsultacinė pagalba sprendžiant juridinių asmenų finansinius sunkumus. Tačiau šios priemonės galioja tik smulkiojo ir vidutinio verslo subjektams, kaip jie apibrėžti Lietuvos Respublikos smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatyme. Be to, nenustatyta, kad iki juridinio asmens nemokumo proceso ar jam jau prasidėjus būtų suteikiama galimybė juridinio asmens

kreditoriams gauti informaciją, remiantis kuria jie galėtų įvertinti juridinio asmens finansinių sunkumų pobūdį; 2) Įstatyme įtvirtinta, kad juridiniam asmeniui susidūrus su finansiniais sunkumais juridinio asmens vadovas įgyja teisę, o juridiniam asmeniui tapus nemokiam – pareigą, inicijuoti juridiniam asmeniui nemokumo procesą. Įstatymu įtvirtinta, kad prieš kreipiantis į teismą šalys turi pareigą įvykdyti ikiteisminę juridinio asmens finansinių sunkumų sprendimo tvarką – pasiūlyti išspręsti juridinio asmens finansinių sunkumų klausimą sutartiniu būdu – sudarant susitarimą dėl pagalbos, kuriuo būtų atkuriamas juridinio asmens mokumas arba išvengiama gresiančio nemokumo ir, atitinkamai, pagrindo inicijuoti juridiniam asmeniui nemokumo bylą. Tačiau pranešimo apie nemokumo proceso inicijavimą tvarka tinkamai neužtikrina informavimo apie inicijuojamą procesą, kas gali lemti, jog sąlyga prieš kreipiantis į teismą dėl nemokumo bylos juridiniam asmeniui iškėlimo pabandyti išspręsti juridinio asmens finansinius sunkumus sutartiniu būdu tampa formali ir nėra realiai įgyvendinama. Susitarimo dėl pagalbos instituto turinys taip pat nėra aiškus – be kita ko, nėra aišku, ar skolininkai – juridiniai asmenys, gali, ir jei taip – kokiomis sąlygomis, susitarimu dėl pagalbos prisiimti papildomus įsipareigojimus, ir ar vėlesnio skolininko nemokumo atveju jie (ne)galėtų būti panaikinti *actio Pauliana* ieškinio pagrindu. Tai gali atgrasyti šalis nuo susitarimų dėl pagalbos sudarymo; 3) Nenustatyta, kad Lietuvoje veiktų ar būtų siekiama įdiegti principais ar normomis grįsto sutartinio restruktūrizavimo galimybę. Tai taip pat reiškia, kad Lietuvoje nėra mechanizmų, pagal kuriuos derybų dėl sutartinio restruktūrizavimo procese būtų galima pasinaudoti tokiomis priemonėmis kaip specializuota mediacija ar neformalus ginčų sprendimas, juridinio asmens ir jo kreditorių koordinavimas.

3.2. Teisminė restruktūrizavimo procedūra

Procedūros pradėjimo pagrindas

JANĮ įtvirtinta, kad restruktūrizavimo byla keliamą, jeigu tenkinamos visos šios sąlygos: 1) juridinis asmuo turi finansinių sunkumų; 2) juridinis asmuo yra gyvybingas; 3) juridinis asmuo nėra likviduojamas dėl bankroto (JANĮ 21 straipsnio 1 dalis). Taigi, restruktūrizavimo bylos iškėlimas yra ribojamas laike, nes restruktūrizavimo byla gali būti keliamą tik iki juridinio asmens likvidavimo procedūros pradžios (jei įmonė bankrutuoja) (Jokubauskas, 2021, p. 86).

JANĮ įtvirtinta, kad juridinio asmens finansiniai sunkumai – tai padėtis, kai juridinis asmuo yra nemokus arba yra juridinio asmens nemokumo tikimybė. Straipsnio

dalies pakeitimai: (JANĮ 2 straipsnio 5 punktas). Juridinio asmens nemokumas – tai juridinio asmens būseną, kai juridinis asmuo laiku negali vykdyti turtinių prievolių arba juridinio asmens įsipareigojimai viršija jo turto vertę (JANĮ 2 straipsnio 7 punktas). Juridinio asmens nemokumo tikimybė – tai juridinio asmens padėtis, kai realiai tikėtina, jog juridinis asmuo taps nemokus per artimiausius tris mėnesius (JANĮ 2 straipsnio 7(1) punktas). Taigi, pagal JANĮ juridinio asmens (ne)mokumas nustatinėjamas pagal likvidumo (juridinis asmuo laiku negali vykdyti turtinių prievolių) ir balanso (juridinio asmens įsipareigojimai viršija jo turto vertę) testus. Pagal šiuo metu galiojančią teisinę reguliavimą juridinio asmens nemokumas nustatomas taikant balanso testą kartu su likvidumo testu. Pagal balanso testą nustatoma, ar turto pakaktų padengti skolininko įsipareigojimams, įskaitant ir tuos, kurių terminai dar nėra suėję, o likvidumo testas skirtas patikrinti, ar skolininkas laiku vykdo savo prievoles. Sprendžiant dėl bendrovės nemokumo, yra svarbu nustatyti viso turto ir visų turimų skolų, o ne tik pradelstų, santykį (Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. gegužės 10 d. nutartis civilinėje byloje). Nemokumo būsenai konstatuoti yra būtinas bent vienas iš nurodytų elementų (Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. vasario 11 d. nutartis civilinėje byloje; 2022 m. kovo 31 d. nutartis civilinėje byloje), taigi, jie yra alternatyvūs. Vertinama, kad tai turėtų leisti anksčiau iškelti nemokumo bylą, pvz., tik nustačius, kad laiku neįvykdyta tam tikra prievolė. Tokiu būdu likvidumo testui suteikiamas didesnis svoris, o balanso testas tampa alternatyvus (Mulevičienė et al., 2019, p. 66). Tačiau teismų praktikoje vertinant juridinių asmenų (ne)mokumą laikomasi ankstesnės praktikos, pagal kurią į įmonės balansą įrašyto turto vertė, apibūdinanti įmonės finansinę būklę, nustatoma vertinant ne įmonės balanse nurodytą turto vertę, o į įmonės balansą įrašyto turto realią vertę. Nurodoma, kad įmonės balanso duomenimis apie įmonės turtą ir jo vertę galima remtis tik tuo atveju, kai nekyla abejonių dėl balanso duomenų patikimumo ir to, kad jame nurodyti duomenys atitinka realią atsakovo finansinę padėtį (Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. liepos 5 d. nutartis civilinėje byloje); vertinant juridinio asmens (ne)mokumą atsižvelgtina ir į kitas juridinio asmens finansinius sunkumus atskleidžiančias aplinkybes, pavyzdžiui: 1) juridinis asmuo nebevykdo įstatuose apibrėžtos veiklos arba vykdoma veikla ilguoju periodu kuria tik nuostolius ir nėra perspektyvų atkurti įprastos veiklos vykdymą ir stabilizuoti padėtį; 2) juridinis asmuo sistemiškai nevykdo savo įsipareigojimų kreditoriams; 3) juridinis asmuo neturi turto, kuris būtų pakankamas kreditorių finansiniams reikalavimams patenkinti. Pateikdamas šiuos nemokumo požymius, kasacinis teismas nurodė, kad juridinio asmens nemokumo būseną yra siejama būtent su ilgalaikiais ir rimtais finansiniais sunkumais, užkertančiais kelią vykdyti įprastą ūkinę komercinę ar kitą įstatuose apibrėžtą veiklą ir

reikalaujančiais kraštutinių priemonių taikymo priverstinai nutraukiant tokio asmens veiklą ir likviduojant jį per bankroto procedūrų vykdymą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gegužės 20 d. nutartis civilinėje byloje; Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. liepos 28 d. nutartis civilinėje byloje).

Vertinant sąvoką „Juridinio asmens nemokumo tikimybė“, teisės doktrinoje nurodoma, kad nemokumo tikimybės koncepcija sukurta siekiant užtikrinti, jog procesas nebūtų pradėtas nei per anksti iki nemokumo (kad nebūtų sudarytos sąlygos piktnaudžiauti teikiama apsauga, siekiant padengti visas savo skolas), nei per vėlai (dėl to restruktūrizavimo procesas tampa neveiksmingas) (IMF Working Paper..., 2021, p.). Teismų praktikoje pažymima, kad restruktūrizavimo byla negali būti keliama mokiai įmonei, kadangi tokiu atveju kyla rizika išbalansuoti rinką ir, nesant objektyvaus faktinio ir teisinio pagrindo, daryti įtaką privatiniais teisiniais santykiams (Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. balandžio 6 d. nutartis civilinėje byloje), todėl bendrovei privalu pasiekti tam tikrą su finansiniais sunkumais siejamą ribą, jog būtų galima pasinaudoti specialia nemokumo teisės normomis reguliuojama apsauga, o kreditoriams nuo šio momento užkardoma galimybė remtis įprastais civilinės teisės reguliavimo principais ir teisės normomis (Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. kovo 16 d. nutarties civilinėje byloje). „Realus tikėtinumumas“ turėtų būti siejama su objektyviomis aplinkybėmis, kurios rodo, jog įmonės nemokumas per artimiausius tris mėnesius yra galimas. Tokios aplinkybės turėtų būti siejamos su įmonės ūkinės komercinės veiklos vykdymo perspektyvomis (Jokubauskas, 2021, p. 88). JANĮ įtvirtintas konkretus nemokumo tikimybės terminas – trys mėnesiai – per kurį turėtų atsirasti realus nemokumas. Tačiau nei įstatyme, nei poįstatyminiuose aktuose nėra nustatyta tvarka ir būdas, kaip šis terminas turi būti nustatomas ar apskaičiuojamas. Bendrovių ūkinę, investicinę ir finansinę būklę apibūdinančių santykinų rodiklių, kurie apskaičiuojami iš balanso bei pinigų srautų ataskaitų yra labai daug. Dažniausiai skaičiuojami pelningumo, ilgalaikio ir trumpalaikio mokumo (likvidumo), veiklos efektyvumo ir kapitalo rinkos rodikliai. Kiekviena grupė apima po keliolika santykinų rodiklių, kurie gali būti panaudoti įvairioms sritims vertinti. Bankrotui prognozuoti mokslininkai naudojo skirtingas šių rodiklių kombinacijas pritaikydami jiems svertinius koeficientus ir nustatydami to konkretaus tyrimo balų ribas. Todėl, priešingai nei teigiama atskirajame skunde, vien tik konkretaus rodiklio (ar keletos rodiklių) dydžio pateikimas negali lemti konstatavimo, kad įmonei (ne)gresia nemokumo tikimybė. Apeliacinės instancijos teismas atkreipia dėmesį taip pat ir į tai, kad įvairūs koeficientai (bendrasis likvidumo rodiklis (arba trumpalaikio mokumo rodiklis), kritinio likvidumo rodiklis ir pan.), kurie

gali būti apskaičiuojami remiantis finansinės atskaitomybės dokumentais ir iš kurių būtų galima spręsti apie įmonės mokumą, negali būti vertinami absoliučiais dydžiais, kadangi, be kita ko, turi būti įvertinamas prekių, paslaugų ar darbų sektoriaus ypatumai ir rinkoje prekes parduodančių, paslaugas teikiančių ar darbus atliekančių tiekėjų esamas finansinis ir ekonominis pajėgumas, kadangi skirtinguose sektoriuose ta pati rodiklio reikšmė gali rodyti skirtingą situaciją. Tačiau nei restruktūrizavimo plano projekte, nei trečiojo asmens pateiktoje ataskaitoje tokie duomenys nėra pateikti (Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. balandžio 6 d. nutartis civilinėje byloje). Teisės doktrinoje taip pat pažymima, kad kadangi juridinio asmens nemokumo tikimybės laikotarpis gali būti skirtingas ir tiesiogiai priklausyti nuo įvairių aplinkybių: įmonės dydžio, veiklos specifiškumo, rinkos svyravimų, ekonominės krizės, pandemijos ir pan., trijų mėnesių terminas yra pernelyg formalus ir perteklinis kriterijus. Juridinio asmens nemokumo tikimybė neturėtų būti siejama su tokiu konkrečiu ir gan trumpu laikotarpiu. Teisė vertinti tokios juridinio asmens būsenos egzistavimo faktą paliktina įmonės vadovui ir vėliau atitinkamą bylą nagrinėjančiam teismui individualiai vertinant bylos faktines aplinkybes ir tokios tikimybės realumą (Bitė et al., 2022, p. 95).

JANĮ įtvirtinta, kad juridinio asmens gyvybingumas – tai juridinio asmens būseną, kai juridinis asmuo vykdo ūkinę komercinę veiklą, leisiančią jam vykdyti savo prievolės ateityje (JANĮ 2 straipsnio 6 punktą). Teisės doktrinoje nurodoma, kad atsižvelgiant į tai, jog pagal JANĮ juridinio asmens restruktūrizavimo byla gali būti keliami įmonei esant nemokiai, iš esmės pagrindinė restruktūrizavimo bylos iškėlimo sąlyga, leidžianti atriboti įmonės restruktūrizavimo ir bankroto procesus, yra juridinio asmens gyvybingumas. Nustačius, kad įmonė gyvybinga, yra pagrindas spręsti dėl jos galimo restruktūrizavimo (Jokubauskas, 2021, p. 87). Gyvybingumas apibrėžiamas pagal du kriterijus: 1) juridinis asmuo vykdo ūkinę komercinę veiklą; 2) vykdoma ūkinė komercinė veikla leis vykdyti prievolės ateityje. JANĮ ūkinės veiklos sąvokos neapibrėžia. Ši sąvoka apibrėžta kituose teisės aktuose, teismų praktikoje. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 3 straipsnio 21 dalis nustato, kad ūkinė veikla yra gamybinė, komercinė, finansinė ar profesinė veikla, susijusi su prekių pirkimu ar pardavimu, išskyrus atvejus, kai fiziniai asmenys prekę įsigyja asmeniniams ir namų ūkio poreikiams tenkinti. Teismų praktikoje nurodoma, kad ūkinei komercinei veiklai būdingi požymiai: tęstinumas, nuolatinis veikos pobūdis; savarankiškumas, t. y. veikimas savo rizika ir savo vardu; atlygintinumas, t. y. veikla siekiama pelno, tam tikros ekonominės naudos (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. rugsėjo 6 d. nutartis administracinėje byloje). Taigi ūkinė komercinė veikla pagal JANĮ turėtų būti suprantama plačiai, kaip apimanti

tęstinę veiklą, kuria siekiama pelno. Pavyzdžiui, taikant ĮRĮ teismų praktikoje buvo pripažinta, kad vien įmonės sudarytų sutarčių pateikimas, nesant konkrečių įrodymų apie jų vykdymo realumą ir nuolatinį pajamų gavimą, nerodo įmonės ūkinės komercinės veiklos tęstinumo (Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. gegužės 5 d. nutartis civilinėje byloje). Veiklos tęstinumo taip pat neįrodo vien aplinkybė, kad įmonė veiklos nevykdo ir kreditorinių reikalavimų patenkinimo galimybę sieja vien su skolų iš debitorių išieškojimu (Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. sausio 19 d. nutartis civilinėje byloje) ar vien PVM deklaracijų pateikimas⁴⁵. Veiklos sustabdymą rodo vieši įmonės pareiškimai apie sustabdytą prekybą, parduotuvių uždarymą, prekių tiekėjams grąžinimą, interneto svetainės neprieinamumas (įmonei argumentuojant, kad ji vykdo elektroninę prekybą) (Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. sausio 23 d. nutartis civilinėje byloje). Antrasis kriterijus – vykdoma ūkinė komercinė veikla leis vykdyti prievolės ateityje, yra vertinamasis ir priklauso nuo reikšmingų individualių aplinkybių visumos. Taikant šį kriterijų, reikėtų atsižvelgti į tai, kad restruktūrizavimo bylos iškėlimo stadijoje yra iš esmės preliminariai sprendžiama dėl sėkmingo restruktūrizavimo galimybių, t. y. veiksmingo nemokumo proceso. Restruktūrizavimo proceso tikslai pasiekiami tik kreditoriams pritarus juridinio asmens restruktūrizavimo planui ir jį įvykdžius. Būtent restruktūrizavimo plane nustatytos skolininko mokumo stabilizavimo priemonės ir sutariama dėl kreditorių teikiamų nuolaidų, įprastai jiems sutinkant modifikuoti prievolių vykdymą. Būtent restruktūrizavimo plane sutariama dėl skolininko ūkinės komercinės veiklos tęstinumo (Jokubauskas, 2020, p. 555-556). Teismų praktikoje taip pat pasisakyta, kad vertindamas gyvybingumo sąlygą, teismas turi vertinti reikšmingų faktinių aplinkybių visumą: a) kokios priežastys lėmė įmonė nemokumo problemas; b) kokią ūkinę komercinę veiklą vykdo juridinis asmuo ir kokios yra šios veiklos perspektyvos; c) kokios yra numatomos gauti pajamos (pelnas), ar jos leis ateityje įvykdyti skolinius įsipareigojimus kreditoriams, d) kiek darbuotojų dirba įmonėje (darbuotojų skaičiaus kaita) ir pan. Jei įmonė ūkinės komercinės veiklos nevykdo ar numatoma vykdyti ūkinę komercinę veiklą akivaizdžiai neleis juridiniams asmeniui ateityje įvykdyti skolinius įsipareigojimus, tai kelia abejonių dėl įmonės gyvybingumo. Taip pat vertinant gyvybingumą, reikia atsižvelgti ir į esminių įmonės prievolių įsipareigojimų vykdymą. Juridinių asmenų restruktūrizavimo procesas negali paneigti juridinio asmens prievolių privalomumo (Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. liepos 7 d. nutartis civilinėje byloje). Juridinio asmens gyvybingumui vertinti yra reikšminga nustatyti, kaip įmonė vykdo (bent iš dalies) mokestines prievolės ir finansinius įsipareigojimus darbuotojams (ar moka darbo užmokestį). Tinkamas įmonės prievolių

darbuotojams vykdymas yra socialiai ir ekonomiškai reikšmingas įmonės gyvybingumo rodiklis, leidžiantis spręsti dėl įmonės veiklos vykdymo ir gebėjimo ją vykdyti restruktūrizavimo proceso metu. Tai pat teismas, sprenddamas dėl nemokumo bylos iškėlimo, įmonės finansinę būklę vertina bylos iškėlimo metu, o ne kokia ji būtų (kaip pasikeistų) esant vienoms ar kitoms aplinkybėms ateityje. Todėl įmonės ir jos kreditorių susitarimai dėl pagalbos įmonei turi sukelti teises pasekmes, t. y. suteikti įmonei realią naudą, darančią įtaką įmonės mokumui ir gyvybingumui, nuo jų sudarymo, o nepriklausyti nuo ateityje galbūt įvyksiančių aplinkybių (Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. liepos 7 d. nutartis civilinėje byloje). Teismui ūkinės veiklos tęstinumą pagrindžiantys argumentai turi būti ne deklaratyvūs, o realūs, pateikiant teismui atitinkamas aplinkybes pagrindžiančius įrodymus. Be tik vien tai, kad įmonė trumpuoju laikotarpiu (kelis mėnesius) veikė pelningai, nepakanka išvadai dėl bendrovės veiklos ilgesnėje perspektyvoje gerėjimo bei galimybių vykdyti prievolės kreditoriams. „Apeliacinės instancijos teismas sutinka su pirmosios instancijos teismo išvada, kad vien veiklos, kuri beveik visą bendrovės gyvavimo laiką buvo nuostolinga, tęsimas, nėra pakankamas pagrindas bendrovės gyvybingumui konstatuoti. Bendrovės į bylą pateikti dokumentai – negyvenamųjų patalpų nuomos sutartis, PVM sąskaitos faktūros pagal nuomos sutartis, sąskaitos už teises paslaugas, darbo laiko apskaitos žiniaraščiai, darbo užmokesčio žiniaraščiai, išrašomų PVM sąskaitų faktūrų registro duomenys, duomenys apie įsiskolinimo VMI ir VSDFV nebuvimą, banko sąskaitų išrašai, nėra pakankami juridinio asmens gyvybingumo konstatavimui. Bendrovė nepateikė įrodymų apie sudarytas ir vykdytinas sutartis, projektus, apie generuojamas bei ateityje planuojamas generuoti realias pajamas, veiklos sąnaudas, bei kitų duomenų, kurie pagrįstų bendrovės vykdomos veiklos perspektyvumą. Taigi nesant į bylą pateiktų pirmiau nurodytų įrodymų, nėra galimybės spręsti apie realias bendrovės vykdomos veiklos apimtis bei jos perspektyvas“ (Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. spalio 13 d. nutartis civilinėje byloje).

Įvertinus nurodytas juridinio asmens restruktūrizavimo bylos iškėlimo sąlygas, apibendrintai galima daryti išvadą, jog esamu reglamentavimu nustatomos iš esmės tinkamos sąlygos juridinio asmens restruktūrizavimo procedūrai pradėti, nes, pirma, neįtvirtina absoliutaus pobūdžio ribojimų; antra, leidžia pradėti restruktūrizavimo procedūrą kai dar tik numatoma, kad juridinis asmuo susidurs su finansiniais sunkumais ateityje, arba juridiniam asmeniui jau susidūrus su finansiniais sunkumais. Kita vertus, neigiamai vertintinas 3 mėnesių laikotarpio vertinant juridinio asmens nemokumo tikimybę įtvirtinimas. Sutiktina su teisės doktrinoje išsakyta pozicija, kad 3 mėnesių

terminas yra pernelyg formalus ir perteklinis kriterijus, nes juridinio asmens nemokumo tikimybės laikotarpis gali būti skirtingas ir tiesiogiai priklausyti nuo įvairių aplinkybių. Pastebėtina, kad JANĮ 24 straipsnio 3 dalyje taip pat įtvirtinta, kad jeigu teismas yra priėmęs sprendimą nutraukti restruktūrizavimo bylą ir nuo šio sprendimo įsiteisėjimo dienos praėjo mažiau kaip 5 metai, juridiniam asmeniui restruktūrizavimo byla gali būti iškelta tik kartu patvirtinant restruktūrizavimo planą (JANĮ 24 straipsnio 3 dalis). Tokiu teisiniu reguliavimu įstatymų leidėjas siekia užkirsti kelią piktnaudžiauti restruktūrizavimo procesu, užtikrinti teisinį stabilumą ir tikrumą, proceso ekonomiškumą ir veiksmingumą (Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. liepos 27 d. nutartis civilinėje byloje). Taigi, pati galimybė restruktūrizuoti juridinį asmenį tokiu atveju nepaneigiama, todėl toks apribojimas vertintinas kaip pateisinamas ir juridinio asmens restruktūrizavimo(si) galimybei esminės reikšmės neturintis.

Asmenys, turintys teisę inicijuoti teisminę restruktūrizavimo procedūrą

JANĮ 4 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, kad restruktūrizavimo procesą turi teisę inicijuoti ir juridinio asmens kreditorius, kuriam prievolės įvykdymo terminas yra suėjęs ir jeigu reikalavimai juridiniam asmeniui, kurie yra pradelsti, viršija 10 Vyriausybės patvirtintų minimaliųjų mėnesinių algų (toliau – MMA) dydį. Taigi, JANĮ numato teisę inicijuoti juridiniam asmeniui restruktūrizavimo bylą ir juridinio asmens kreditoriams. Tačiau JANĮ nėra apibrėžta juridinio asmens kreditoriaus samprata. Teisės doktrinoje nurodoma, kad sistemiškai aiškinant JANĮ 2 straipsnio 7 dalį, 4 straipsnio 1 dalies 2 punktą, 9 straipsnio 2 dalį darytina išvada, kad kreditoriumi laikomas asmuo, manantis, kad skolininkas laiku nevykdė jo turtinės prievolės. Kreditorius teismui turi pateikti pakankamai duomenų, leidžiančių spręsti, kad jis yra skolininko kreditorius (Tamošiūnienė et al., 2020, p. 50). Kita vertus, teismų praktikoje nurodoma, kad nepripažinti kreditoriaus statuso ir jo teisės prašyti skolininkui iškelti bankroto bylą teismas turėtų tik tada, kai yra didelė tikimybė, kad atsakovas nėra skolingas ieškovui (Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. spalio 6 d. nutartis civilinėje byloje). Teisės doktrinoje taip pat pažymima, kad sprendžiant dėl kreditoriaus teisės inicijuoti nemokumo bylą įgyvendinimo, tam tikri ypatumai kyla iš neribotos civilinės atsakomybės juridinių asmenų teisinės padėties specifikos, t. y. neribotos civilinės atsakomybės juridinio asmens (individualios įmonės) nemokumo procesą turi teisę inicijuoti tik jo kreditoriai, o ne jo savininko kreditoriai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gruodžio 15 d. nutartis civilinėje byloje) (Jokubauskas, 2021, p. 211).

JANĮ aiškinamajame rašte nurodoma, kad pradelstų reikalavimų dydžio nustatymas grindžiamas tuo, kad restruktūrizavimas neturėtų būti naudojamas pakeisti CK įtvirtintoms individualioms prievolių įvykdymo užtikrinimo priemonėms; iki kreipimosi į teismą kreditorius turi imtis priemonių spręsti klausimą ne teismo tvarka (JANĮ aiškinamasis raštas, p. 19-20). Kita vertus, teismų praktikoje nurodoma, kad JANĮ nėra įpareigojimo prieš kreipiantis į teismą dėl bankroto bylos skolininkui iškelimo būtinai inicijuoti procesą dėl skolos priteisimo (Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. liepos 9 d. nutartis civilinėje byloje) (Tamošiūnienė et al., 2020, p. 50).

Teisės doktrinoje nurodoma, kad diskutuotina, ar juridinio asmens kreditoriai tam tikrai atvejais neturėtų turėti teisės inicijuoti juridiniam asmeniui nemokumo procesą nepaisant to, kad jų reikalavimų vykdymo terminas dar nebūtų suėjęs. Nurodoma, kad praktikoje gali susiklostyti situacija, kai kreditorius, turintis turtinę reikalavimo teisę į skolininką, kurios vykdymo terminas dar nėra suėjęs, gali turėti pagrįstų duomenų apie faktinį įmonės nemokumą, tačiau skolininko valdymo organai nesiima priemonių nemokumo problemoms spręsti. Atsižvelgiant į tai, kad nemokumo procesui keliamas veiksmingumo tikslas, t. y. kuo didesne apimtimi patenkinti nemokios bendrovės kreditorių reikalavimus ir padėti finansinių sunkumų turinčioms įmonėms atkurti mokumą, diskutuotina, ar tais atvejais, kai įmonė akivaizdžiai susiduria su finansiniais sunkumais ir valdymo organai nesiima priemonių spręsti šias problemas, teisė inicijuoti nemokumo procesą neturėtų būti suteikiama ir kreditoriui, kurio reikalavimo teisės įvykdymo terminas dar nėra suėjęs (Tamošiūnienė et al., 2020, p. 49).

Juridinio asmens kreditavimas

JANĮ 94 straipsnyje įtvirtinta, kad likviduojant juridinį asmenį dėl bankroto, įkaito turėtojo reikalavimai tenkinami pirmiausia iš įkeisto turto (straipsnio 1 dalis). Kitų kreditorių reikalavimai tenkinami tokia eile: 1) pirmąja eile tenkinami šių kreditorių reikalavimai: a) kreditorių, suteikusių įkeitimu ir (ar) hipoteka neužtikrintą naują ir (ar) tarpinį finansavimą, reikalavimai, kilę juridiniam asmeniui negrąžinus paskolų sutartyse nustatytais terminais; b) su darbo santykiais susiję darbuotojų reikalavimai; c) reikalavimai dėl valstybinio socialinio draudimo, privalomojo sveikatos draudimo įmokų ir įmokų į Garantinį fondą ir Ilgalaikio darbo išmokų fondą; d) reikalavimai dėl neįvykdytų prievolių iš nemokumo proceso metu vykdytos ūkinės komercinės veiklos (straipsnio 2 dalis). Atsižvelgiant į nurodytą, būtų galima daryti išvadą, kad tiek kreditorių, restruktūrizavimo proceso metu suteikusių tarpinį ir / ar naują finansavimą,

ties kreditorių, juridinio asmens restruktūrizavimo proceso metu su juridiniu asmeniu vykdančių komercinę veiklą (pvz. teikusių juridiniam asmeniui prekes, paslaugas, kt. „kreditant“), reikalavimams vėlesnio juridinio asmens likvidavimo dėl bankroto atveju yra suteikiamas aukštesnio lygmens prioritetas (JANĮ 94 straipsnio 2 dalies a, d punktai). Tačiau Lietuvos apeliacinis teismas 2023 m. spalio 10 d. nutartimi civilinėje byloje išaiškino, kad JANĮ 94 straipsnio 2 dalies d punktas nėra taikomas juridinio asmens kreditorių reikalavimams, kylantiems iš komercinių santykių, vykdytų juridinio asmens restruktūrizavimo proceso metu. Teismas nurodė, kad kreditorių finansiniai reikalavimai, kylantys iš ūkinės komercinės veiklos restruktūrizavimo proceso metu, tenkinami pirmąja eile, kai sprendžiama dėl kreditorių finansinių reikalavimų tvirtinimo ir tenkinimo pagal JANĮ 113 straipsnį restruktūrizavimo procese, tačiau restruktūrizavimo procesui pasibaigus, t. y. jį nutraukus dėl bankroto bylos išskelimo, šie kreditorių reikalavimai privilegijuoto statuso netenka, nes, apeliacinio teismo vertinimu, kreditorių finansiniai reikalavimai, susidarę vykdančią ūkinę komercinę veiklą restruktūrizavimo proceso metu ir bankroto proceso metu nėra lygiaverčiai, kadangi ūkinės komercinės veiklos vykdymas jau esant išskeltai bankroto bylai, lyginant su situacija, jeigu yra vykdomos restruktūrizavimo procedūros, siejamas su daug didesne finansine rizika; todėl JANĮ 94 straipsnio 2 dalies d papunkčio nuostatos negali būti aiškinamos tokiu būdu, kad, remiantis JANĮ 94 straipsnio 2 dalies d papunkčiu, bankroto byloje pirmąja eile turi (gali) būti tvirtinami ir tų kreditorių finansiniai reikalavimai, kurie susidarę vykdančią ūkinę komercinę veiklą restruktūrizavimo proceso metu. Teismas nurodė, kad priešingu atveju potencialiai galėtų susiklostyti situacija, kai, juridiniam asmeniui iš pradžių vykdančią restruktūrizavimo procedūras ir vėliau perėjus į bankrotą, dauguma kreditorių patektų į pirmąją kreditorių reikalavimų tenkinimo eilę, atitinkamai, neproporcingai sumažėtų įstatymu saugomų kreditorių grupių (pavyzdžiui, darbuotojų, kreditorių, suteikusių naują ir (ar) tarpinį įkeitimą neužtikrintą finansavimą ir kt.) apsauga. Su tokia apeliacinio teismo pozicija nesutiktina. Pirma, manytina, kad teismas nepagrįstai paneigė aiškiai įstatymo leidėjo valią suteikti nurodytiems juridinio asmens kreditorių reikalavimams būtent privilegijuotą statusą juridinio asmens bankroto atveju, įtvirtinant, kad reikalavimai dėl neįvykdytų prievolių iš, būtent – nemokumo, taigi, tiek bankroto, tiek ir restruktūrizavimo proceso (JANĮ 2 straipsnio 23 dalis) metu vykdytos ūkinės komercinės veiklos tenkinami pirmąja eile. Apeliacinio teismo pozicija, kad kreditorių finansiniai reikalavimai, susidarę vykdančią ūkinę komercinę veiklą restruktūrizavimo proceso metu ir bankroto proceso metu nėra lygiaverčiai, kadangi ūkinės komercinės veiklos vykdymas jau esant išskeltai bankroto bylai, lyginant su

situacija, jeigu yra vykdomos restruktūrizavimo procedūros, siejamas su daug didesne finansine rizika, ir todėl bankroto procese turėtų būti traktuojami skirtingai, niekaip nepagrindžia, kodėl tų pačių kreditorių tie patys reikalavimai pagal JANĮ restruktūrizavimo proceso metu turėtų būti vertinami vienaip, o bankroto proceso metu – kitaip. Manytina, kad tai, jog komercinės veiklos vykdymas juridinio asmens bankroto metu gali būti vertinamas kaip rizikingesnis, nei restruktūrizavimo proceso metu, sprendžiant, ar iš restruktūrizavimo proceso metu vykusių komercinių santykių kylantiems kreditorių reikalavimams suteiktinas prioritetas tuo atveju, jeigu restruktūrizavimo procesas būtų nutrauktas ir juridiniam asmeniui būtų pradėta bankroto procedūra, apskritai negali turėti jokios reikšmės, nes nei suteikiant prioritetą kreditorių reikalavimams, kylantiems iš komercinės veiklos skolininko bankroto procedūros metu, nei kreditorių reikalavimams, kylantiems iš komercinės veiklos skolininko restruktūrizavimo proceso metu, savaime nėra siekiama įvertinti tokių kreditorių rizikos kainą, o paskatinti tokius kreditorius vykdyti komercinę veiklą. Atitinkamai, tai, kad konkretus kreditorius, vykdamas komercinę veiklą kartu su bankrutuojančiu juridiniu asmeniui, galimai patirs didesnę riziką, jog jo reikalavimai liks nepatenkinti, jeigu šiems jo reikalavimams nebus suteiktas prioritetas, neturi jokios reikšmės kitam kreditoriui sprendžiant dėl komercinės veiklos (ne)vykdymo su juridiniu asmeniu, kuris yra restruktūrizuojamas, nes juridinio asmens bankroto atveju jie patirtų tuos pačius padarinius. Antra, be kita ko, tokiu atveju nėra jokio pagrįsto pagrindo skirtingai vertinti kreditorių reikalavimus, kylančius iš komercinių santykių restruktūrizavimo proceso metu, ir reikalavimus, kylančius iš tarpinio ir / ar naujo lėšų finansavimo. Atsižvelgiant į nurodytą, manytina, kad, priešingai nei sprendė apeliacinis teismas, kreditorių reikalavimams, kylantiems iš komercinių santykių, susiklosčiusių juridinio asmens restruktūrizavimo proceso metu, juridinio asmens bankroto atveju turėtų būti taikomas toks pats prioritetas, kaip ir numatytas restruktūrizavimo proceso metu, t. y. kad tokie reikalavimai tenkinami pirmąją eilę pagal JANĮ 94 straipsnio 2 dalies d papunkčio nuostatą. Todėl apeliacinės instancijos teismo išaiškinimas vertintinas kritiškai. Atsižvelgiant į tai, kad aptariamam apeliacinio teismo išaiškinimu teismas iš esmės reikšmingai sumažino kreditorių reikalavimų, kylančių iš komercinių santykių skolininko restruktūrizavimo proceso metu, apsaugą juridinio asmens bankroto atveju, tokie kreditoriai, atsižvelgiant į aplinkybes, gali būti daug mažiau linkę vykdyti komercinius santykius su juridiniais asmenimis, kuriems vykdomos restruktūrizavimo procedūros, o tai, atitinkamai, gali neigiamai paveikti juridinių asmenų sėkmingo restruktūrizavimo(si) galimybes.

Nepaisant nurodyto, galima teigiamai įvertinti tai, kad privilegijuotą statusą skolininko bankroto atveju išsaugo skolininko kreditoriai, suteikę jam tarpinį ir / ar naują finansavimą. Be to, tokio pačio lygmens prioritetas suteikiamas ir darbuotojų reikalavimams. Pažymėtina, kad darbuotojams yra suteikiamos ir papildomos garantijos. Tiek darbuotojų reikalavimai, kylantys iš darbo santykių iki restruktūrizavimo bylos iškėlimo, tiek darbuotojų reikalavimai, kurie kiltų iš darbo santykių juridinio asmens restruktūrizavimo procesu metu, būtų tenkinami Garantijų darbuotojams jų darbdaviui tapus nemokiam ir ilgalaikio darbo išmokų įstatymo nustatyta tvarka (Lietuvos Respublikos garantijų darbuotojams jų darbdaviui tapus nemokiam ir ilgalaikio darbo išmokų įstatymas, 2016 (toliau – GDDTNĮ)) (JANĮ 95 straipsnio 2 dalis). Tai reiškia, kad, jeigu darbuotojų reikalavimų dydis neviršytų nustatyto maksimalaus įstatyme, tiek darbuotojų reikalavimai, kylantys iš darbo santykių iki restruktūrizavimo bylos iškėlimo, tiek ir darbuotojų reikalavimai, kurie kiltų iš darbo santykių juridinio asmens restruktūrizavimo proceso metu, jeigu juridinis asmuo vėliau visgi būtų likviduojamas dėl bankroto, būtų tenkinami, visų pirma, iš Garantinio fondo lėšų (GDDTNĮ 3 straipsnio 1 dalies 1 punktas, 6 straipsnio 1 punktas, 7 straipsnio 1 dalies 1 punktas, 8 straipsnio 1, 2 dalys). Garantinio fondo administratorius, patenkinęs darbuotojų reikalavimus, įgytų atgręžtinio reikalavimo teisę išieškoti išmokėtas sumas iš juridinio asmens, tačiau Garantinio fondo administratoriaus atgręžtiniai reikalavimai būtų tenkinami jau ne pirmąja, o antrąja eile (GDDTNĮ (GDDTNĮ 8 straipsnio 6 dalis, JANĮ 95 straipsnio 5 dalis). Teisės doktrinoje pažymima, kad darbuotojų reikalavimų, kylančių iš darbo santykių iki restruktūrizavimo bylos iškėlimo, patenkinimas iš Garantinio fondo lėšų yra reali pagalba verslui, sprendžianti praktinę problemą, kai restruktūrizuojamos įmonės darbuotojai, nenorėdami laukti susidariusio išskolinimo apmokėjimo plane numatytais terminais, nesutikdavo tęsti darbo santykių, o tai apsunkindavo ūkinės komercinės veiklos tęsimą ir mažindavo galimybes sėkmingai tęsti restruktūrizavimo procesą (Bitė et al., 2022, p. 102).

Prioriteto tarpinio ir / ar naujo finansavimo kreditorių reikalavimams suteikimas nėra vienintelė JANĮ įtvirtinta finansinius sunkumus patiriančio juridinio asmens finansavimo užtikrinimo prielaida. Kita svarbi tarpinio ir / ar naujo finansavimo galimybės užtikrinimo prielaida – tokių sandorių apsauga. Kaip jau buvo aptarta, tarpinio finansavimo sandoriams JANĮ yra įtvirtinta apsauga nuo panaikinimo *actio Pauliana* ieškinio pagrindu. Tokia pati apsauga taikoma ir naujo finansavimo sandoriams (JANĮ 102(2) straipsnio 1 dalis). Be to, JANĮ įtvirtinama, kad kreditoriui, suteikusiam naują finansavimą ir (ar) tarpinį finansavimą, negali būti taikoma civilinė, administracinė arba

baudžiamoji atsakomybė remiantis argumentu, kad toks finansavimas sukelia neigiamų pasekmių visų kreditorių interesams (straipsnio 2 dalis). Kaip nurodoma ir teisės doktrinoje, šios nuostatos, skirtos apsaugoti, kartu vertintinos kaip paskata potencialiems investuotojams, teikiantiems su finansiniais sunkumais susidūrusiam verslui finansinę pagalbą naujo ar tarpinio finansavimo formaliaisiais formatais. Taip tikimasi eliminuoti finansuotojų nuogąstavimus ir sukurti teisinį tikrumą, leidžiantį tikėtis, kad dėl suteiktos finansinės pagalbos ir jos suteikimo sąlygų ateityje neteks bylinėtis, sandoriai nebus užginčyti ar panaikinti. Įtvirtinta apsauga potencialiems investuotojams vertintina kaip galinti padidinti verslo galimybes finansinių sunkumų akivaizdoje sulaukti finansavimo (Bitė et al., 2022, p. 101). Be to, JANĮ 102(2) straipsnyje papildomai tokia pati apsauga numatoma ir sandoriams, kurių sudarymas yra pagrįstas ir būtinas, kad būtų pritarta restruktūrizavimo planui ir (ar) teismo patvirtinto restruktūrizavimo plano įgyvendinimui. JANĮ įtvirtinta, kad tokie sandoriai yra sandoriai, susiję su restruktūrizavimo plano rengimu, konsultavimosi rengiant šį planą išlaidomis, juridinio asmens darbuotojų darbo užmokesčio mokėjimu ir kitais atsiskaitymais, būtinais vykdant įprastą juridinio asmens ūkinę komercinę veiklą (straipsnio 4 dalis), ir jie negali būti pripažinti negaliojančiais remiantis argumentu, kad tokie sandoriai sukelia neigiamų pasekmių visų kreditorių interesams, išskyrus atvejus, kai jie buvo sudaryti pažeidžiant įstatymus arba apgaule (straipsnio 3 dalis).

JANĮ 102(2) straipsnio nuostatomis įgyvendinamas Direktyvos 17 straipsnis „Naujo finansavimo ir tarpinio finansavimo priemonių apsauga“ ir Direktyvos 18 straipsnis „Kitų su restruktūrizavimu susijusių sandorių apsauga“. Atsižvelgiant į tai, teisės doktrinoje pažymima, kad įstatymų leidėjas, įgyvendinamas Direktyvos 17 straipsnį, nepasinaudojo straipsnio 2 ir 3 dalyse įtvirtintomis išlygomis, pagal kurias, atitinkamai, valstybės narės gali nustatyti, kad nurodyta apsauga naujo finansavimo priemonėms taikoma tik tais atvejais, jei restruktūrizavimo planas yra patvirtintas teismo, ir kad tarpinio finansavimo priemonėms apsaugoma taikoma tik jeigu pastarosioms taikoma *ex ante* kontrolė. Nurodoma, kad tai rodo, be kita ko, įstatymų leidėjo siekį Direktyvoje įtvirtintus tikslus – skatinti teikti finansinę pagalbą restruktūrizuotis siekiančioms įmonėms – įgyvendinti kuo platesnėmis priemonėmis (Balsiukienė et al., 2021, l. 145). Pastebėtina, kad tokios pačios nuostatos įtvirtintos ir Direktyvos 18 straipsnio 2, 3 dalyse, ir įstatymų leidėjas nurodytų išimčių pasirinko netaikyti ir kitų su restruktūrizavimu susijusių sandorių atžvilgiu. Nepaisant to, teisės doktrinoje taip pat pažymima, kad Direktyva JANĮ nėra tinkamai įgyvendinama. Nurodoma, kad, pirma, vertinant JANĮ 102(2) straipsnį abejotina, ar finansavimo sandorių apsaugos tikslai bus

pasiiekti, kadangi sandorio teisėtumą – prieštaravimą įstatymų nuostatomis – iš esmės gali įvertinti tik teismas, todėl nacionaliniu reglamentavimu kreditoriams nėra užtikrinamas tinkamas teisinis tikrumas dėl finansavimo sandorių galiojimo, kurį jiems iš esmės garantuoja Direktyvos 17 straipsnio nuostatos (Balsiukienė et al., 2021, l. 154); antra, JANĮ 102(2) straipsnis sandorių apsaugą kreditoriams garantuoja iš esmės tik restruktūrizavimo proceso metu, t. y. nuo pareiškimo dėl restruktūrizavimo bylos iškėlimo pateikimo iki restruktūrizavimo pabaigos, tačiau tiek Direktyvos 17 ir 18 straipsniai įpareigoja valstybes nares užtikrinti, jog tokia apsauga bus taikoma, mažų mažiausiai, bet kokiu vėlesniu skolininko nemokumo atveju (Direktyvos 17 straipsnio 1 dalis). Nemokumas pagal Direktyvą suprantamas taip, kaip jis apibrėžiamas nacionalinėje teisėje (Direktyvos 2 straipsnio 2 dalies 1 punktas.). Pagal JANĮ, nemokiems juridiniams asmenimis, o būtent, kai juridinis asmuo laiku negali vykdyti turtinių prievolių arba juridinio asmens įsipareigojimai viršija jo turto vertę (JANĮ 2 straipsnio 7 dalis), yra keliami bankroto byla (JANĮ 21 straipsnio 2 dalis), o nemokumo administratorius atlieka pirminę nemokaus juridinio asmens sandorių teisėtumo kontrolę ir juos ginčija JANĮ 64 straipsnyje nustatyta tvarka (Balsiukienė et al., 2021, l. 155). Tačiau, manytina, kad nurodyta kritika yra pagrįsta tik iš dalies. Pirma, manytina, kad nėra pagrįstą susieti tarpinio ir / ar naujo finansavimo sandorių apsaugą ir tarpinio ir / ar finansavimo kreditorių teisinį tikrumą su tuo, kad tokie sandoriai apskritai negalėtų būti ginčijami įvertinant jų (ne)teisėtumą teisme. Manytina, kad tokio tikslo nekelia ir Direktyva, kuri tik nurodo, kad naujo finansavimo ir tarpinio finansavimo priemonės negali būti paskelbiamos niekinėmis, nuginjiamomis ar nevykdytinomis motyvuojant tuo, kad toks finansavimas kenktų visiems kreditoriams, nebent yra kitų papildomų nacionalinėje teisėje nustatytų pagrindų (Direktyvos 17 straipsnio 1 dalis). Antra, nors pagal JANĮ 102(2) straipsnį „Sandorių ginčijimas restruktūrizavimo proceso metu“ straipsnyje įtvirtinta sandorių apsauga garantuojama tik restruktūrizavimo proceso metu, tačiau JANĮ 64 straipsnio „Sandorių ginčijimas bankroto proceso metu“ 1 dalyje įtvirtinta, kad sandoriai, kuriais juridiniam asmeniui suteiktas naujas finansavimas ir (ar) tarpinis finansavimas, negali būti pripažinti negaliojančiais, išskyrus atvejus, kai jie buvo sudaryti pažeidžiant įstatymus arba apgaule. Taigi, tiek juridinio asmens bankroto atveju, tiek ir juridinio asmens restruktūrizavimo procesu metu, tarpinio ir / ar naujo finansavimo sandoriams yra taikoma tokia pati apsauga, kuri atitinka Direktyvos 17 straipsnio 1 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą finansavimo sandorių apsaugos reikalavimą. Kita vertus, juridinio asmens bankroto atveju tokia apsauga nėra suteikiama Direktyvos 18 straipsnyje ir JANĮ 102(2) straipsnio 3, 4 dalyse numatytiems kitiems sandoriams, susijusiems su

restruktūrizavimu. Taigi, sutiktina, kad Direktyvos 18 straipsnio 1 dalyje nustatytas reikalavimas užtikrinti tokių sandorių apsaugą bet kokių vėlesniu skolininko nemokumo atveju JANĮ nėra įgyvendinamas.

Apibendrinant nurodytą, galima daryti išvadą, kad JANĮ iš esmės yra sudaromos prielaidos tarpinio finansavimo galimybei, suteikiant tarpinio finansavimo kreditorių reikalavimams aukštesnę prioritetą paprastų neapsaugotų kreditorių reikalavimų atžvilgiu, t. y. iš esmės suteikiant šių kreditorių reikalavimams administravimo išlaidų statusą. Kita vertus, įstatymas nenumato galimybės suteikti tarpinio finansavimo kreditorių reikalavimams aukščiausio prioriteto, kuris atitinkamais atvejais galėtų suteikti tarpinio finansavimo kreditorių reikalavimams prioritetą įkeitimu ir / ar hipoteka užtikrintų kreditorių reikalavimų atžvilgiu. Tai, atitinkamai, reiškia, kad jeigu visas ar didžioji dalis juridinio asmens turto jau būtų suvaržyta, potencialūs tarpinio finansavimo kreditoriai galėtų neturėti paskatos suteikti juridiniam asmeniui tarpinį finansavimą, žinodami, kad jeigu visgi ateityje juridinio asmens restruktūrizavimo planas nebūtų patvirtintas ir, ar dėl kitų priežasčių, juridiniam asmeniui būtų pradėta likvidavimo dėl bankroto procedūra, šiems iki tol negavus savo reikalavimų patenkinimo, jų reikalavimai, tikėtina, liktų nepatenkinti. Be to, kaip jau buvo pažymėta, pagal JANĮ tarpinio finansavimo statusas suteikiamas tik finansavimui, juridiniam asmeniui suteiktam nuo teismo nutarties iškelti juridiniam asmeniui restruktūrizavimo bylą įsiteisėjimo, ir nesuteikiamas ne tik finansavimui, juridiniam asmeniui suteikiamam juridiniam asmeniui pateikus pareiškimą dėl nemokumo bylos iškėlimo arba teismui jį priėmus, tačiau ir ikiteisminės procedūros metu. Tai, atitinkamai, gali lemti, kad juridiniam asmeniui susidūrus su nemokumo grėsme ar jau esant nemokiam šiuo laikotarpiu bus sunku gauti finansavimą, o tai gali turėti neigiamos įtakos juridinio asmens verslui ir, atitinkamai, dar labiau pabloginti juridinio asmens finansinę padėtį taip, kad juridinis asmuo taps nemokus arba jo nemokumo būseną dar labiau padidės, arba jis iš esmės taps negyvybingas. Todėl toks reglamentavimas vertintinas neigiamai. Įstatymų leidėjas turėtų sudaryti prielaidas finansinius sunkumus patiriantiems juridiniams asmenims gauti reikiamą finansavimą, kad būtų apsaugotas juridinio asmens verslas, finansinė būklė ir išsaugotas juridinio asmens gyvybingumas. Kad būtų užtikrintas tokių sandorių teisėtumas ir esamų juridinio asmens kreditorių interesai, kaip buvo minėta, tarpinio finansavimo sandorių sudarymui galėtų būti taikoma *ex ante* kontrolė (Direktyvos 17 straipsnio 2 dalis). Tuo tarpu įtvirtinimas, kad tarpinio finansavimo kreditorių reikalavimams taikomas prioritetas taikomas ir naujo finansavimo kreditorių reikalavimams, manytina, vertintinas dvejopai. Viena vertus, naujo finansavimo kreditorių reikalavimams suteikiant prioritetą, žinoma,

šie labiau skatinami suteikti naują finansavimą, kita vertus, kaip bus aptarta toliau, tokia nuostata apribojamos juridinio asmens kreditorių galimybės patiems nuspręsti, kaip turėtų būti vertinami naujo finansavimo kreditorių reikalavimai, o tai, atitinkamai, tam tikrais atvejais gali lemti ir kad atitinkamai kreditoriai nebus linkę pritarti juridinio asmens restruktūrizavimo planui. Aplinkybė, kad tiek tarpinio, tiek naujo finansavimo sandoriai pagal JANĮ apsaugomi nuo *actio Pauliana* ieškinių atitinkamai taip pat vertintina kaip teigiama paskata potencialiems juridinio asmens kreditoriams. Kita vertus, JANĮ neįgyvendinama pareiga užtikrinti tokią apsaugą ir juridinio asmens bankroto atveju sandoriams, sudarytiems deryboms dėl restruktūrizavimo plano remti ar restruktūrizavimo plano įgyvendinimui, kurie nėra finansavimo sandoriai, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 17 straipsnio nuostatas.

Moratoriumas

JANĮ 19 straipsnio 5 dalyje įtvirtinta, kad teismui priėmus pareiškimą dėl nemokumo bylos iškėlimo, jeigu dėl juridinio asmens buvo išduoti vykdomieji dokumentai arba nurodymai areštuoti, nurašyti lėšas arba nutraukti lėšų išmokėjimą iš juridinio asmens sąskaitos, juridinio asmens turtas pagal šiuos vykdomuosius dokumentus ir nurodymus gali būti areštuojamas, tačiau šio turto realizavimas ir (ar) išieškojimas sustabdomas. JANĮ 15 straipsnyje įtvirtinta, kad jeigu teismui pateikiamas pareiškimas dėl bankroto bylos iškėlimo juridiniam asmeniui, kuriam yra iškelta restruktūrizavimo byla, pareiškimas dėl bankroto bylos iškėlimo paliekamas nenagrinėtas (straipsnio 6 dalis). JANĮ 28 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad teismui iškėlus juridinio asmens restruktūrizavimo bylą, t. y. nuo teismo nutarties iškelti nemokumo bylą įsiteisėjimo dienos, iki teismo nutarties patvirtinti restruktūrizavimo planą arba nutraukti nemokumo bylą įsiteisėjimo dienos, draudžiama: 1) vykdyti juridinio asmens finansines prievoles, neįvykdytas iki teismo nutarties iškelti nemokumo bylą įsiteisėjimo dienos, įskaitant mokesčių, palūkanų ir netesybų mokėjimą; 2) išieškoti skolas iš juridinio asmens^{30 31}; 3) įskaityti reikalavimus, išskyrus priešpriešinius vienas kitus reikalavimus, kurie tenkina

³⁰ CPK įtvirtinta, kad iškėlus skolininkui restruktūrizavimo bylą, antstolis privalo sustabdyti vykdomąją bylą, persiūsti vykdomąjį dokumentą restruktūrizavimo bylą iškėlusiam teismui (CPK 626 straipsnio 1 dalies 3 punktas). Persiuntus vykdomąjį dokumentą restruktūrizavimo bylą nagrinėjančiam teismui, vykdomoji byla laikoma baigta (CPK 632 straipsnio 1 dalies 6 punktas).

³¹ Atsižvelgiant į tai, kad nemokumo procesas yra susijęs su kreditorių piniginių reikalavimų tenkinimu, nemokumo bylą nagrinėjančiam teismui turi būti perduodami piniginių pobūdžio vykdomieji dokumentai. Todėl atitinkamai piniginių išraiškų neturinčių reikalavimų vykdymo atveju reikalavimas su stabdyti vykdomąją bylą netaikomas (Jokubauskas, 2021, p. 118).

abi šias sąlygas: atsirado iki teismo nutarties iškelti nemokumo bylą įsiteisėjimo dienos ir toks įskaitymas galimas pagal mokesčių įstatymuose nustatytas mokesčio permokos (skirtumo) įskaitymo nuostatas; 4) skaičiuoti netesybas ir palūkanas už juridinio asmens prievoles, atsiradusias iki teismo nutarties iškelti nemokumo bylą įsiteisėjimo dienos; 5) nustatyti priverstinę hipoteką, servitutus, uzufruktą; 6) įkeisti turtą, suteikti garantiją, laiduoti ar kitais būdais užtikrinti kitų asmenų prievolių įvykdymą; 7) perduoti ar kitaip perduoti restruktūrizuojamo juridinio asmens turtą, reikalingą jo gyvybingumui išsaugoti. Teismas gali leisti netaikyti visų ar dalies šio straipsnio 1 dalies nuostatų, jeigu tai palengvintų sprendimo dėl restruktūrizavimo plano priėmimą arba paaiškėjus, kad restruktūrizavimo plano projekto tvirtinimui gali būti taikomos šio įstatymo 111(1) straipsnio nuostatos, ir jeigu dėl to kreipiasi juridinis asmuo, nemokumo administratorius arba įkaito turėtojas (straipsnio 2 dalis). Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas, 2002, toliau – CPK) įtvirtinta, kad kai iki nutarties skirti nagrinėti bylą, kurioje atsakovui pareikšti turtiniai reikalavimai, teismo posėdyje priėmimo paaiškėja, kad jam iškelta bankroto ar restruktūrizavimo byla, teismas privalo sustabdyti bylą (CPK 163 straipsnio 1 dalies 5 punktas) ir perduoti ją bankroto ar restruktūrizavimo bylą iškėlusiam teismui, o šis ją atnaujina ir prideda prie bankroto ar restruktūrizavimo bylos (CPK 166 straipsnio 2 dalis). Iš esmės tokia pati nuostata įtvirtinta ir JANĮ 29 straipsnyje.

Taigi, JANĮ iš esmės įtvirtinta, kad priėmus pareiškimą iškelti juridiniam asmeniui restruktūrizavimo bylą pradedami taikyti laikino pobūdžio apribojimai – priverstinio vykdymo sustabdymas (JANĮ 19 straipsnio 5 dalis), o iškėlus restruktūrizavimo bylą šiuos apribojimus pakeičia platesnis spektras suvaržymų – sustabdomi prieš juridinį asmenį vykstantys teismo procesai (CPK 163 straipsnio 1 dalies 5 punktas), galimybė pradėti juridiniam asmeniui bankroto bylą (JANĮ 15 straipsnio 6 dalis), priverstinis vykdymas (JANĮ 28 straipsnio 1 dalies 2 punktas), atsiranda įskaitymo draudimas (JANĮ 28 straipsnio 1 dalies 3 punktas), apribojamos juridinio asmens teisės, susijusios su disponavimu turtu, įskaitant naujų užtikrinimo priemonių sukūrimą (JANĮ 28 straipsnio 1 dalies 6, 7 punktai), apribojamos kreditorių teisės skaičiuoti netesybas ir palūkanas (JANĮ 28 straipsnio 1 dalies 4 punktas), apribojama galimybė nustatyti juridinio asmens turtui priverstinę hipoteką, servitutus, uzufruktą (JANĮ 28 straipsnio 1 dalies 5 punktas). Atsižvelgiant į tai, viena vertus, galima daryti išvadą, kad įtvirtinto moratoriumo apimtis yra pakankama, jog apsaugotų juridinio asmens turtą nuo individualių juridinio asmens kreditorių veiksmų, kurie galėtų pakenkti juridinio asmens

restruktūrizavimo(si) galimybei³², kita vertus, nurodyta plačiausia apimtimi moratoriumo ribojimai pradeda galioti tik įsiteisėjus nutarčiai iškelti juridiniam asmeniui restruktūrizavimo bylą. JANĮ įtvirtinta, kad priėmus pareiškimą dėl restruktūrizavimo bylos iškėlimo, teismas nutartį dėl restruktūrizavimo bylos (ne)iškėlimo priima ne vėliau kaip per 30 dienų, tačiau taip pat turi teisę dėl svarbių priežasčių vieną kartą pratęsti nurodytą terminą ne ilgiau kaip 30 dienų. Nutartis dėl restruktūrizavimo bylos (ne)iškėlimo gali būti skundžiama Lietuvos apeliaciniam teismui (JANĮ 25 straipsnio 1, 2 dalys). Pareiškimas dėl juridinio asmens restruktūrizavimo bylos iškėlimo paprastai nagrinėjamas rašytinio proceso tvarka (JANĮ 15 straipsnio 2 dalis, 31 straipsnio 2 dalis). JANĮ 31 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad teismo nutartys (taigi, ir nutartis dėl restruktūrizavimo bylos (ne)iškėlimo) ir sprendimai gali būti skundžiami CPK nustatyta tvarka, išskyrus šio įstatymo nustatytas išimtis. Tai reiškia, kad teismui priėmus nutartį dėl juridinio asmens restruktūrizavimo bylos (ne)iškėlimo, ji gali būti skundžiama per 7 dienas nuo nutarties patvirtintos kopijos atitinkamai šaliai įteikimo dienos (CPK 335 straipsnio 1 dalis). Atskirieji skundai dėl nutarčių ir apeliaciniai skundai nemokumo procese Lietuvos apeliaciniame teisme turi būti išnagrinėti ne vėliau kaip per 30 dienų nuo jų gavimo Lietuvos apeliaciniame teisme dienos. Taigi, be kita ko, nors atskirieji skundai dėl nutarčių nemokumo procese Lietuvos apeliaciniame teisme turi būti išnagrinėti ne vėliau kaip per 30 dienų nuo jų gavimo Lietuvos apeliaciniame teisme dienos (JANĮ 31 straipsnio 4 dalis), nuo pareiškimo dėl juridinio asmens restruktūrizavimo bylos iškėlimo priėmimo iki nutarties dėl juridinio asmens restruktūrizavimo bylos (ne)iškėlimo įsiteisėjimo gali praeiti santykinai nemažai laiko. Kreditorių reikalavimai yra patvirtinami ir, atitinkamai, kreditoriai yra įtraukiami į procesą trečiaisiais asmenimis (CPK 47 straipsnis) (Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. birželio 29 d. nutartis civilinėje byloje) tik po restruktūrizavimo bylos iškėlimo (JANĮ 41 straipsnis), taigi, laikotarpiu nuo pareiškimo dėl juridinio asmens restruktūrizavimo bylos iškėlimo iki kol jie yra įtraukiami į bylą trečiaisiais asmenimis jų teisės negali būti varžomos³³. Tai, be kita ko, reiškia, kad per šį laikotarpį kreditoriai gali pasinaudoti savo teise įskaityti priešpriešinius vienarūšius reikalavimus. Tai iš esmės įtvirtinta ir CK 6.140 straipsnyje, kuriame nustatyta, kad kai skolininkas tampa nemokus, kreditoriai gali įskaityti savo reikalavimus, kurių terminas dar nesuėjęs (CK 6.140 straipsnis). Tokia galimybė vertintina neigiamai, nes, be kita ko, gali sumažinti juridinio asmens turto masę

³² Žr. p. 31-32.

³³ Laikiniosios apsaugos priemonės negali tiesiogiai varžyti asmenų, kurie nėra atsakovai byloje, teisių (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. balandžio 18 d. ...)

ir, atitinkamai, neigiamai paveikti sėkmingo juridinio asmens restruktūrizavimo(si) galimybę. Tuo tarpu patvirtinus juridinio asmens restruktūrizavimo planą, juridinio asmens kreditorių individualių teisių įgyvendinimo klausimus reguliuoja restruktūrizavimo planas (Jokubauskas, 2021, p. 110), todėl vertintina, kad nustatytų apribojimų galiojimas iki juridinio asmens restruktūrizavimo plano patvirtinimo yra pakankamas.

Sutartinių teisinių santykių apsauga

JANĮ 102(1) straipsnyje įtvirtinta, kad juridinio asmens kreditoriai iki teismo nutarties patvirtinti restruktūrizavimo planą įsiteisėjimo dienos negali: 1) nutraukti esminių sutarčių arba keisti jų sąlygų juridinio asmens nenaudai; 2) *nutraukti sutarčių*, kurios nėra priskirtos esminėms sutartims, arba keisti jų sąlygų juridinio asmens nenaudai tik dėl to, kad teismas priėmė nutartį priimti pareiškimą dėl restruktūrizavimo bylos iškėlimo arba kad juridiniam asmeniui yra iškelta restruktūrizavimo byla (straipsnio 1 dalis). Nurodyto straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, kad nurodyti apribojimai taikomi sutartims, kurios sudarytos iki teismo nutarties iškelti restruktūrizavimo bylą įsiteisėjimo dienos ir kurių įvykdymo terminai nėra suėję. Straipsnio 4 dalyje įtvirtinta, kad esminių sutarčių sąrašą tvirtina teismas nutartimi iškelti restruktūrizavimo bylą³⁴. Nuo šios nutarties įsiteisėjimo dienos taikomas šio straipsnio 1 dalyje nurodytas draudimas. JANĮ 2 straipsnio 2(1) punkte įtvirtinta, kad esminė sutartis – tai juridinio asmens ir kito subjekto sudaryta sutartis, kuri būtina juridinio asmens veiklos tęstinumui užtikrinti ir kurią nutraukus juridinis asmuo nebegalėtų vykdyti ūkinės komercinės veiklos (2 straipsnio 2(1) punktas). Teisės doktrinoje nurodoma, kad pagrindinis esminių sutarčių apsaugos tikslas yra įmonės gyvybingumo išlaikymas pradėjus restruktūrizavimo procesą. Kadangi šio proceso metu skolininkas turi tęsti ūkinę komercinę veiklą, jos tęstinumui užtikrinti reikšminga, kad įmonė gautų šiai veiklai reikalingas prekes ir paslaugas. Esminė sutartis turi atitikti dvi įstatyme nustatytas sąlygas: 1) ji yra būtina juridinio asmens veiklos tęstinumui užtikrinti; 2) ją nutraukus juridinis asmuo nebegalėtų vykdyti ūkinės komercinės veiklos. Taigi, esminėmis laikomos sutartys, kurių nutraukimas reikštų, kad iš esmės juridinio asmens ūkinės komercinės veiklos vykdymas tampa negalimas (Jokubauskas, 2021, p. 309).

³⁴ JANĮ 17 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta, kad jeigu iškelti restruktūrizavimo bylą prašo juridinis asmuo, prie pareiškimo teismui dėl nemokumo bylos iškėlimo papildomai pridedama esminių sutarčių sąrašas ir šių sutarčių priskyrimo esminėms įrodymai – dokumentai, duomenys, kita informacija (6 punktas).

Nurodytomis JANĮ nuostatomis (JANĮ 2 straipsnio 2(1) punktas, JANĮ 102(1) straipsnis) įgyvendinamas Direktyvos 7 straipsnio „Atskirų vykdymo užtikrinimo priemonių sustabdymo padariniai“ 4-5 dalys. Kaip nurodoma teisės doktrinoje, įtvirtinta nauja esminės sutarties samprata siekiama spręsti praktines situacijas, kai juridinis asmuo dėl su juo nutrauktos tam tikros esminės priskirtinos sutarties, negavęs tam tikrų paslaugų, yra nepajėgus vykdyti ūkinės komercinės veiklos, o tai savaime reiškia, kad negalima tęsti restruktūrizavimo proceso. Nuostatos, draudžiančios nutraukti su restruktūrizuojama įmone sudarytas esmines sutartis, vertintinos kaip palanki įstatyminė iniciatyva, sukurianti realią vertingą praktinę apsaugą ūkinę komercinę veiklą vykdančiam ir mokumą siekiančiam atkurti verslo subjektui (Bitė et al., 2022, p. 99). Taigi, šiomis nuostatomis iš esmės siekiama užtikrinti neįvykdytų sutarčių, kurių nutraukimas galėtų neigiamai paveikti juridinio asmens restruktūrizavimo(si) galimybę, apsaugą, suspenduojant juridinio asmens kontrahentų teisę iki teismo nutarties patvirtinti restruktūrizavimo planą įsiteisėjimo dienos nutraukti tokias sutartis. Kaip pažymima ir nurodytoje teisės doktrinoje, toks siekis vertintinas teigiamai. Kita vertus, teisės doktrinoje vertinama, kad Direktyvos nuostatos JANĮ nėra tinkamai įgyvendinamos.

Teisės doktrinoje išskiriami šie esminių sutarčių instituto netinkamo reglamentavimo JANĮ aspektai. Pirma, pateiktas esminės sutarties apibrėžimas yra itin abstraktus ir gali sukelti nemažai šio instituto taikymo klausimų, nes iš esmės tokia sutartimi galėtų būti laikoma bet kuri sutartis. Nurodoma, kad atsižvelgiant į esminės sutarties išimtinumą šios sutartys JANĮ turėtų būti apibrėžiamos siauriau, pabrėžiant esminį tokių sutarčių bruožą – galimybę dėl tokios sutarties tęsti kasdienę ūkinę komercinę veiklą; esminė sutartis turėtų būti siejama su jos suteikiama nauda ir ji turi būti reikšminga įprastos, kasdienės ūkinės komercinės veiklos tęstinumui (Balsiukienė et al., 2021, l. 147). Direktyvoje nurodoma, kad tai galėtų būti, be kita ko, sutartys dėl būtinųjų išteklių, kaip antai dujų, elektros, vandens tiekimo, telekomunikacijų ar mokėjimo paslaugų (Direktyvos preambulės 41 punktas) (Balsiukienė et al., 2021, l. 139). Antra, nurodoma, kad JANĮ 102(1)1 straipsnis tik numato, jog kreditoriai negali nutraukti esminių sutarčių, tačiau nenumato, kad kreditoriams neleidžiama ir atsisakyti vykdyti esminių sutarčių, kaip įtvirtinta Direktyvos 7 straipsnio 4 dalyje (Balsiukienė et al., 2021, l. 139). Trečia, nurodoma, kad kyla klausimas, ar draudimas nutraukti esmines sutartis tik nuo restruktūrizavimo bylos iškėlimo yra pagrįstas, nes juridinių asmenų nemokumo procesas prasideda nuo inicijavimo stadijos. Tik nepavykus nemokumo problemų išspręsti ne teismo tvarka, gali būti inicijuojama nemokumo (restruktūrizavimo) byla. Tai reiškia, kad nuo įmonės susidūrimo su mokumo problemomis iki restruktūrizavimo

proceso pradėjimo esminės sutartys gali būti nutraukiamos, gali būti keičiamos jų sąlygos (Balsiukienė et al., 2021, l. 147). Ketvirta, abejojama, ar JANĮ 102(1) straipsnio 1 dalies 2 punkto nuostata, nustatanti draudimą juridinio asmens kreditoriams nutraukti ir kitas, neesmines sutartis, vien dėl restruktūrizavimo proceso pradėjimo, bus pakankamai veiksminga, nes skolininko kreditorius neesmines sutartis gali reikalauti nutraukti ir dėl priežasčių, nesusijusių su restruktūrizavimu, pavyzdžiui, netinkamo sutartinių įsipareigojimų vykdymo ir pan. (Balsiukienė et al., 2021, l. 147). Sutinkant su nurodytais pastebėjimais, papildomai pažymėtina, kad iš JANĮ 102(1) straipsnio 1 dalies formuluočių nėra aišku, šios normos yra imperatyvios ar dispozityvios (CK 6.156 straipsnio 4, 5 dalys). Remiantis lingvistiniu jų aiškinimu, galima daryti išvadą, kad pagal jas kreditoriai neturi teisės nutraukti ar keisti sutarčių vienašališkai, tačiau nėra galima daryti išvados, jog šalys negalėtų susitarti dėl kitokių sąlygų, pavyzdžiui, kad sutartis nustoja galioti arba sutarties kontrahentas įgyja teisę ją nutraukti, jeigu įvyksta tam tikros aplinkybės, t. y. dėl *ipso facto* sąlygų, pavyzdžiui, kad sutartis nustoja galioti, jeigu juridiniam asmeniui yra inicijuojamas restruktūrizavimo procesas, yra pateikiamas pareiškimas dėl restruktūrizavimo bylos jam iškelimo ar jam yra iškeliamas restruktūrizavimo byla, ar dėl kitokių aplinkybių, kurios iš esmės būtų susijusios su numatomu ar pradėtu juridinio asmens restruktūrizavimo procesu. Direktyvos įgyvendinimo įstatymo aiškinamajame rašte apie *ipso facto* sąlygų (ne)galimumą taip pat nenurodoma (Direktyvos įgyvendinimo įstatymo aiškinamasis raštas, p. 7-8). Atsižvelgiant į nurodytą bei tai, kad civilinėje teisėje galioja principas „leidžiama viskas, kas neuždrausta“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. liepos 2 d. nutartis civilinėje byloje), tai, kad nei JANĮ, nei CK, nėra įtvirtinta draudimo juridinio asmens kontrahentams įtraukti į tarpusavio sutartis *ipso facto* sąlygas, susijusias su skolininko – juridinio asmens galimais finansiniais sunkumais ir / ar restruktūrizavimo procedūrų pradėjimu, būtų galima daryti išvadą, jog JANĮ 102(1) straipsnio 1 dalies nuostatos yra dispozityvios ir, atitinkamai, šalys gali susitarti dėl kitokių, nei nustatyta nurodytame straipsnyje, sąlygų. Tai reikštų, kad JANĮ nėra tinkamai įgyvendinami Direktyvos tikslai užtikrinti esminių sutarčių tęstinumą juridiniam asmeniui siekiant restruktūrizuotis, nes Direktyvoje atskirai pažymima, kad kreditoriai ne tik turėtų negalėti vienašališkai nutraukti esmines sutartis, kurių terminas dar nesuėjęs, sustabdyti ar pagreitinti jų vykdymą, ar kitaip jas keisti, jeigu skolininkas vykdo savo prievolės pagal tokias sutartis, kurių terminas sueina sustabdymo laikotarpiu (Direktyvos preambulės 41 punktas), tačiau ir neturėtų galėti pasinaudoti *ipso facto* sąlygomis, „kuriose būtų daroma nuoroda į derybas dėl restruktūrizavimo plano, sustabdymą ar bet kurį panašų su sustabdymu

susijusį veiksma“ (Direktyvos preambulės 40 punktas). Tai numatyta ir Direktyvos 7 straipsnio 5 dalyje, kurioje nustatyta, kad juridinio asmens kontrahentai neturėtų gali pasinaudoti *ipso facto* sąlygomis, pagal kurias būtų leidžiama atsisakyti vykdyti sutartis, kurių vykdymo terminas dar nepasibaigė, arba jas nutraukti, anksčiau laiko užbaigti arba kitaip keisti skolininko nenaudai, vien todėl, kad buvo pateiktas prašymas pradėti prevencinio restruktūrizavimo procedūrą; pateiktas prašymas dėl atskirų vykdymo užtikrinimo priemonių sustabdymo; pradėta prevencinio restruktūrizavimo procedūra arba suteiktas atskirų vykdymo užtikrinimo priemonių sustabdymas.

Apibendrinant nurodytą, galima daryti išvadą, kad, viena vertus, JANĮ įtvirtintos nuostatos, kuriomis siekiama užtikrinti sandorių, reikšmingų sėkmingo juridinio asmens restruktūrizavimo(si) galimybei, stabilumą, kita vertus, įtvirtintas reguliavimas tinkamos tokių sandorių apsaugos neužtikrina.

Įtaka juridinio asmens valdymui

JANĮ 102 straipsnyje įtvirtinta, kad juridinio asmens veiklai restruktūrizavimo proceso metu vadovauja, jo turtą valdo, naudoja ir juo disponuoja juridinio asmens vadovas arba kitas valdymo organo pareigas vykdomas asmuo, kai pagal atitinkamos teisinės formos juridinius asmenis reglamentuojančius teisės aktus juridinis asmuo neprivalo turėti vadovo, vadovaudamasis atitinkamo juridinio asmens teisinę formą reglamentuojančiu įstatymu (straipsnio 1 dalis); juridinio asmens vadovas atsako už restruktūrizavimo plano įgyvendinimą (straipsnio 2 dalis). Taigi, pagal bendrąją taisyklę, viso restruktūrizavimo proceso metu juridinio asmens valdymo organai išlaiko savo kompetenciją (Jokubauskas, 2021, p. 307).

Kaip minėta, JANĮ 28 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad teismui iškėlus juridinio asmens restruktūrizavimo bylą, t. y. nuo teismo nutarties iškelti nemokumo bylą įsiteisėjimo dienos, iki teismo nutarties patvirtinti restruktūrizavimo planą arba nutraukti nemokumo bylą įsiteisėjimo dienos, draudžiama, be kita ko, įkeisti turtą, suteikti garantiją, laiduoti ar kitais būdais užtikrinti kitų asmenų prievolių įvykdymą; perduoti ar kitaip perduoti restruktūrizuojamo juridinio asmens turtą, reikalingą jo gyvybingumui išsaugoti. Tačiau JANĮ 28 straipsnio 3 dalyje taip pat įtvirtinta, kad iškėlus restruktūrizavimo bylą juridinis asmuo moka visus einamuosius mokėjimus (JANĮ 28 straipsnio 3 dalis). JANĮ 2 straipsnio 2 punkte įtvirtinta, kad einamieji juridinio asmens mokėjimai – tai visi juridinio asmens ūkinei komercinei veiklai užtikrinti reikalingi mokėjimai, įskaitant mokesčius, administruojamus Lietuvos Respublikos mokesčių

administravimo įstatymo nustatyta tvarka. Teismų praktikoje einamosiomis laikomos įmokos, užtikrinančios įmonės komercinę veiklą. Mokėjimai suprantami kaip visi įmonės mokėjimai, kurie kyla iš jos kreditorinių reikalavimų. Iš esmės pirmiausia tai yra mokėjimai, susiję su jos vykdoma komercine veikla. Išskiriami šie esminiai einamųjų įmokų požymiai: 1) atsiranda po įmonės nemokumo bylos iškėlimo (pradedant nuo teismo nutarties iškelti nemokumo bylą įsiteisėjimo dienos) ir 2) ryšys su įmonės ūkinės komercinės veiklos vykdymo užtikrinimu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. sausio 11 d. nutartis civilinėje byloje). Einamieji mokėjimai turi būti atskiriami nuo „senųjų“ įmonės prievolių (skolų), atsiradusių iki nemokumo bylos iškėlimo. Juridinis asmuo nemokumo proceso metu privalo mokėti visus einamuosius mokėjimus, todėl galima situacija, kad jų nesumokėjus kita šalis inicijuoja ginčo nagrinėjimą ir pradeda vykdymo procesą. Nemokumo procesas nedaro įtakos išieškojimui iš juridinio asmens turto pagal skolas, susidariusias nesumokant einamųjų įmokų. Todėl po įmonės nemokumo bylos iškėlimo atsiradusi skola turi būti išieškoma bendra įstatymų nustatyta tvarka, nelaukiant, kol bus baigtas restruktūrizavimo procesas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. sausio 11 d. nutartis civilinėje byloje). JANĮ 26 straipsnio 2 dalies 3 punkte įtvirtinta, kad teismo nutartyje, kuria juridiniam asmeniui iškeliamas restruktūrizavimo byla, papildomai nurodoma, be kita ko, ši informacija: juridinio asmens sąskaitos, iš kurių gali būti atliekami einamieji mokėjimai ir JANĮ 17 straipsnio 3 dalies 4 punkte nurodyti mokėjimai (tarpinio finansavimo gražinimo įmokos), neatsižvelgiant į tai, kad sąskaitos yra areštuotos ar joms taikomi kiti disponavimo apribojimai, ir kiekvienos sąskaitos konkreti didžiausia lėšų suma, kuri per vieną kalendorinį mėnesį gali būti panaudota šiems mokėjimams atlikti (JANĮ 26 straipsnio 2 dalies 3 punktas). Teismų praktikoje nurodoma, kad nors įstatymas įpareigoja teismą nutartyje iškelti restruktūrizavimo) bylą nustatyti einamųjų mokėjimų dydį, įstatyme nėra nustatyta, kokiais kriterijais remdamasis teismas tai turi atlikti ir kokios reikšmingos aplinkybės turi būti įvertintos (Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. sausio 21 d. nutartis civilinėje byloje). Sprendžiant dėl einamųjų mokėjimų dydžio nustatymo, reikšmingomis aplinkybėmis laikytina vykdoma juridinio asmens ūkinė komercinė veikla, šios veiklos pobūdis ir perspektyvos, mokumo problemų priežastys. Teismas turi nustatyti tokią einamųjų mokėjimų sumą, kad juridinis asmuo galėtų veiksmingai atlikti restruktūrizavimo procedūras (visų pirma, tęsti ūkinę komercinę veiklą, vykdyti mokestines prievoles), tačiau ji negali būti nepagrįstai didelė, nes tokiu atveju nukentėtų juridinio asmens kreditorių interesai. Tačiau einamųjų mokėjimų dydžio nustatymas turi būti vertinamas ir pagal juridinio asmens restruktūrizavimo proceso ypatumus. Juridinio asmens nemokumo (restruktūrizavimo)

bylą nagrinėjančiam teismui šios bylos iškėlimo stadijoje gali būti sudėtinga nustatyti konkrečią einamųjų mokėjimų sumą, be to, ji gali kisti (pavyzdžiui, po nutarties įsiteisėjimo atsiranda būtinų išlaidų, reikalingų ūkinei komercinei veiklai vykdyti). Todėl gali kilti objektyvus poreikis peržiūrėti teismo nustatytą einamųjų mokėjimų dydį restruktūrizavimo proceso metu (Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. sausio 21 d. nutartis civilinėje byloje) (Jokubauskas, 2021, p. 112-114). Einamųjų įmokų mokėjimas, kai bendra einamųjų įmokų suma patvirtinama teismo nutartimi, yra aktualus tik iki restruktūrizavimo plano patvirtinimo, nes vėliau mokėjimai vykdomi restruktūrizavimo plane nustatyta tvarka (Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. sausio 21 d. nutartis civilinėje byloje). JANĮ 28 straipsnio 2 dalyje taip pat įtvirtinta, kad teismas gali leisti netaikyti JANĮ 28 straipsnio 1 dalies nuostatų, jeigu tai palengvintų sprendimo dėl restruktūrizavimo plano priėmimą arba paaiškėjus, kad restruktūrizavimo plano projekto tvirtinimui gali būti taikomos šio įstatymo 111(1) straipsnio “Restruktūrizavimo plano tvirtinimas, juridinio asmens dalyviams arba šio plano paveikiamų kreditorių grupėms nepritarus“ nuostatos, ir jeigu dėl to kreipiasi juridinis asmuo, nemokumo administratorius arba įkaito turėtojas. Teismų praktikoje nurodoma, kad sprendžiant klausimą, ar juridiniam asmeniui, kuriam iškelta restruktūrizavimo byla, gali būti leidžiama sudaryti tam tikrus sandorius ir (ar) disponuoti turtu, teismų praktikoje nurodoma, kad tik išimtiniais atvejais, kai yra akivaizdus sandorio pelningumas restruktūrizuojamai įmonei ir jį būtina sudaryti nedelsiant, teismas gali leisti restruktūrizuojamai įmonei, dar nesant patvirtintam restruktūrizavimo planui, sudaryti sandorius dėl jos ilgalaikio ir (ar) nekilnojamojo turto pardavimo, neatlygintinio perdavimo, suvaržymo ir kt. (Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. rugpjūčio 25 d. nutartis civilinėje byloje). Tačiau įsiteisėjus teismo nutarčiai patvirtinti restruktūrizavimo planą JANĮ 28 straipsnyje įtvirtinti draudimai nustoja būti taikomi ir juridinio asmens vadovo kompetencija formaliai nebėra ribojama. Toliau restruktūrizavimo proceso vykdymas yra atliekamas pagal patvirtintą restruktūrizavimo planą, už kurio įgyvendinimą atsako juridinio asmens vadovas (JANĮ 102 straipsnio 2 dalis) (Jokubauskas, 2021, p. 307). Taigi, pagal bendrąją taisyklę, viso restruktūrizavimo proceso metu juridinio asmens valdymo organai išlaiko savo kompetenciją. Nuo nutarties iškelti juridiniam asmeniui restruktūrizavimo bylą įsiteisėjimo dienos juridinio asmens valdymo organų kompetencija yra apribojama, tačiau tokie apribojimai galioja tik iki nutarties patvirtinti juridinio asmens restruktūrizavimo planą įsiteisėjimo dienos. Įsiteisėjus nutarčiai patvirtinti juridinio asmens restruktūrizavimo planą, juridinio asmens valdymo organų kompetencija formaliai nebėra ribojama.

Kita vertus, nors juridinio asmens valdymo organai juridinio asmens restruktūrizavimo proceso metu išlaiko savo kompetenciją, restruktūrizavimo procese gali būti skiriamas ir nemokumo administratorius. Nemokumo administratorius skiriamas dviem atvejais: pirma, susiklosčius ypatingoms faktinėms situacijoms – teismui priėmus sprendimą patvirtinti restruktūrizavimo planą, neatsižvelgiant į juridinio asmens dalyvių arba šio plano paveikiamų kreditorių grupių nepritarimą arba kai juridiniam asmeniui restruktūrizavimo byla iškeliamą nutraukus juridinio asmens bankroto bylą (straipsnio 2 dalies 2, 4 punktai); antra, proceso dalyvių nuožiūra – juridinio asmens arba kreditorių, kurių reikalavimų suma vertine išraiška sudaro daugiau kaip 1/2 visų teismo patvirtintų kreditorių reikalavimų sumos, prašymu, arba nusprendus teismui, kad nemokumo administratoriaus skyrimas yra būtinas juridinio asmens ir jo kreditorių interesų apsaugai užtikrinti (straipsnio 2 dalies 1, 3 punktai) (Bitė et al., 2022, p. 100-101). Paskirto nemokumo administratoriaus restruktūrizavimo procese atliekamos funkcijos ir teisės nustatytos JANĮ 103 straipsnio 1–2 dalyse. Pagal savo funkcijas paskirtas nemokumo administratorius juridinio asmens valdymo organų nepakeičia – restruktūrizavimo procese nemokumo administratorius iš esmės atlieka pagalbines, patariamąsias funkcijas, susijusias su įmonės valdymu ir restruktūrizavimo proceso vykdymu. Todėl, pavyzdžiui, teismų praktikoje nurodyta, kad nemokumo administratorius restruktūrizuojamos įmonės vardu neturi teisės ginčyti tokios įmonės iki restruktūrizavimo bylos jai iškėlimo sudarytus sandorius. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. liepos 4 d. nutartis civilinėje byloje) (Jokubauskas, 2021, p. 307). Pagrindinis nemokumo administratoriaus paskyrimo tikslas – padėti juridiniam asmeniui ir kreditoriams derėtis dėl plano ir jį rengti (Direktyvos preambulės 31 punktas). Įvertinus 103 straipsnio 1-2 dalyse nurodytas nemokumo administratoriaus juridinio asmens restruktūrizavimo procese funkcijas, galima daryti išvadą, kad pagal JANĮ nemokumo administratorius nekontroliuoja kasdienės juridinio asmens valdymo organų veiklos, tačiau prižiūri restruktūrizavimo plano vykdymą ir informuoja juridinio asmens valdymo organus, kreditorių susirinkimą apie restruktūrizavimo plano nevykdymą arba netinkamą vykdymą, ir kreipiasi į teismą dėl restruktūrizavimo bylos nutraukimo (JANĮ 103 straipsnio 1 dalies 4-5 punktai). Jeigu nemokumo administratorius nėra paskirtas, jo teises ir pareigas *mutatis mutandis* įgyvendina juridinio asmens vadovas arba kitas valdymo organo pareigas vykdančias asmuo, kai pagal atitinkamos teisinės formos juridinius asmenis reglamentuojančius teisės aktus juridinis asmuo neprivalo turėti vadovo, vadovaudamasis atitinkamo juridinio asmens teisinę formą reglamentuojančiu įstatymu (JANĮ 103 straipsnio 3 dalis).

Teisės doktrinoje teigiamai vertinama tai, kad nebuvo įtvirtintas imperatyvus konkrečių atvejų nemokumo administratoriaus paskyrimo sąrašas, o palikta ir galimybė skirti nemokumo administratorių kreditorių prašymu arba teismo nuožiūra. Taip pat teigiamai vertinama taisyklė, kad jeigu nemokumo administratorius restruktūrizavimo byloje yra paskiriamas kreditorių prašymu, atlygis jam mokamas proporcingai nuo kiekvieno prašymą pateikusių kreditoriaus patvirtinto reikalavimo sumos (JANĮ 35 straipsnio 5 dalis), t. y. kad restruktūrizuojam juridiniam asmeniui tokiu atveju nemokumo administratoriaus paskyrimas nekainuoja. Pažymima, kad tai daro restruktūrizavimo procesą pigesnę pačiam su finansiniais sunkumais susidūrusiam verslui, o tai didina procedūros patrauklumą ir prieinamumą, dera su koncepcija leisti restruktūrizuojamam verslui pačiam vadovauti procesui ir būti už jį atsakingam, taip skatinant dažnesnę restruktūrizavimo proceso pasitelkimą finansiniams sunkumams spręsti. Nors, kita vertus, nors tai sumažina kreditorių motyvaciją patiems prašyti skirti administratorių, įtvirtinta teismo diskrecija skirti nemokumo administratorių visais atvejais, kai teismas mano, kad nemokumo administratoriaus skyrimas yra būtinas juridinio asmens ir jo kreditorių interesų apsaugai užtikrinti, sudaro prielaidas kreditoriams pasinaudoti galimybe įtikinti teismą, jog konkrečiu atveju siekiant efektyvesnio restruktūrizavimo proceso ir kreditorių teisių apsaugos skirti nemokumo administratorių yra būtina, ir, atitinkamai, būtent taip išvengti atsakomybės už atlygio administratoriui mokėjimą (Bitė et al., 2022, p. 101).

Tai, kas buvo nurodyta, apibendrinant, galima daryti išvadą, kad JANĮ yra įtvirtinta tinkama restruktūrizuojamo juridinio asmens valdymo forma – esamų juridinio asmens valdymo organų valdymas, kuris, esant atitinkamoms įstatyme nustatytoms sąlygoms, gali būti papildytas nemokumo administratoriaus juridinio asmens valdymo organams teikiama pagalba ir juridinio asmens restruktūrizavimo plano įgyvendinimo kontrole.

Teisė nutraukti nenaudingas sutartis

JANĮ 61 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad nuo teismo nutarties iškelti bankroto byla įsiteisėjimo dienos laikoma, kad visų juridinio asmens prievolių įvykdymo terminai yra suėję, išskyrus atvejus, kai nemokumo administratorius, atsižvelgęs į prievolės ekonominį naudingumą juridiniam asmeniui ir jo kreditoriams, per 30 dienų nuo šios teismo nutarties įsiteisėjimo dienos praneša kitai prievolės šaliai, kad prievolę vykdys (straipsnio 1 dalies 1 punktą); prievolės kyla iš tęsiamos ūkinės komercinės veiklos, kurią nemokumo

administratorius, atsižvelgęs į jos tęsimo ekonominį naudingumą juridiniam asmeniui ir jo kreditoriams, nusprendžia vykdyti iki pirmojo kreditorių susirinkimo (straipsnio 1 dalies 2 punktas). JANĮ 59 straipsnyje įtvirtinta, kad įsiteisėjus teismo nutarčiai išskelti bankroto bylą, nemokumo administratorius sprendžia dėl juridinio asmens prievolių tolesnio vykdymo, atsižvelgdamas į jų ekonominį naudingumą juridiniam asmeniui ir jo kreditoriams (straipsnio 3 punktas). Taigi, JANĮ įtvirtinta, kad iškėlus juridiniam asmeniui bankroto bylą laikoma, kad visų juridinio asmens prievolių, kurių vykdymo terminai nebuvo suėję, įvykdymo terminai laikomi suėję, išskyrus atvejus, kai, įvertinus prievolių (ne)naudingumą juridiniam asmeniui, nusprendžiama vykdyti prievoles toliau, t. y. iš esmės numatoma galimybė juridiniam asmeniui nuspręsti dėl prievolių santykių (ne)tęstinumo. Tačiau juridiniam asmeniui iškėlus restruktūrizavimo bylą JANĮ tokia galimybė juridiniam asmeniui nėra suteikiama. Toks reglamentavimas, atitinkamai, vertintinas neigiamai, nes neleidžia nutraukti juridiniam asmeniui anksčiau sudarytų sutarčių, kurių tolimesnis vykdymas gali turėti neigiamos įtakos juridinio asmens restruktūrizavimo(si) sėkmingumui³⁵. Pastebėtina, kad restruktūrizavimo bylos juridiniam asmeniui iškėlimo aplinkybė taip pat nekeičia darbuotojų darbo sąlygų ir negali būti teisėta priežastis nutraukti darbo santykius (Lietuvos Respublikos darbo kodekso 51 straipsnis (Lietuvos Respublikos darbo kodeksas (2016))). Restruktūrizuojant darbdavį, darbo sutartys nutraukiamos vadovaujantis Darbo kodekso 57 straipsniu – darbdavio iniciatyva be darbuotojo kaltės, t. y. kai darbuotojo atliekama darbo funkcija darbdaviui tampa pertekline dėl darbo organizavimo pakeitimų ir viena iš to priežasčių – darbdavio restruktūrizavimas (Direktyvos įgyvendinimo įstatymo aiškinamasis raštas, p. 9).

Restruktūrizavimo plano tvirtinimas

Restruktūrizavimo plano projekto pateikimas

JANĮ 104 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad už restruktūrizavimo plano parengimą atsako juridinio asmens vadovas. JANĮ 110 straipsnyje įtvirtinta, kad nemokumo administratorius arba juridinio asmens vadovas restruktūrizavimo plano projektą, kuriam pritarta šio įstatymo 106, 107 arba 111(1) straipsniuose nustatyta tvarka, ne vėliau kaip per 4 mėnesius nuo nutarties išskelti restruktūrizavimo bylą įsiteisėjimo dienos turi pateikti

³⁵ Žr. p. 33.

teismui (straipsnio 1 dalis); teismas nemokumo administratoriaus arba juridinio asmens vadovo prašymu, jeigu tam pritaria kreditorių susirinkimas ir pagrindžiama akivaizdi pažanga svarstant restruktūrizavimo plano projektą, turi teisę pratęsti restruktūrizavimo plano projekto pateikimo teismui terminą (straipsnio 2 dalis), tačiau bendras restruktūrizavimo plano projekto pateikimo teismui terminas negali viršyti 6 mėnesių nuo nutarties iškelti restruktūrizavimo bylą įsiteisėjimo dienos (straipsnio 3 dalis). Per nustatytą terminą restruktūrizavimo plano nepateikus, teismas priima nutartį netvirtinti restruktūrizavimo plano (JANĮ 111 straipsnio 3 dalies 1 punktas).

Taigi, JANĮ suteikia galimybę pateikti restruktūrizavimo plano projektą tik pačiam juridiniam asmeniui ir nenumato galimybės kreditoriams ir / ar nemokumo administratoriui pateikti alternatyvų restruktūrizavimo plano projektą, nors Direktyvoje tokia galimybė įtvirtinta (Direktyvos 9 straipsnio 1 dalis; IMF Working Paper..., 2021, p. 17). Tai reiškia, kad gali būti susiduriama su situacijomis, kai restruktūrizavimo planui nebus pritariama tik dėl to, kad restruktūrizavimo plane numatytos juridinio asmens restruktūrizavimo priemonės ir / ar sąlygos netenkina daugumos juridinio asmens kreditorių ir / ar juridinio asmens dalyvių, nes pasiūlo jiems ne geriausias įmanomas sąlygas.

Vertinant JANĮ nustatytą plano parengimo ir pateikimo teismui terminą, galima pastebėti, kad Direktyvoje restruktūrizavimo plano pateikimo terminas nėra nustatytas, o tik įtvirtinti kreditorių atskirų vykdymo užtikrinimo priemonių sustabdymo terminai (Direktyvos 6–8 straipsniai). Nustatydamas 4 mėn. pirminį plano pateikimo terminą, įstatymų leidėjas pasirinko maksimalų pirminio atskirų vykdymo užtikrinimo priemonių sustabdymo terminą. Tuo tarpu įtvirtindamas, kad esant nurodytoms konkrečioms aplinkybėms plano pateikimo terminas gali būti pratęstas iki iš viso 6 mėn., įstatymų leidėjas nepasinaudojo galimybe įtvirtinti, kad plano pateikimo terminas gali būti pratęstas iš viso iki 12 mėn. Toks įstatymų leidėjo pasirinkimas vertintinas neigiamai, kadangi, nors termino nustatymas turėtų skatinti skolininką ir kreditorius pasiekti susitarimą dėl juridinio asmens restruktūrizavimo plano greitai (IMF Working Paper..., 2021, p. 14-15), kaip pažymima ir Direktyvoje (Direktyvos preambulės 35 punktas), sudėtingais restruktūrizavimo atvejais, pavyzdžiui, esant dideliame kreditorių skaičiui, restruktūrizavimo plano parengimui gali prireikti daugiau laiko. Atitinkamai, dėl to gali būti susiduriama su situacijomis, kai restruktūrizavimo planui kreditoriai ir / ar juridinio asmens dalyviai nepritaris tik dėl to, kad restruktūrizavimo plane numatytos restruktūrizavimo priemonės ir / ar sąlygos nebus iki galo suderintos ir todėl netenkins kreditorių ir / ar juridinio asmens dalyvių interesų, arba kai apskritai nebus spėjama

pateikti restruktūrizavimo planą teismui, kas, atitinkamai, lemtų, kad teismas priimtų nutartį atsisakyti patvirtinti restruktūrizavimo planą³⁶.

Asmenys, turintys teisę balsuoti dėl (ne)pritarimo restruktūrizavimo plano projektui

JANĮ įtvirtinta, kad restruktūrizavimo plano projektui turi pritarti juridinio asmens dalyviai (JANĮ 106 straipsnio 1 dalis) ir restruktūrizavimo plano paveikiami kreditoriai grupėse (JANĮ 107 straipsnio 1 dalis).

Įtvirtinimas, kad restruktūrizavimo plano projektui turi pritarti juridinio asmens dalyviai, reiškia, jog įstatymų leidėjas pasirinko nepasinaudoti Direktyvoje numatyta galimybe tokios teisės juridinio asmens dalyviams nesuteikti (Direktyvos 9 straipsnio 3 dalies a punktas; IMF Working Paper..., 2021, p. 18). Tai reiškia, kad esant situacijai, kai juridinio asmens restruktūrizavimo bylos iškėlimu metu nustatoma, jog juridinio asmens įsipareigojimai viršija juridinio asmens turtą, juridinio asmens dalyviai, turėdami teisę balsuoti dėl (ne)pritarimo restruktūrizavimo planui, iš esmės gali turėti nepagrįsti didelę įtaką restruktūrizavimo plano (ne)patvirtinimui³⁷. Todėl toks įstatymo leidėjo pasirinkimas vertintinas neigiamai.

JANĮ 2 straipsnio 9 punkte įtvirtinta, kad restruktūrizavimo plano paveikiamas kreditorius – tai kreditorius, kurio civilines teises ir (ar) pareigas dėl juridiniam asmeniui suteikiamos pagalbos finansiniams sunkumams įveikti tiesiogiai sukuria, pakeičia ar panaikina juridinio asmens restruktūrizavimo planas (JANĮ 2 straipsnio 9 punktas). Toks kreditorių dalyvavimo restruktūrizavimo procese principas numatytas ir Direktyvoje, kurioje paminėta, kad „šalys, kurioms restruktūrizavimo planas poveikio nedaro, neturėtų turėti teisės balsuoti dėl šio plano, ir tvirtinant bet kokį planą neturi būti reikalingas jų pritarimas“ (Direktyvos preambulės 43 punktas) (Balsiukiene, 2022, p. 145). Taigi, JANĮ iš esmės įtvirtinta, kad dėl (ne)pritarimo restruktūrizavimo planui turėtų turėti teisę balsuoti tik tie kreditoriai, kurių reikalavimams restruktūrizavimo planas turės realios įtakos. Tokios taisyklės įtvirtinimas vertintinas teigiamai, nes kreditoriai, kurių reikalavimams ar interesams plano patvirtinimas neturėtų realios įtakos, neturėtų turėti teisės spręsti jame restruktūrizavimo plane numatytų priemonių pagrįstumo ir, atitinkamai, (ne)pritarimo plano patvirtinimui³⁸. Tačiau teisės doktrinoje dėl

³⁶ Žr. p. 42.

³⁷ Žr. p. 37.

³⁸ Žr. p. 37.

restruktūrizavimo plano paveikiamų kreditorių instituto kiltą klausimų tam tikrų klausimų.

Teisės doktrinoje nurodoma, kad iš JANĮ įtvirtintos sąvokos „plano paveikiamas kreditorius“ nėra aišku, ar tokiais kreditoriais laikytini tik tokie kreditoriai, kurie aiškiai davė sutikimą dėl jų teisių modifikavimo ir, atitinkamai, ar restruktūrizavimo planą rengiantis ir teikiantis tvirtinti subjektas turi teisę teikti teismui tvirtinti restruktūrizavimo planą, kuriame modifikuotos kreditorių prievolės be tokių kreditorių atskiro išankstinio sutikimo (Balsiukiene, 2022, p. 148). Vertinama, kad, visgi, rengiant restruktūrizavimo planą negali būti modifikuojamos kreditorių prievolės be kreditorių aiškaus sutikimo, o plano paveikiamas kreditorius turėtų būti tik tas kreditorius, kuris aiškiai išreikštu būdu – raštu, derybose ar tiesiog pritardamas restruktūrizavimo planui – davė sutikimą dėl su juo susijusių prievolių modifikavimo (Balsiukiene, 2022, p. 148). Tačiau Lietuvos apeliacinis teismas, aiškindamas JANĮ nuostatas dėl restruktūrizavimo plano paveikiamų kreditorių apibrėžties, yra nurodęs, jog juridiniam asmeniui suteikiama pagalba finansiniams sunkumams įveikti neturėtų būti siejama išimtinai tik su kreditoriaus savanorišku sutikimu, patvirtinamu (žodžiu, rašytiniu), atitinkamai modifikuoti savo prievolę skolininkui ir (ar) kitaip padėti jam įveikti finansinius sunkumus. JANĮ 104 straipsnis nustato, kad už restruktūrizavimo plano parengimą atsako juridinio asmens (skolininko) vadovas. Šiame plane juridinio asmens vadovas, be kita ko, numato priemones, kuriomis bus siekiama įveikti finansinius sunkumus. Šios priemonės gali būti įvairios ir nebūtinai suderintos su skolininko kreditoriais. Viena tokių priemonių – plane numatomi atitinkami kreditorių finansinių reikalavimų tenkinimo terminai – neabejotinai paveikia kreditorių teises, todėl tokie kreditoriai, nepaisant to, kad nėra sudarę atskiro susitarimo su skolininku pratęsti prievolės jiems įvykdymo terminą, išdėstyti prievolės įvykdymą ar kitaip padėti skolininkui įveikti finansinius sunkumus, taip pat laikytini restruktūrizavimo plano paveikiamais kreditoriais. Dėl to apeliacinės instancijos teismas atmetė kaip nepagrįstą skundų argumentą, kad dėl restruktūrizavimo plano projekto turi balsuoti tik tie kreditoriai, kurie laisva valia sutiko suteikti skolininkui atitinkamą pagalbą finansiniams sunkumams įveikti (Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. liepos 7 d. nutartis civilinėje byloje; 2020 m. lapkričio 5 d. nutartis civilinėje byloje); kreditoriai, kurių teises ir pareigas tiesiogiai kokiu nors būdu paveikia restruktūrizavimo plano projekte numatytos priemonės, įskaitant ir prievolės įvykdymo termino atidėjimą ar prievolės įvykdymo išdėstymą per tam tikrą laikotarpį, laikytini restruktūrizavimo plano paveikiamais kreditoriais, nepriklausomai nuo to, ar jie yra sudarę JANĮ 10 straipsnio 1 dalyje numatytą susitarimą, ar ne. Priešingas aiškinimas

reikštų, kad restruktūrizavimo plane galėtų būti numatytos tik tos pagalbos juridiniam asmeniui finansiniams sunkumams įveikti priemonės, kurias kreditoriai sutiktų teikti tik sudarydami JANĮ 10 straipsnio 1 dalyje numatytą susitarimą, ir jos negalėtų niekaip paveikti kitų juridinio asmens kreditorių teisių bei pareigų (Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. lapkričio 23 d. nutartis civilinėje byloje). Taigi, ruošiant restruktūrizavimo planą jame gali būti numatomos restruktūrizavimo priemonės, turinčios tiesioginę įtaką atitinkamų konkrečių kreditorių interesams be šių kreditorių individualaus sutikimo, ir tokie kreditoriai, atitinkamai, laikomi restruktūrizavimo plano paveikiamais kreditoriais. Teisės doktrinoje dėstoma pozicija, kad kadangi restruktūrizavimo sėkmė nėra užtikrinta, poreikis restruktūrizuoti įmonę negali nusverti teisėto kreditorių intereso gauti savo finansinio reikalavimo patenkinimą tam tikru metu, konkrečiomis sutartyje nustatytomis sąlygomis, apeinant įprastą privatiniamis teisiniams santykiams būdingą ginčo procedūrą, pavyzdžiui, sutartinių įsipareigojimų vykdymas pasikeitus aplinkybėms, kaip tai numatyta CK 6.204 straipsnyje, arba netesybų mažinimo institutas, numatytas CK 6.258 straipsnio 3 dalyje, jeigu dėl konkrečių kreditorių teisių modifikavimo nėra atskiro kreditorių sutikimo (Balsiukiene, 2022, p. 148), manytina, nėra pagrįsta, nes, pirma, neįvertina, kad restruktūrizavimo plano rengimo momentu juridinis asmuo jau turi finansinių sunkumų ir jeigu juridinio asmens restruktūrizavimo planas nebūtų patvirtintas, juridiniam asmeniui turėtų būti pradėta likvidavimo procedūra, kas, atitinkamai, reikštų, jog kreditoriaus sutartis būtų laikoma pasibaigusia ir kreditorius negalėtų tikėtis gauti savo finansinio reikalavimo patenkinimą, kaip nurodoma, tam tikru metu, konkrečiomis sutartyje nustatytomis sąlygomis; antra, JANĮ būtent dėl to tokiu atveju kreditoriaus, nesutinkančio su restruktūrizavimo plane numatytomis priemonėmis, turinčiomis tiesioginės įtakos atitinkamai jo reikalavimams ar interesams, interesus turėtų užtikrinti kreditorių interesų kriterijus (Direktyvos 2 straipsnio 1 dalies 6 punktas), ir jei tokio kreditoriaus interesai nebūtų užtikrinami ir tuo pagrindu kreditorius ginčytų restruktūrizavimo planą, teismas atsisakytų jį patvirtinti (JANĮ 111 straipsnio 3 dalies 2 punktas, 7 dalis; Direktyvos 10 straipsnio 2 dalies d punktas). Manytina, kad, atitinkamai, tokia sąvokos „restruktūrizavimo plano paveikiamas kreditorius“ samprata būtent atitinka ir Direktyvoje įtvirtintą sąvokos „paveiktos šalys“ sampratą, pagal kurią „paveiktos šalys – kreditoriai, įskaitant, kai taikytina pagal nacionalinę teisę, darbuotojus, arba kreditorių grupės ir, kai taikytina pagal nacionalinę teisę, dalininkai, kurių atitinkamai reikalavimams arba interesams restruktūrizavimo planas daro tiesioginį poveikį“ (Direktyvos 2 straipsnio 1 dalies 2 punktas), t. y. Direktyvoje restruktūrizavimo plano paveikiamas kreditoriaus samprata taip pat nėra sutapatinama tik su kreditoriais, kurie

sutinka su jų teisių ir / ar interesų modifikavimu. Atsižvelgiant į nurodytą, manytina, kad įstatymų leidėjas turėtų patikslinti sąvoką „restruktūrizavimo plano paveikiamas kreditorius“ (JANĮ 2 straipsnio 9 dalis) ir restruktūrizavimo plano paveikiamo kreditoriaus nesieti su kreditorių pagalba juridinio asmens finansiniams sunkumams įveikti, kaip tai suprantama pagal JANĮ 2 straipsnio 18 dalį. Atkreiptinas dėmesys, kad JANĮ sąvoka „restruktūrizavimo plano paveikiamas kreditorius“ buvo įtvirtinta dar pirminėje JANĮ redakcijoje ir Direktyvos įgyvendinimo įstatymu nebuvo pakeista, su kuo, manytina, ir būtų galima sieti JANĮ įtvirtintos sąvokos „plano paveikiami kreditoriai“ sampratos neaiškumą.

Balsavimas grupėse, grupių sudarymas

JANĮ 107 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad restruktūrizavimo plano paveikiami kreditoriai dėl (ne)pritarimo restruktūrizavimo plano projektui balsuoja grupėse (JANĮ 107 straipsnio 1 dalis). JANĮ 108 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad juridinio asmens kreditoriai vykstant restruktūrizavimo procesui skirstomi į šias grupes: 1) kreditorių, kurių reikalavimai užtikrinti įkeitimu ir (ar) hipoteka; 2) kitų kreditorių. Tomis pačiomis aplinkybėmis visi tos pačios grupės kreditoriai turi vienodas teises ir pareigas (JANĮ 108 straipsnio 2 dalis). Taigi, viena vertus, įstatymas įtvirtinta, kad kreditoriai dėl (ne)pritarimo restruktūrizavimo planui balsuoja grupėse, kita vertus, įstatymas įtvirtina baigtinį kreditorių grupių sąrašą, kas vertintina neigiamai, nes baigtinio kreditorių grupių sąrašo nustatymas gali lemti žymų kreditorių grupėje interesų skirtingumą ir nepagrįstai suvaržyti sėkmingo juridinio asmens restruktūrizavimo(si) galimybes.

Balsavimas grupėse buvo įtvirtintas dar pirminėje JANĮ redakcijoje, tačiau reikalavimas išskirti restruktūrizavimo plano paveikiamus kreditorius numatytas ir Direktyvoje, kurioje numatyta, kad „valstybės narės užtikrina, kad paveiktos šalys būtų išskirtos į atskiras grupes, kurios atspindėtų pakankamą intereso bendrumą, grindžiamą patikrinimais kriterijais, laikantis nacionalinės teisės. Mažų mažiausiai, kreditoriai, turintys užtikrintų ir neužtikrintų reikalavimų, turi būti išskirti į atskiras grupes restruktūrizavimo plano priėmimo tikslais“ (Direktyvos 9 straipsnio 4 dalis). Be to, Direktyvoje numatyta, kad „valstybės narės nustato tinkamas priemones, kuriomis užtikrinama, kad grupės būtų sudaromos tinkamai atsižvelgiant į pažeidžiamų kreditorių, kaip antai smulkieji tiekėjai, apsaugą (Direktyvos 9 straipsnio 4 dalis)“. Teisės doktrinoje vertinama, kad JANĮ įtvirtintas restruktūrizavimo plano paveikiamų kreditorių skirstymo principas (JANĮ 108 straipsnio 1 dalis) tinkamai neįgyvendina Direktyvos reikalavimo,

jog kreditorių grupėje kreditorius sietų pakankamai bendras interesas. Nurodoma, kad, pirma, nors Direktyvoje įtvirtinta, jog minimalus yra kreditorių išskyrimas į turinčius užtikrintų ir neužtikrintų reikalavimų, atsižvelgiant į tai, jog pagal JANĮ sprendžiant dėl restruktūrizavimo plano tvirtinimo turės būti užtikrinama, kad jam nepritariančių restruktūrizavimo plano paveikiamų kreditorių grupės reikalavimai būtų tenkinami pagal JANĮ 94 straipsnyje nustatytą reikalavimų tenkinimo prioritetų eiliškumą (JANĮ 111(1) straipsnio 2 dalies 3 punktas), pagal kurį išskiriamos ne dvi, o trys kreditorių eilės: kreditoriai, kurių finansiniai reikalavimai užtikrinti hipoteka, pirmąja ir antrąja eile tenkinami kreditorių reikalavimai, paveikiamų ir nepaveikiamų kreditorių sąrašas turėtų būti sudaromas atsižvelgiant į JANĮ 94 straipsnį, kuriame nustatytos trys kreditorių reikalavimų tenkinimo eilės (Balsiukienė et al., 2021, l. 153); antra, pažymima, kad Direktyvoje yra numatytos itin įvairios kreditorių skirstymo į grupes galimybės, pavyzdžiui, į atskirą grupę išskiriant mokesčių arba socialinės apsaugos institucijas, darbuotojus, smulkiuosius tiekėjus ir pan. (Direktyvos preambulės 44 punktas, 9 straipsnio 4 dalis), todėl vertintina, ar, siekiant užtikrinti pakankamą atskirų grupių intereso bendrumą, tai pačiai eilei priklausančių kreditorių neturėtų būti galima išskirti ir į papildomas atskiras grupes (Balsiukiene, 2022, p. 149-150).

Sprendimo grupėje priėmimas

JANĮ 106 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, kad laikoma, jog juridinio asmens dalyviai pritarė restruktūrizavimo plano projektui, jeigu restruktūrizavimo plano projektui pritarta atitinkamo juridinio asmens teisinę formą reglamentuojančio įstatymo nustatyta sprendimų priėmimo tvarka, o jeigu toks įstatymas šios tvarkos nenustato, juridinių asmenų steigimo dokumentuose nustatyta tvarka – susirinkime dalyvaujančių juridinio asmens dalyvių daugiau kaip 1/2 balsų dauguma. JANĮ 107 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, kad laikoma, kad restruktūrizavimo plano paveikiami kreditoriai grupėje pritarė restruktūrizavimo plano projektui, jeigu restruktūrizavimo plano projektui pritarė kreditoriai, kurių reikalavimų suma vertine išraiška sudaro daugiau kaip 1/2 visų teismo patvirtintų šios grupės kreditorių reikalavimų sumos. Taigi, JANĮ įtvirtintas daugumos (paprastos) juridinio asmens dalyvių ir restruktūrizavimo plano paveikiamų kreditorių pritarimo reikalavimas. Tai reiškia, kad daugumos kreditorių pozicija yra reikšminga ir kitų kreditorių nepritarimas nėra svarbus. Kitaip tariant, jei skolininko kreditorių dauguma restruktūrizavimo plano projektui pritaria, daugumos kreditorių valia tokiu atveju privaloma mažumai, abejojančiai restruktūrizavimo plano realaus vykdymo

galimybėmis (Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. lapkričio 16 d. nutartis civilinėje byloje). Nurodytas juridinio asmens dalyvių ir kreditorių reikalavimų daugumos reikalavimas buvo įtvirtintas dar pirminėje JANĮ redakcijoje. Tuo tarpu Direktyvoje numatyta, kad daugumos, reikalingos restruktūrizavimo planui priimti, dydis grupėje turi būti ne didesnis nei 75 proc. reikalavimų arba interesų sumos vertine išraiška (Direktyvos 9 straipsnio 6 dalis). Palikdamas galioti paprastos daugumos reikalavimą įstatymų leidėjas maksimaliai užtikrina, kad kreditoriai, kurių reikalavimų suma vertine išraiška bendroje visų juridinio asmens kreditorių reikalavimų sumoje nėra didelė, nepagrįstai negalėtų blokuoti restruktūrizavimo plano patvirtinimo (IMF Working Paper..., 2021, p. 20), todėl vertintina, kad taip JANĮ tinkamai užtikrina restruktūrizavimo plano patvirtinimo galimybę³⁹.

„Dvigubos daugumos“ reikalavimas

Direktyvoje taip pat numatyta, kad valstybės narės gali reikalauti, jog susidarytų kiekvienos grupės paveiktų šalių skaičiaus dauguma (Direktyvos 9 straipsnio 6 dalis). Taigi, Direktyva numatė, kad valstybės narės gali nustatyti dvigubos daugumos reikalavimą⁴⁰. Tačiau nei pirminėje JANĮ redakcijoje, nei Direktyvos įgyvendinimo įstatymu dvigubos daugumos reikalavimas JANĮ nebuvo ir nėra įtvirtintas. Vertinant restruktūrizavimo plano (ne)patvirtinimo galimybę, dvigubos daugumos nereikalavimas gali būti vertinamas teigiamai, nes sudaro prielaidas, kad restruktūrizavimo planas bus galimas patvirtinti ir tik esant reikšmingiausių turima reikalavimų suma kreditorių pritarimui. Kita vertus, tuo pačiu tai taip pat reiškia, kad yra sudaromos prielaidos tokių kreditorių dominavimui prieš mažuosius juridinio asmens kreditorius (IMF Working Paper..., 2021, p. 21).

Plano tvirtinimas teisme

JANĮ 111 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad restruktūrizavimo planą tvirtina teismas. Straipsnio 3 dalyje įtvirtinta, kad teismas priima nutartį netvirtinti restruktūrizavimo plano, jeigu yra bent viena iš šių aplinkybių: 1) nebuvo įgyvendinti šio įstatymo 102(3)⁴¹, 104–107 ir 110 straipsniuose nurodyti reikalavimai; 2) dėl restruktūrizavimo plano

³⁹ Žr. p. 37.

⁴⁰ Žr. p. 37.

⁴¹ Procesiniai reikalavimai, susiję su darbuotojų informavimu ir konsultavimusi su jais*

projekte nustatytų priemonių šio plano projektui nepritarusių kreditorių reikalavimų tenkinimo apimtis būtų mažesnė negu bankroto atveju (geriausių kreditoriaus interesų vertinimo testas⁴²); 3) restruktūrizavimo plano projekte numatytos naujo finansavimo priemonės nėra būtinos restruktūrizavimo planui įgyvendinti ir nepagrįstai riboja restruktūrizavimo plano projektui nepritarusių kreditorių interesus; 4) restruktūrizavimo plano projekte numatytos priemonės akivaizdžiai nepadės juridiniam asmeniui įveikti finansinių sunkumų, išsaugoti gyvybingumo ir išvengti bankroto; 5) restruktūrizavimo plano projektas neatitinka valstybės pagalbos teikimo reikalavimų (JANĮ 109 straipsnis); 6) nuo teismo nutarties iškelti restruktūrizavimo byla priėmimo dienos juridinis asmuo nemoka mokesčių. Straipsnio 6 dalyje įtvirtinta, kad teismas turi nagrinėti, ar restruktūrizavimo planas atitinka šio straipsnio 3 dalies 2 punkte, arba 111(1) straipsnio 2 dalies 2 punkto b papunktyje, nurodytas sąlygas tik tuo atveju, jeigu restruktūrizavimo planui nepritaręs plano paveikiamas kreditorius šiuo pagrindu motyvuotai skundžia teismo nutartį patvirtinti restruktūrizavimo planą. Kita vertus, pagal kasacinio teismo praktiką teismo vaidmuo restruktūrizavimo plano svarstymo ir tvirtinimo procese neapsiriboja vien formaliu restruktūrizavimo plano, jo pateikimo teismui tvarkos atitikties įstatymo nuostatomis patikrinimu: teismas restruktūrizavimo plano tvirtinimo stadijoje turėtų patikrinti, ar restruktūrizavimo plane nustatytos priemonės yra proporcingos restruktūrizavimo tikslui, ar nėra neproporcingai ribojami ir pažeidžiami prieštaraujančių restruktūrizavimo plano projektui kreditorių interesai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. sausio 7 d. nutartis civilinėje byloje). Teisės doktrinoje nurodoma, kad vertinant restruktūrizavimo plano netvirtinimo pagrindus galima teigti, kad jie yra susiję su restruktūrizavimo plano parengimo tvarkos laikymusi, suinteresuotų asmenų interesų pusiausvyros užtikrinimu bei įmonės restruktūrizavimo galimybėmis (Jokubauskas, 2021, p. 320). Teisės doktrinoje pažymima, kad gyvybingumo vertinimas šioje nemokumo proceso stadijoje – vertinant restruktūrizavimo planą, skiriasi nuo jo vertinimo sprendžiant dėl restruktūrizavimo bylos iškėlimo. Tokiu atveju gyvybingumo

⁴² Geriausių kreditorių interesų testas apibrėžtas Direktyvos 2 straipsnio 1 dalies 6 punkte, kuriame numatyta, kad kreditorius, prieštaraujantis restruktūrizavimo plano patvirtinimui, negali atsidurti prastesnėje padėtyje nei ta, kuri galimai susiklostytų, jeigu restruktūrizavimo planas nebūtų patvirtintas. Iš Direktyvos 2 straipsnio 1 dalies 6 punkto formuluotės matyti, kad turi būti įvertintos labai įvairios situacijos: tai apima tiek likvidavimą dėl bankroto, tiek turto – viso ar dalies, ar įmonės, kaip veikiančio verslo, – pardavimą, taip pat bet kokius alternatyvius scenarijus (pavyzdžiui, kito galimo restruktūrizavimo plano tvirtinimą arba net skolininko verslo tęsimą be jokio priverstinio restruktūrizavimo). JANĮ 111 straipsnyje, priešingai nei Direktyvoje, konkrečiai apibrėžta, kokios alternatyvios situacijos, jeigu nebūtų keliama restruktūrizavimo byla, bus lyginamos. Nurodyta, kad, sprendžiant dėl geriausių kreditorių interesų, restruktūrizavimas bus lyginamas su įmonės likvidavimu dėl bankroto. Toks įstatymų leidėjo sprendimas vertintinas teigiamai dėl to, kad yra nustatytas aiškus vertinamų atvejų ratas ir užkertamas kelias bylinėjimuisi, kuris galėtų būti kreipiamas įvairiausiais (neapibrėžtais) aspektais (Balsiukienė, 2022, p. 144).

vertinimas siejamas su restruktūrizavimo plane numatytų priemonių pagrįstumo ir naudingumo vertinimu. Kadangi restruktūrizavimas skirtas su mokumo problemomis susidūrusiai įmonei išsaugoti, būtent jame numatytos priemonės turi padėti išlaikyti įmonę kaip aktyvų rinkos dalyvį ir sudaryti galimybes tenkinti kreditorių reikalavimus. Todėl teismui sprendžiant dėl restruktūrizavimo plano tvirtinimo iš esmės vertinamas ne pats įmonės gyvybingumas, o restruktūrizavimo plane nurodytų priemonių poveikis įmonės gyvybingumo išlaikymui (Jokubauskas, 2020, p. 15).

JANĮ 111(1) straipsnyje įtvirtinta, kad teismas gali patvirtinti restruktūrizavimo planą nepaisant to, kad jam nepritarė juridinio asmens dalyviai arba restruktūrizavimo plano paveikiami kreditoriai grupėje(-ėse), ir tokio patvirtinimo sąlygos. Straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad juridinio asmens dalyviams nepritarus restruktūrizavimo plano projektui, teismas gali patvirtinti restruktūrizavimo planą, jeigu papildomai tenkinamos šios sąlygos: 1) dėl restruktūrizavimo plano projekte nustatytų priemonių nepasikeistų šio plano projektui nepritarusių dalyvių nuosavybės teisių ir (ar) prievolių teisių ir (ar) pareigų, susijusių su juridiniu asmeniu, apimtis; 2) restruktūrizavimo plano projektui pritarė restruktūrizavimo plano paveikiami kreditoriai grupėse, jeigu kiekvienoje kreditorių grupėje restruktūrizavimo plano projektui pritarė restruktūrizavimo plano paveikiami kreditoriai, kurių reikalavimų suma vertine išraiška sudaro daugiau kaip 2/3 visų teismo patvirtintų šios grupės kreditorių reikalavimų sumos. Straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, kad nesant juridinio asmens restruktūrizavimo plano paveikiamų kreditorių grupėje(-ėse) pritarimo, juridinio asmens vadovo arba kreditorių siūlymu, pritarus juridinio asmens vadovui, teismas gali patvirtinti restruktūrizavimo planą, jeigu papildomai tenkinamos šios sąlygos: 1) restruktūrizavimo plano projektui pritarė: a) kreditorių, kurių reikalavimai užtikrinti įkeitimu ir (ar) hipoteka, grupė arba b) kitų kreditorių grupė, jeigu jos kreditorių jokie reikalavimai nebūtų patenkinami bankroto atveju, taip pat įvertinus ir kreditorių reikalavimų tenkinimo galimybių vertinę išraišką juridinio asmens pardavimo atveju (straipsnio 2 dalies 2 punktas). Pagal šį punktą laikoma, jog restruktūrizavimo planui pritarė, jeigu jam pritarė restruktūrizavimo plano paveikiami grupės kreditoriai, kurių reikalavimų suma vertine išraiška sudaro daugiau kaip 1/2 visų teismo patvirtintų grupės kreditorių reikalavimų sumos (JANĮ 111(1)

straipsnio 3 dalis)⁴³ ⁴⁴. 2) restruktūrizavimo planu užtikrinama, kad jam nepritariančių restruktūrizavimo plano paveikiamų kreditorių grupės reikalavimai būtų tenkinami pagal JANĮ 94 straipsnyje nustatytą reikalavimų tenkinimo prioritetų eiliškumą⁴⁵ (straipsnio 2 dalies 3 punktas); 3) nė viena restruktūrizavimo plano paveikiamų kreditorių grupė pagal restruktūrizavimo planą negautų didesnės sumos, negu teismo patvirtintų kreditorių reikalavimų suma (straipsnio 2 dalies 4 punktas). Taigi, JANĮ 111(1) straipsnyje įtvirtinta restruktūrizavimo plano patvirtinimo nesant juridinio asmens dalyvių ar kreditorių grupėje(-ėse) pritarimo galimybė (angl. *cross-class cram-down*). Tokia galimybė pirminėje JANĮ redakcijoje nebuvo įtvirtinta ir atsirado tik priėmus Direktyvos įgyvendinimo įstatymą ir įgyvendinant Direktyvos 11 straipsnio nuostatas. Šių nuostatų įtvirtinimas, atitinkamai, vertintinas teigiamai, nes užtikrina, kad restruktūrizavimo planas negalės būti nepatvirtintas vien tik todėl, kad juridinio asmens dalyviai ar juridinio asmens kreditorių grupė(-ės) nepritarė pateiktam restruktūrizavimo planui⁴⁶.

⁴³ Teisės doktrinoje nurodoma, kad JANĮ 111(1) straipsnio 2 dalies 2 punkto b papunkčio nuostata kelia neaiškumą. Nurodoma, kad vertinant šią nuostatą, kyla klausimų, kaip turėtų būti suprantama sąvoka „kreditorių jokie reikalavimai nebūtų patenkinami bankroto atveju“, kokie kreditoriai galėtų patekti į šios normos taikymo sritį. Teisinį netikrumą, neaiškumą sukelia ir normos dalis dėl kreditorių reikalavimų tenkinimo galimybių vertinės išraiškos juridinio asmens pardavimo atveju. Kyla klausimas, ar tokiu atveju teismas turėtų spręsti, už kokią kainą būtų galima parduoti juridinį asmenį, kokia apimtimi turėtų būti tenkinami kreditorių reikalavimai. Taip pat visiškai nėra aišku, kaip turėtų būti suprantama „kreditorių reikalavimų tenkinimo galimybių vertinę išraišką“. Nėra aišku, kaip tokiu atveju suprantami kreditorių reikalavimai (Balsiukienė et al., 2021, p.152). Nurodoma, kad taip pat kyla klausimas, ar būtų tenkinama JANĮ 111(1) straipsnio 2 dalies 2 punkto b papunktyje nustatyta sąlyga, jeigu kitų kreditorių grupėje, esant bendrovės likvidavimui dėl bankroto, lėšų užtektų daliai kreditorių finansiniams reikalavimams padengti. Pažymima, kad Direktyvoje nurodyta, kad, „kai yra tik dvi kreditorių grupės, bent jau vienos grupės sutikimas turėtų būti laikomas pakankamu, jeigu yra įvykdytos ir kitos prieštaraujančių kreditorių grupių nuomonės nepaisymo mechanizmo taikymo sąlygos“. Todėl vertinama, kad siekiant įgyvendinti Direktyvos 11 straipsnį, pakaktų JANĮ 11(1) straipsnio 2 punkto nuostatos, kurioje būtų numatyta, kad turi būti gautas vienos iš JANĮ 108 straipsnyje nurodytos kreditorių grupės pritarimas (Balsiukiene, 2022, p. 151).

⁴⁴ Pagal JANĮ 111 straipsnio 6 dalį, teismas neturi nagrinėti, ar restruktūrizavimo planas atitinka JANĮ 111(1) straipsnio 2 dalies 2 punkto b papunktyje nurodytas sąlygas, jeigu restruktūrizavimo planui nepritaręs plano paveikiamas kreditorius šiuo pagrindu motyvuotai neskundžia teismo nutarties patvirtinti restruktūrizavimo planą.

⁴⁵ JANĮ 94 straipsnyje įtvirtinta, kad likviduojant juridinį asmenį dėl bankroto, įkaito turėtojo reikalavimai tenkinami pirmiausia iš įkeisto turto (straipsnio 1 dalis). Kitų kreditorių reikalavimai tenkinami tokia eile: 1) pirmąją eile tenkinami šių kreditorių reikalavimai: a) kreditorių, suteikusių įkeitimu ir (ar) hipoteka neužtikrintą naują ir (ar) tarpinį finansavimą, reikalavimai, kilę juridiniam asmeniui negrąžinus paskolų sutartyse nustatytais terminais; b) su darbo santykiais susiję darbuotojų reikalavimai; c) reikalavimai dėl valstybinio socialinio draudimo, privalomojo sveikatos draudimo įmokų ir įmokų į Garantinį fondą ir Ilgalaikio darbo išmokų fondą; d) reikalavimai dėl neįvykdytų prievolių iš nemokumo proceso metu vykdytos ūkinės komercinės veiklos; 2) antrąją eile tenkinami visi likusieji kreditorių reikalavimai (straipsnio 2 dalis). Kreditorių reikalavimai pagal šiame straipsnyje nustatytą eiliškumą tenkinami dviem etapais. Pirmuoju etapu tenkinami kreditorių reikalavimai be priskaičiuotų palūkanų ir netesybų. Antruoju etapu tenkinama likusi kreditorių reikalavimų dalis (palūkanos ir netesybos) (straipsnio 3 dalis). Kiekvienu etapu kiekvienos paskesnės eilės kreditorių reikalavimai tenkinami po to, kai patenkinami atitinkamo etapo pirmesnės eilės kreditorių reikalavimai. Jeigu neužtenka lėšų visiems vieno etapo vienos eilės reikalavimams patenkinti, šie reikalavimai tenkinami proporcingai pagal kiekvienam kreditoriui priklausančią sumą (straipsnio 4 dalis).

⁴⁶ Žr. p. 39-40.

Kita vertus, teisės doktrinoje nurodoma, kad dėl netinkamo JANĮ reglamentavimo numatyta galimybė teikti teismui tvirtinti restruktūrizavimo planą nepritarus juridinio asmens dalyviams iš esmės laikytina deklaratyvia. Tokia pozicija grindžiama tuo, kad nepaisant to, jog Direktyvos įgyvendinimo įstatymu buvo įtvirtinta galimybė patvirtinti restruktūrizavimo planą nesant juridinio asmens dalyvių pritarimo, JANĮ išliko dar pirminėje įstatymo redakcijoje įtvirtintas reikalavimas, kad kreipiantis dėl restruktūrizavimo bylos iškelimo pačiam juridiniam asmeniui kartu su pareiškimu dėl restruktūrizavimo bylos iškelimo turi būti pateikiamas ir juridinio asmens dalyvių susirinkimo sprendimas dėl pritarimo restruktūrizavimo plano projektui (JANĮ 17 straipsnio 3 dalies 1 punktas). Nurodoma, kad likus tokiam reikalavimui, tačiau juridinio asmens dalyviams nesutariant ir nepasiekus pritarimo restruktūrizavimo plano projektui, faktiškai yra užkertamas kelias juridiniam asmeniui apskritai kreiptis į teismą su pareiškimu dėl restruktūrizavimo bylos iškelimo. Nurodoma, kad todėl svarstyтина, ar neverta šio įstatyminio reikalavimo dėl juridinio asmens dalyvių pritarimo restruktūrizavimo plano projektui pirminėje restruktūrizavimo bylos iškelimo stadijoje apskritai atsisakyti, taip numatant, kad juridinio asmens dalyviai, kaip ir kreditoriai, turės galimybę pasisakyti ne dėl restruktūrizavimo plano projekto, o jau dėl parengto restruktūrizavimo plano tvirtinimo vėlesnėje restruktūrizavimo proceso stadijoje (Bitė et al., 2022, p. 99). Visgi, manytina, kad JANĮ esant įtvirtintai galimybei patvirtinti juridinio asmens restruktūrizavimo planą nesant juridinio asmens dalyvių pritarimo (JANĮ 111(1) straipsnio 1 dalis), teismas, nagrinėdamas pareiškimą dėl nemokumo bylos iškelimo, šį klausimą turi spręsti ne formaliai, bet atsižvelgdamas į šio proceso tikslus, veiksmingumo reikalavimą (Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. birželio 18 d. nutartis civilinėje byloje), ir tai, jog kartu su pareiškimu dėl restruktūrizavimo bylos juridiniam asmeniui iškelimo nebūtų pateikiamas juridinio asmens dalyvių pritarimas, neturėtų teismui sudaryti kliūčių priimti pareiškimą ir, nustačius pagrindą, iškelti juridiniam asmeniui restruktūrizavimo bylą, ypač jeigu pareiškime dėl restruktūrizavimo bylos iškelimo būtų pažymėta, kad juridinio asmens dalyvių pritarimas teikiamam restruktūrizavimo plano projektui nebuvo gautas. Teismui žinant, kad juridinio asmens dalyviai nepritarė teikiamam restruktūrizavimo plano projektui, teismas turėtų sistemiškai įvertinti JANĮ normas, tai, kad JANĮ yra įtvirtinta galimybė patvirtinti juridinio asmens restruktūrizavimo planą ir nesant juridinio asmens dalyvių pritarimui, ir, atitinkamai, neatsisakyti priimti pareiškimo tik tuo pagrindu. Todėl nesutiktina su pozicija, kad reikalavimo pateikti juridinio asmenių dalyvių pritarimą vertėtų atsisakyti, nes tokiam reikalavimui esant, nepriklausomai nuo to, pritarė ar ne juridinio asmens dalyviai teikiamam juridinio asmens restruktūrizavimo

plano projektui, viena iš restruktūrizavimo procedūrų įgyvendinama dar prieš juridiniam asmeniui kreipiantis dėl restruktūrizavimo bylos iškelimo. Atitinkamai, teismui priėmus pareiškimą ir juridiniam asmeniui iškelus restruktūrizavimo bylą, procesas iki restruktūrizavimo plano teikimo teismui būtų mažiau komplikuoatas ir labiau aiškus, galėtų vykti greičiau, kadangi, pirma, juridinio asmens vadovui / paskirtam nemokumo administratoriui jau nereikėtų vesti derybų su juridinio asmens dalyviais; antra, negavus juridinio asmens dalyvių pritarimo restruktūrizavimo plano projektui dar prieš juridiniam asmeniui pateikiant pareiškimą dėl restruktūrizavimo bylos iškelimo, juridinis asmuo dar prieš kreipdamasis dėl restruktūrizavimo bylos iškelimo galės įvertinti ir tai, kad tam, jog teikiamas restruktūrizavimo planas galėtų būti patvirtintas, jam reikės gauti pritarimą jau ne restruktūrizavimo plano paveikiamų kreditorių, kurių reikalavimų suma vertine išraiška sudaro daugiau kaip 1/2 visų teismo patvirtintų grupės kreditorių reikalavimų sumos, kiekvienoje grupėje, (JANĮ 107 straipsnis), o restruktūrizavimo plano paveikiamų kreditorių, kurių reikalavimų suma vertine išraiška sudaro daugiau kaip 2/3 visų teismo patvirtintų atitinkamos grupės kreditorių reikalavimų sumos, visose grupėse, pritarimą (JANĮ 111(1) straipsnio 1 dalis). Manytina, kad tai, atitinkamai, gali turėti reikšmės ir teismui teikiamo restruktūrizavimo plano projekto turiniui ir / ar apskritai juridinio asmens apsisprendimui kreiptis ar ne dėl restruktūrizavimo bylos iškelimo. Nurodytos aplinkybės atitinkamai gali turėti didelę reikšmę, atsižvelgiant į tai, kad, kaip buvo nustatyta, JANĮ buvo įtvirtintas ganėtinai trumpas maksimalus restruktūrizavimo plano pateikimo teismui terminas (6 mėn.). Be to, nepaisant to, kas buvo nurodyta, JANĮ nėra įtvirtinta draudimo gauti juridinio asmens dalyvių pritarimą po restruktūrizavimo bylos juridiniam asmeniui iškelimo – teismui iškelus juridiniam asmeniui restruktūrizavimo bylą ir juridinio asmens vadovui / nemokumo administratoriui derantis su juridinio asmens kreditoriais dėl juridinio asmens restruktūrizavimo plano turinio, manytina, galėtų pasikeisti ir juridinio asmens dalyvių pozicija, ir pritarimą juridinio asmens restruktūrizavimo planui jie galėtų išreikšti ir po pareiškimo dėl restruktūrizavimo bylos juridiniam asmeniui iškelimo priėmimo ir restruktūrizavimo bylos iškelimo. Todėl manytina, kad būtų nebent galima sutikti, jog JANĮ 17 straipsnio 3 dalies 1 punktą turėtų būti patikslintas nurodant, kad jeigu juridinio asmens dalyvių pritarimas juridinio asmens teikiamam restruktūrizavimo plano projektui nebuvo gautas, pareiškime dėl restruktūrizavimo bylos juridiniam asmeniui iškelimo apie tai turėtų būti pažymima ir, galbūt, pridedami tai patvirtinantys duomenys. Kita vertus, sutiktina su teisės doktrinoje išsakoma pozicija, kad tuo atveju, jei dalininkai nepitaria restruktūrizavimo planui, tai reikalavimas, jog kiekvienoje kreditorių grupėje jam turėtų pritarti daugiau kaip 2/3 visų

teismo patvirtintų šios grupės kreditorių reikalavimų sumos (JANĮ 111(1) straipsnio 1 dalies 2 punktą), laikytinas neatitinkančiu Direktyvos nuostatų ir tikslų, nes, kaip jau buvo minėta, Direktyvoje numatyta, jog valstybės narės gali nustatyti ne didesnę nei 75 proc. kreditorių reikalavimų daugumos reikalavimą kiekvienoje grupėje (Direktyvos 9 straipsnio 6 dalies 2 pastraipa) (Balsiukienė et al., 2021, p. 151), ir Direktyva šios taisyklės išimčių, be kita ko, susietų su juridinio asmens dalyvių nepritarimu juridinio asmens restruktūrizavimo planui, nenumato (Direktyvos 11 straipsnis). Atitinkamai, įstatymų leidėjas taip pat turėtų pataisyti JANĮ 111(1) straipsnio 1 dalies 2 punktą ir, sprendžiant dėl restruktūrizavimo plano (ne)patvirtinimo restruktūrizavimo planui nepritarus juridinio asmens dalyviams, tam, kad būtų laikoma, jog atitinka kreditorių grupę pritarė restruktūrizavimo planui, nustatyti ne didesnę kaip 75 proc. visų teismo patvirtintų šios grupės kreditorių reikalavimų turinčių kreditorių pritarimo reikalavimą.

JANĮ 111(1) straipsnio 2 dalies 3 punkto nuostata reiškia, kad įstatymų leidėjas JANĮ įtvirtino absoliutaus pirmumo taisyklę (Balsiukienė et al., 2021, p. 19). Atitinkamai, tai reiškia, kad esant plano paveikiamų kreditorių nepritarimui grupėje(-ėse), įstatymas užtikrina jiems teisinę apsaugą gauti finansinio reikalavimo patenkinimą pagal įstatyme nustatytą eilę, kuriai jų reikalavimai būtų priskirti juridinio asmens likvidavimo dėl bankroto atveju, (Balsiukiene, 2022, p. 140), ir kad žemesnės eilės kreditorių reikalavimai negalėtų būti tenkinami tol, kol / jeigu nebūtų patenkinti jų reikalavimai (JANĮ 94 straipsnio 4 dalis). Tačiau, kaip buvo aptarta, absoliutaus prioriteto taisyklės taikymas taip pat reiškia, jog yra sumažinamos juridinio asmens derybines galias derantis su juridinio asmens kreditoriais dėl restruktūrizavimo plano turinio – juridinio asmens restruktūrizavimo priemonių⁴⁷, atitinkamai, dėl to sumažėja ir galimybės restruktūrizavimo plane numatyti restruktūrizavimo priemones, kurios galėtų reikšmingiau įtakoti sėkmingo juridinio asmens restruktūrizavimo(si) galimybę. JANĮ 113 straipsnio 1 dalyje taip pat įtvirtinta, kad kreditorių reikalavimai tenkinami restruktūrizavimo plane nustatyta tvarka ir terminais, remiantis JANĮ 94 straipsnyje nustatyta kreditorių reikalavimų tenkinimo eile ir etapais, taigi, įstatymų leidėjas šios taisyklės taikymo išimčių nenustatė. Atitinkamai, toks įstatymų leidėjo sprendimas vertintinas neigiamai. Pažymėtina, kad nors JANĮ įtvirtinta tik absoliutaus pirmumo taisyklė, tai, ar tvirtinamame restruktūrizavimo plane laikomasi šios taisyklės, vertinama tik tuo atveju, jeigu restruktūrizavimo planui nepritarė jo paveikiamų kreditorių grupė(-ės), ir tik šiai grupei priklausančių kreditorių atžvilgiu (JANĮ 111(1) straipsnio 2 dalies 3

⁴⁷ Žr. p. 38-40.

punktas) (Balsiukiene, 2022, p. 140). Taigi, nors JANĮ įtvirtinta, kad restruktūrizavimo plane numatyta kreditorių reikalavimų tenkinamo tvarka ir terminai turi atitikti JANĮ 94 straipsnyje nustatytas kreditorių reikalavimų tenkinimo eiles ir etapus, praktikoje juridinis asmuo ir kreditoriai gali susitarti ir dėl kitokios reikalavimų tenkinimo tvarkos ir terminų. Nepaisant tokios praktinės galimybės, reglamentavimas, nenumatantis absoliutaus prioriteto taisyklės taikymo išimčių, neatitinka ir Direktyvos tikslų. Teisės doktrinoje pažymima, kad Direktyva leidžia rinktis, kurią – santykinio ar absoliutaus prioriteto – taisyklę taikyti nacionalinėje teisinėje sistemoje, tačiau Direktyvoje taip pat pažymima, kad „valstybės narės turėtų galėti nukrypti nuo absoliučios pirmenybės taisyklės“ (Direktyvos preambulės 56 punktas), valstybės narės gali įtvirtinti nuo absoliutaus pirmumo taisyklės nukrypstančias nuostatas, jeigu jos „yra būtinos tam, kad pasiektų restruktūrizavimo plano tikslus ir kai restruktūrizavimo planas nepagrįstai nepažeidžia jokių paveiktų šalių teisių ar interesų“ (Direktyvos 11 straipsnio 2 dalis). Atsižvelgiant į tai, manoma, kad JANĮ 113 straipsnio 1 dalies nuostatos turėtų būti koreguojamos išbraukiant sakinio dalį „remiantis šio įstatymo 94 straipsnyje nustatyta kreditorių reikalavimų tenkinimo eile ir etapais“ ir paliekant nuostatą, kad „kreditorių reikalavimai tenkinami restruktūrizavimo plane nustatyta tvarka ir terminais“. Tokiu reguliavimu būtų užtikrinta teisė kreditoriams susitarti dėl plano jiems priimtinu būdu, o kartu bus užtikrinti planui nepritariančių kreditorių grupės interesai, kadangi kreditoriai išlaiko teisę gauti savo reikalavimų patenkinimą pagal JANĮ 111(1) straipsnio 2 dalies 3 punkte nustatytą tvarką, o būtent, kad žemesnės eilės kreditoriai gali gauti savo reikalavimo patenkinimą tik tada, kai visiškai patenkinami aukštesnės eilės kreditorių reikalavimai (Balsiukiene, 2022, p. 140-141). Atsižvelgiant į tai, kad, kaip nurodyta, tik absoliutaus prioriteto taisyklės taikymas apriboja juridinio asmens derybinę galią derantis dėl restruktūrizavimo plano turinio – juridinio asmens restruktūrizavimo priemonių, ir gali ženkliai sumažinti galimybes restruktūrizavimo plane numatyti restruktūrizavimo priemones, kurios galėtų reikšmingiau įtakoti sėkmingo juridinio asmens restruktūrizavimo(si) galimybę, su tokia teisės doktrinoje išsakoma pozicija sutiktina.

3.3. Hibridinės restruktūrizavimo procedūros

Galima išskirti, kad Lietuvoje galioja du hibridinių restruktūrizavimo procedūrų modeliai – (1) laikinųjų apsaugos priemonių taikymo galimybė siekiant palaikyti derybas dėl juridinio asmens sutartinio restruktūrizavimo ir (2) pagreitinta teismo restruktūrizavimo procedūra (angl. *prepackaged reorganization plan*).

Laikinių apsaugos priemonių taikymo galimybė

Laikinių apsaugos priemonių taikymo galimybė siekiant palaikyti derybas dėl juridinio asmens sutartinio restruktūrizavimo įtvirtinta JANĮ 10 straipsnio 2 dalyje. Nurodytame straipsnyje įtvirtinta, kad asmuo, siekdamas sudaryti susitarimą dėl pagalbos, turi teisę kreiptis į teismą dėl laikinių apsaugos priemonių taikymo ir (ar) panaikinimo iki susitarimo dėl pagalbos sudarymo dienos. Aptariama įstatymo nuostata buvo įtvirtinta dar pirminėje JANĮ redakcijoje. JANĮ aiškinamajame rašte nurodoma, kad laikinių apsaugos priemonių taikymo galimybės siekiant sudaryti susitarimą dėl pagalbos įtvirtinimu siekiama sudaryti palankesnes sąlygas apsaugoti juridinio asmens turtą ir veiksmingiau spręsti finansinių sunkumų klausimą (JANĮ aiškinamasis raštas, p. 8).

Teisės doktrinoje nurodoma, kad tokių priemonių taikymo klausimai spręstini *mutatis mutandis* taikant CPK normas, reglamentuojančias laikinių apsaugos priemonių institutą (Tamošiūnienė et al., 2020, p. 59), tačiau pažymima, kad šio instituto įtvirtinimas kelia nemažai klausimų. Pažymima, kad daug klausimų kelia numatyta teisė prašyti panaikinti laikinąsias apsaugos priemones. Keliami klausimai, kokiais kriterijais remdamasis teismas galėtų panaikinti laikinąsias apsaugos priemones pagal JANĮ 11 straipsnio 2 dalį, kokiose bylose pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės gali būti panaikintos, ar tai galima tik bylose, kuriose šalys yra skolininkas ir kreditorius, norintis suteikti pagalbą, ar tik kreditorius / skolininkas, ar tokiu atveju teismas turi spręsti dėl pagalbos realumo, jos pobūdžio ir įtakos mokumui atkurti (Tamošiūnienė et al., 2020, p. 59). Nurodoma, kad atsižvelgiant į siaurą CPK 149 straipsnio 1 dalies teismų praktikoje aiškinimą, manytina, kad laikinių priemonių taikymas ar tuo labiau panaikinimas siekiant sudaryti susitarimą dėl pagalbos galėtų būti taikomas išimtiniais atvejais, kai teismo pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės yra kliūtimi pasiekti susitarimo tikslą – atkurti skolininko mokumą, modifikuojant jo ir kreditoriaus prievolę ar ją pakeičiant, ir negali daryti neigiamo poveikio kitų (susitarime nedalyvaujančių asmenų) subjektinėms teisėms ir teisėtiems interesams (Tamošiūnienė et al., 2020, p. 59). Iš teismų praktikos matyti, kad prašymai dėl laikinių apsaugos priemonių taikymo ikiteisminėje nemokumo procedūroje nėra dažni – per laikotarpį nuo JANĮ įsigaliojimo šiuo klausimu priimtos šios nutartys: Panevėžio apygardos teismo 2020 m. kovo 16 d. nutartis civilinėje byloje, Kauno apygardos teismo 2020 m. balandžio 28 d. nutartis civilinėje byloje, Vilniaus apygardos teismo 2020 m. birželio 5 d. nutartis civilinėje byloje, Kauno apygardos teismo 2021 m. balandžio 1 d. nutartis civilinėje byloje, Kauno apygardos teismo 2021 m.

gegužės 20 d. nutartis civilinėje byloje). Vertindami prašymų pagrįstumą, teismai vertina bendrųjų laikinųjų apsaugos priemonių taikymo pagrindų (ne)buvimą, t. y. vertina, ar pareiškėjas pagrindė CPK 144 straipsnyje įtvirtintas bendrąsias laikinųjų apsaugos priemonių taikymo sąlygas – ar pareiškėjas tikėtinai pagrindė savo reikalavimą ir ar nepritaikius prašomų laikinųjų apsaugos priemonių teismo sprendimo įvykdymas gali pasunkėti arba pasidaryti nebeįmanomas. Remiantis nurodyta praktika, dažniausiai su prašymu dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo kreipiasi juridinio asmens vadovai, prašydami areštuoti juridinio asmens turtą ir / arba sustabdyti priverstinio vykdymo veiksmus pagal išduotus vykdomuosius dokumentus, iki termino susitarimui dėl pagalbos sudaryti pabaigos (Kauno apygardos teismo 2021 m. balandžio 1 d. nutartis) pareiškimo dėl restruktūrizavimo bylos iškėlimo teismui pateikimo dienos (Kauno apygardos teismo 2020 m. kovo 16 d. nutartis, 2020 m. balandžio 28 d. nutartis; 2021 d. gegužės 20 d. nutartis) arba iki kol įsiteisės teismo nutartis dėl restruktūrizavimo bylos juridiniam asmeniui (ne)iškėlimo (Vilniaus apygardos teismo 2020 m. birželio 5 d. nutartis). Tik dviem iš nurodytų nutarčių prašymai dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo buvo tenkinti (Panevėžio apygardos teismo 2020 m. kovo 16 d. nutartis, Kauno apygardos teismo 2021 m. balandžio 1 d. nutartis). Kiti prašymai buvo atmesti remiantis tuo, kad nors prieš skolininką buvo pradėti vykdymo veiksmai, jie buvo pradėti ir skolininkas apie tai žinojo dar prieš du mėnesius laiko, turėjo galimybę inicijuoti restruktūrizavimo procesą ir kreiptis į teismą dėl restruktūrizavimo bylos iškėlimo, tačiau to nepadarė, todėl teismas sprendė, kad būtų pažeisti ekonomiškumo, proporcingumo, interesų pusiausvyros ir teisingumo principai ir tai būtų neteisinga trečiųjų asmenų, kurių naudai vykdomas skolos išieškojimas, atžvilgiu (Kauno apygardos teismo 2020 m. balandžio 28 d. nutartis), pareiškėjas nepateikė jokių įrodymų, kad šiuo metu iš skolininko turto būtų vykdomas išieškojimas (Vilniaus apygardos teismo 2020 m. birželio 5 d. nutartis), pareiškėjas nepateikė duomenų, jog inicijavo nemokumo procesą pagal JANĮ 8 straipsnį (Kauno apygardos teismo 2021 m. gegužės 20 d. nutartis). Teismų praktikoje kol kas nėra pavyzdžių, kai teismas būtų sprendęs dėl laikinųjų apsaugos priemonių panaikinimo, taigi, teisės doktrinoje iškelti klausimai teismų praktikoje lieka neatsakyti. Pastebėtina, kad JANĮ 10 straipsnio 2 dalies nuostata iš esmės buvo įgyvendinama Komisijos rekomendacija (Europos Komisijos 2014 m. kovo 12 d. rekomendacija (toliau – Komisijos rekomendacija), jog skolininkui turėtų būti sudaryta galimybė prašyti laikinai sustabdyti atskiras vykdymo užtikrinimo priemones, taip siekiant sudaryti prielaidas spręsti finansinius sunkumus nedalyvaujant teismui (JANĮ aiškinamasis raštas, p. 16). Atskirų vykdymo užtikrinimo priemonių sustabdymo galimybė Komisijos

rekomendacijoje numatyta 10 – 14 punktuose. Pažymėtina, kad rekomendacijos 11 punkte nurodoma, jog valstybėse narėse, kuriose toks sustabdymas galimas tik su tam tikromis sąlygomis, skolininkams turėtų būti užtikrinama, kad priemonė bus tikrai sustabdyta, jei: a) kreditoriai, kurių reikalavimai sudaro reikšmingą dalį visų reikalavimų, kuriuos, tikėtina, paveiks restruktūrizavimo planas, palaiko derybas dėl restruktūrizavimo plano priėmimo ir b) yra realu, kad restruktūrizavimo planas bus įgyvendintas ir pavyks išvengti skolininko nemokumo. Atsižvelgiant į tai, kad aptariama JANĮ nuostata būtent siekta įgyvendinti Komisijos rekomendaciją, manytina, kad vertinant prašymų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo pagal aptariamą straipsnį (ne)pagrįstumą į nurodytas aplinkybes taip pat turėtų būti atsižvelgiama.

Pagreitintos teismo restruktūrizavimo procedūros taikymo galimybė

JANĮ 24 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad restruktūrizavimo byla iškeliamą kartu patvirtinant restruktūrizavimo planą, kai teismas ta pačia nutartimi iškelia restruktūrizavimo bylą ir patvirtina restruktūrizavimo planą. Teismas gali iškelti restruktūrizavimo bylą kartu patvirtinant restruktūrizavimo planą, jeigu prie pareiškimo teismui dėl nemokumo bylos iškėlimo yra pridedamas restruktūrizavimo plano projektas, kuriam JANĮ 106 ir 107 straipsniuose nustatyta tvarka pritarė juridinio asmens dalyvių susirinkimas ir kreditoriai (straipsnio 2 dalis). Taigi, šioje normoje iš esmės įtvirtinta pagreitinta teismo restruktūrizavimo procedūra, kai tiek juridinio asmens dalyviai, tiek ir restruktūrizavimo plano paveikiami kreditoriai (ne)pritarimą dėl jo išreiškia dar iki restruktūrizavimo kreipimosi į teismą dėl restruktūrizavimo bylos juridiniam asmeniui iškėlimo ir restruktūrizavimo bylos juridiniam asmeniui iškėlimo. Atsižvelgiant į tai, kad JANĮ nenumato kitų restruktūrizavimo plano tvirtinimo ypatumų, kai restruktūrizavimo planas tvirtinamas pagreitinto restruktūrizavimo tvarka, kaip tik numatytų JANĮ 24 straipsnyje, restruktūrizavimo plano tvirtinimo teisme reglamentavimas nesikeičia, t. y. tokiu atveju teismas gali patvirtinti restruktūrizavimo planą prieš atskirų kreditorių ir / ar kreditorių grupių, ar juridinio asmens dalyvių, valią, jeigu yra tenkinamos JANĮ 111 straipsnio 3 dalies 2 punkto, 6 dalies, ir / ar JANĮ 111(1) straipsnio nuostatos. Tai, atitinkamai, reiškia, kad tokiu atveju restruktūrizavimo plano patvirtinimo procesas įvyksta efektyviai, nesinaudojant JANĮ įtvirtintų plano pateikimo teismui tvirtinti per 4 mėn. nuo nutarties iškelti juridiniam asmeniui restruktūrizavimo bylą įsiteisėjimo dienos terminu (JANĮ 110 straipsnis), o teismui restruktūrizavimo planą patvirtinus, ji iš karto tampa vykdytinu (JANĮ 111 straipsnio 5 dalis). Pažymėtina, kad, kaip buvo nustatyta (p.

66), jeigu juridiniam asmeniui jau buvo pradėta teisminė restruktūrizavimo procedūra, tačiau ji buvo nutraukta teismui priėmus sprendimą dėl restruktūrizavimo bylos nutraukimo ir nuo šio sprendimo įsiteisėjimo dienos praėjo mažiau kaip 5 metai, juridiniam asmeniui restruktūrizavimo byla gali būti iškelta tik kartu patvirtinant restruktūrizavimo planą (JANĮ 24 straipsnio 3 dalis).

Nepaisant esamų reguliavimo neaiškumų, galimybės derybų dėl susitarimo dėl pagalbos metu taikyti laikinąsias apsaugos priemones įtvirtinimas vertintinas teigiamai, nes padeda išspręsti pasinaudojimo problemą, o pagreitintos teismo restruktūrizavimo procedūros galimybė leidžia išnaudoti vienus iš esminių sutartinio ir teismo restruktūrizavimo plusų – atitinkamai, sprendimo dėl (ne)pritarimo juridinio asmens restruktūrizavimo planui privačiose juridinio asmens dalyvių ir / ar kreditorių derybose priėmimo greitį, procedūros neformalumą ir galimybę patvirtinti juridinio asmens restruktūrizavimo planą prieš restruktūrizavimo plano paveikiamų juridinio asmens dalyvių ir / ar kreditorių, ar jų grupių, valią. Pažymėtina, kad nurodyti hibridinio restruktūrizavimo procedūros elementai gali būti taikomi ir kartu, t. y. ikiteisminėje juridinio asmens finansinių sunkumų sprendimo stadijoje suinteresuoto asmens prašymu taikant laikinąsias apsaugos priemones, įvykdant balsavimo dėl (ne)pritarimo pateiktam juridinio asmens restruktūrizavimo planui procedūrą ir kreipiantis į teismą su prašymu iškelti juridiniam asmeniui restruktūrizavimo bylą patvirtinant juridinio asmens restruktūrizavimo planą. Kita vertus, įstatymai nenumato, pavyzdžiui, galimybės kreiptis į teismą dėl mediatoriaus ar kito eksperto paskyrimo, kuris galėtų užtikrinti sklandesnę derybų ikiteisminėje juridinio asmens finansinių sunkumų sprendimo stadijoje procesą ir, atitinkamai, padidinti bendro juridinio asmens dalyvių ir kreditorių sprendimo priėmimo tikimybę. Atsižvelgiant į tai, bei ikiteisminėje juridinio asmens finansinių sunkumų sprendimo stadijoje nesant nustatytos normomis grįstos derybų procedūros, nesant numatytų neformalių juridinio asmens dalyvių ir / ar kreditorių ginčų sprendimo ar interesų derinimo procedūrų, bendro sprendimo tarp juridinio asmens dalyvių ir / ar kreditorių priėmimo tikimybė reikšmingai mažėja.

IŠVADOS

1. Vienas iš būtinų veiksmingos juridinių asmenų restruktūrizavimo sistemos elementų – sutartinio restruktūrizavimo įgalinimas. Nors Lietuvoje sutartinio restruktūrizavimo galimybė, kaip tokia, ir yra galima, ją sustriprina / labiau įgalina tai, kad Lietuvoje veikia ankstyvojo perspėjimo sistema, perspėjanti apie artėjančius galimus finansinius sunkumus (tačiau taikoma ne visų dydžių juridiniams asmenims), susidūre su finansiniais sunkumais juridiniai asmenys turi galimybę kreiptis nemokamos konsultacinės pagalbos, juridinio asmens vadovas juridiniam asmeniui susidūrus su finansiniais sunkumais įgyja pareigą imtis veiksmų finansinių sunkumų klausimui spręsti, ir tiek jam, tiek ir ir juridinio asmens kreditoriams prieš kreipiantis į teismą dėl nemokumo bylos juridiniam asmeniui iškėlimo yra nustatyta pareiga pasinaudoti ikiteismine nemokumo sprendimo tvarka, t. y. pabandyti išspręsti skolininko finansinių sunkumų klausimą sudarant susitarimą dėl pagalbos, o tuo laikotarpiu asmenys gali prašyti taikyti laikinąsias apsaugos priemones, kas, be kita ko, leidžia išvengti pasinaudojimo problemos, tačiau susitarimo dėl juridinio asmens restruktūrizavimo pasiekimo tikimybė, atsižvelginat į kitas esamas sąlygas, manytina, išlieka maža, o nustatyta ikiteisminė nemokumo sprendimo tvarka todėl vertintina kaip formali ir neefektyvi. Tokia išvada darytina atsižvelgiant į tai, kad, pirma, nėra sukurta priemonių, kurios būtų nutaikytos į grynai sutartinio restruktūrizavimo trūkumų – kreditorių susilaikymo, kreditorių ir juridinio asmens koordinacijos, skirtingų interesų problemų, informacijos asimetrijos tarp juridinio asmens ir jo kreditorių, pašalinimą – Lietuvoje nėra mechanizmų / priemonių, kaip normomis grįstos sutartinio restruktūrizavimo procedūros, kurios, be kita ko, numatytų suinteresuotų asmenų mediaciją ir / ar užtikrintų neformalų jų interesų konfliktų sprendimą, informacijos apie juridinio asmens būklę jo kreditoriams užtikrinimą. Antra, pranešimo apie inicijuojamą nemokumo procesą ir, atitinkamai, siūlymą sudaryti susitarimus dėl pagalbos tvarka yra formali ir netgi neuztikrina, kad atitinkamai kreditoriai ar juridinis asmuo būtų tinkamai informuoti apie inicijuojamą nemokumo procesą. Trečia, nustatytas reglamentavimas iš esmės yra atgrasantis sudaryti susitarimus dėl pagalbos, jeigu jais skolininkams būtų suteikiamas papildomas kreditavimas, kadangi yra rizika, jog tokie sandoriai vėliau galėtų būti pripažinti negaliojančiais kaip prieštaraujantys skolininko kreditorių – ne susitarimo dėl pagalbos šalių interesams. Siekiant, kad skolininkų finansiniai sunkumai būtų išspręsti dar ikiteisminėje nemokumo sprendimo stadijoje sudarant susitarimus dėl pagalbos, turėtų būti ne tik įtvirtinta tokių sandorių apsauga, tačiau tokio kreditavimo

kreditorių reikalavimams taip pat turėtų būti suteikiamas prioritetas galimo vėlesnio juridinio asmens likvidavimo dėl bankroto atveju.

2. Galiojantis reglamentavimas neužtikrina tinkamos sėkmingo juridinio asmens restruktūrizavimo(si) galimybei užtikrinti reikalingų sandorių, kurių vykdymo terminas dar nebūna suėjęs, apsaugos, nes, pirma numato draudimą nutraukti esmines sutartis tik nuo nutarties iškelti juridiniam asmeniui restruktūrizavimo bylą įsiteisėjimo dienos, taigi, juridinio asmens kontrahentams nėra draudžiama nutraukti sutartis tik sužinojus apie incijuojamą nemokumo procesą, pavyzdžiui, tik gavus apie tai pranešimą iš paties skolininko. Antra, įtvirtinta esminių sutarčių apsaugos apimtis, galiojanti nuo nutarties iškelti juridiniam asmeniui restruktūrizavimo bylą įsiteisėjimo dienos, neužtikrina skolininkams apsaugos nuo kontrahentų atsisakymo vykdyti sutartis. Trečia, reglamentavimas turėtų užtikrinti, kad skolininkui susidūrus su finansiniais sunkumais ir siekiant pasinaudoti restruktūrizavimo priemonėmis kreditoriai negalės pasinaudoti *ipso facto* sutarčių sąlygomis, tačiau iš galiojančio reglamentavimo nėra aišku, ar jos yra draudžiamos. Be to, kai kurių sutarčių vykdymas galėtų daryti neigiamą įtaką sėkmingo skolininko restruktūrizavimo(si) galimybei, tačiau galiojantis reglamentavimas galimybės skolininkui nutraukti sutarčių nesuteikia.
3. Galiojantis reglamentavimas tinkamai neskatina verslo subjektų vykdyti su restruktūrizuojamu skolininku komercinę veiklą. Tokia išvada grindžiama tuo, kad pagal Lietuvos apeliacinio teismo išaiškinimą kreditorių, kurių reikalavimai kyla iš komercinės veiklos su skolininku jo restruktūrizavimo proceso metu, reikalavimams vėlesnio galimo skolininko likvidavimo dėl bankroto atveju prioritetas nėra taikomas. Taip pat galiojantis reglamentavimas neįgyvendina reikalavimo juridinio asmens likvidavimo dėl bankroto atveju užtikrinti apsaugą sandorių, kurie buvo sudaryti deryboms dėl restruktūrizavimo plano remti ar restruktūrizavimo plano įgyvendinimui, kurie nėra finansavimo sandoriai. Tai gali atgrasyti tokių sandorių kreditorius nuo jų sudarymo ir, atitinkamai, neigiamai paveikti sutarimo dėl restruktūrizavimo plano ir jo įgyvendinimo galimybes.
4. Galiojantis reglamentavimas nenustato tinkamos restruktūrizavimo plano patvirtinimo procedūros. Pirma, nustatytas maksimalus 6 mėn. restruktūrizavimo plano pateikimo terminas gali nepagrįstai užkiristi kelią juridinio asmens restruktūrizavimui. Antra, galiojantis reglamentavimas nenustato galimybės pateikti restruktūrizavimo plano projektą juridinio asmens kreditoriams ir / ar nemokumo administratoriui. Trečia, galiojantis reglamentavimas gali reikšti, kad dažnai

restruktūrizavimo plano patvirtinimo procese juridinio asmens dalyviai turės nepagrįstai didelę įtaką, nes juridinio asmens dalyviai pagal galiojančią reglamentavimą balsuoja dėl (ne)pritarimo restruktūrizavimo planui visais atvejais. Ketvirta, juridinio asmens dalyviams restruktūrizavimo planui nepritarus, galiojantis reglamentavimas nustato nepagrįstai didelės kreditorių grupėje daugumos – 2/3 visų patvirtintų grupės kreditorių reikalavimų, pritarimo. Penkta, įstatymas nesudaro tinkamų prielaidų balsavimo dėl (ne)pritarimo restruktūrizavimo planui procese iškirstyti juridinio asmens kreditorius į grupes kurios tinkamai atspindėtų pakankamą intereso bendrumą. Šešta, galiojančiame reglamentavime įtvirtinta absoliutaus prioriteto taisyklė be galimybės nukrypti nuo įstatyme nustatytos reikalavimų tenkinimo tvarkos susitariant dėl to restruktūrizavimo plane nepagrįstai apriboja galimybes pasiekti susitarimą dėl restruktūrizavimo plano, kuris galėtų lemti didžiausią sėkmingo juridinio asmens restruktūrizavimo tikimybę.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Teisės norminiai aktai

Lietuvos Respublikos:

1. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (2000). *Valstybės žinios*, 74-2262
2. Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymas (2001). *Valstybės žinios*, 31-1012.
3. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (2002). *Valstybės žinios*, 36-1340.
4. Lietuvos Respublikos garantijų darbuotojams jų darbdaviui tapus nemokiam ir ilgalaikio darbo išmokų įstatymas (2016). TAR, 23708.
5. Lietuvos Respublikos darbo kodeksas (2016). TAR, 23709.
6. Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymas (2019), TAR, 10324.
7. Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymo Nr. XIII-2221 1, 2, 4, 6, 9, 10, 15, 17, 22, 26, 27, 28, 31, 32, 33, 35, 40, 41, 42, 43, 62, 63, 64, 77, 94, 95, 103, 104, 110, 111, 114, 130 straipsnių ir priedo pakeitimo ir Įstatymo papildymo 102-1, 102-2, 102-3, 111-1 straipsniais įstatymas (2021). TAR, 1546.
8. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. rugsėjo 4 d. nutarimas Nr. 924 „Dėl Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymo įgyvendinimo“. TAR, 14446 (2020 m. spalio 14 d. redakcija).
9. Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2021 m. liepos 14 d. įsakymas Nr. VA-45 „Dėl ankstyvojo perspėjimo sistemos dalyvių nustatymo ir informavimo aprašo patvirtinimo“, TAR, 15928.

Kiti:

10. Europos Parlamento ir Tarybos 2019 m. birželio 20 d. direktyva (ES) 2019/1023 dėl prevencinio restruktūrizavimo sistemų, skolų panaikinimo ir draudimo verstinės veikla ir priemonių restruktūrizavimo, nemokumo ir skolų panaikinimo procedūrų veiksmingumui didinti, kuria iš dalies keičiama Direktyva (ES) 2017/1132 (Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyva). OJ L 172, p. 18–55.
11. Europos Komisijos 2014 m. kovo 12 d. rekomendacija (2014/135/ES) dėl naujo požiūrio į verslo žlugimą ir nemokumą. OJ L 74, p. 65–70.

Specialioji literatūra

12. Barakauskas, S. (2016). Įmonių gaivinimo teisminės procedūros: lyginamieji aspektai. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01 S), Vilniaus Universitetas. Vilnius. Vilniaus universiteto leidykla.
13. Balsiukienė, A. et al. (2021). Veiksmingo restruktūrizavimo proceso užtikrinimas įgyvendinant restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvą. JURISPRUDENCIJA, 28 (1), p. 133-157, DOI: 10.13165/JUR-21-28-07.
14. Balsiukienė, A. 2022. Restruktūrizavimo plano tvirtinimas nepritariant kreditoriams. JURISPRUDENCIJA, 29 (1), p. 135-155, DOI: 10.13165/JUR-22-29-1-07.
15. Bitė V. et al. (2022). Juridinių asmenų nemokumo teisinio reguliavimo pokyčiai Lietuvoje įgyvendinus Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyvą. Lietuvos Teisė 2021: Esminiai pokyčiai, p. 93-103.
16. Garrido, J. et al (2021). IMF Working Paper. Restructuring and Insolvency in Europe: Policy Options in the Implementation of the EU Directive [interaktyvus]. International Monetary Fund. Prieiga per internetą: Restructuring and Insolvency in Europe: Policy Options in the Implementation of the EU Directive (imf.org) [žiūrėta 2023 m. lapkričio 10 d.].
17. Jokubauskas, R. (2020). Gyvybingumo samprata ir vertinimas juridinių asmenų nemokumo procese. JURISPRUDENCIJA, 27 (2), p. 555-571, DOI: 10.13165/JUR-20-27-2-16.
18. Jokubauskas, R. 2021. *Juridinių asmenų nemokumo procesas*: monografija. Kraków: KSIĘGARNIA AKADEMICKA.
19. Mulevičienė S. et al. (2019). Nemokumo teisės reforma: naujasis Juridinių asmenų nemokumo įstatymas. Lietuvos Teisė 2019: Esminiai pokyčiai, p. 64-70.
20. Tamošiūnienė, E. et al. (2020). Nemokumo proceso inicijavimo veiksmingumo problemos. Teisė, 117, p. 47–63, DOI: <https://doi.org/10.15388/Teise.2020.117.3>.
21. Warner, R. (1988). Book Reviews. The logic and limits of bankruptcy law. Thomas H. Jackson. The Urban Lawyer, 20(2), p. 489-499.

Teismų praktika

Lietuvos teismų praktika

22. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. sausio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-17/2006.

23. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-497/2006.
24. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. kovo 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-176/2008.
25. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. birželio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-262/2008.
26. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. liepos 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-310/2010.
27. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus plenarinės sesijos 2012 m. lapkričio 6 d. nutarimas civilinėje byloje Nr. 3K-P-311/2012.
28. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. balandžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-167/2012.
29. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. kovo 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-88/2013.
30. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. lapkričio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-411-611/2017.
31. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gruodžio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-484-219/2017.
32. Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. liepos 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1262-798/2017.
33. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. sausio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K3-110-421/2018.
34. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. liepos 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-273-611/2018.
35. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gegužės 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-105-684/2019.
36. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K3-175-403/2019.
37. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. sausio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-171-421/2021.
38. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. birželio 29 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-7-69-313/2021.
39. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. sausio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-173/2014.

40. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. gegužės 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-955-241/2016
41. Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. sausio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-315-798/2017
42. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. lapkričio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1683-553/2020.
43. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. birželio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1033-407/2020.
44. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. liepos 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1142-407/2020.
45. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. liepos 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1014-553/2020.
46. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. lapkričio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1728-450/2020.
47. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. birželio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1033-407/2020.
48. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. rugpjūčio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1352-450/2020.
49. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. liepos 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1142-407/2020.
50. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. spalio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1547-553/2020.
51. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. liepos 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1259-407/2020.
52. Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. vasario 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-245-407/2021.
53. Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. sausio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1101-553/2021.
54. Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. liepos 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-822-910/2022.
55. Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. liepos 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-818-933/2022.
56. Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. kovo 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-377-910/2022.

57. Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. gegužės 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-124-407/2022.
58. Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. birželio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-607-910/2023.
59. Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. balandžio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-413-407/2023.
60. Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. kovo 16 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e2-295-407/2023.
61. Lietuvos apeliacinis teismas 2023 m. spalio 10 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. e2-951-407/2023.
62. Panevėžio apygardos teismo 2020 m. kovo 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-315-278/2020.
63. Kauno apygardos teismo 2020 m. balandžio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1506-638/2020.
64. Vilniaus apygardos teismo 2020 m. birželio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eB2-3364-232/2020.
65. Kauno apygardos teismo 2021 m. balandžio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1065-390/2021.
66. Kauno apygardos teismo 2021 m. gegužės 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1194-273/2021.
67. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. rugsėjo 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-662-2755-12.

Kiti šaltiniai

68. The World Bank, 2012. Out-of-Court Debt Restructuring [interaktyvus], The World Bank. Prieiga per internetą: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/417551468159322109/pdf/662320PUBOEPI00turing09780821389836.pdf> [žiūrėta 2023 m. lapkričio 10 d.].
69. The World Bank, 2021. Principles for effective insolvency and creditor/debtor regimes [interaktyvus]. The World Bank. Prieiga per internetą: Principles for Effective Insolvency and Creditor/Debtor Regimes, 2021 Edition (worldbank.org) [žiūrėta 2023 m. lapkričio 10 d.].
70. Financial Stability Board, 2022. Thematic Review on Out-of-Court Corporate Debt Workouts [interaktyvus]. Financial Stability Board. Prieiga per internetą: Thematic

- Review on Out-of-Court Corporate Debt Workouts: Peer Review Report (fsb.org) [žiūrėta 2023 m. lapkričio 10 d.].
71. The World Bank, 2022. A Toolkit for Corporate Workouts [interaktyvus]. The World Bank. Prieiga per internetą: A Toolkit for Corporate Workouts | Policy Commons [žiūrėta 2023 m. lapkričio 10 d.].
72. United Nations (2004). Legislative Guide on Insolvency Law [interaktyvus]. United Nations. Prieiga per internetą: Legislative Guide on Insolvency Guide (un.org) [žiūrėta 2023 m. lapkričio 10 d.].
73. Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymo Nr. XIII-2221 1, 2, 4, 6, 9, 10, 15, 17, 22, 26, 27, 28, 31, 32, 33, 35, 40, 41, 42, 43, 62, 63, 64, 77, 94, 95, 103, 104, 110, 111, 114, 130 straipsnių pakeitimo, įstatymo papildymo 1021, 1022, 1023, 1111 straipsniais ir įstatymo priedo pakeitimo įstatymo ir lydimųjų įstatymų projektų aiškinamasis raštas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/b9ef36308b1811eb998483d0ae31615c?jfwid=-xmx0mfviy> [žiūrėta 2023 m. lapkričio 10 d.].
74. Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymo XIII-2221 aiškinamasis raštas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: XIII-2777 AIŠKINAMASIS RAŠTAS dėl įstatymų projektų Reg. Nr. XIII-2777- XIII-2789 (Irs.lt) [žiūrėta 2023 m. lapkričio 10 d.].
75. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. balandžio 18 d. bendrųjų klausimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo apžvalga, registracijos Nr. AC-34-2.
76. vmi.lt. VMI informacija apie ankstyvojo perspėjimo sistemą [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.vmi.lt/evmi/juridinio-asmens-likvidavimo-proceduros/-/ankstyvojo-perspejimo-sistema> [žiūrėta 2023 m. lapkričio 10 d.].
77. Nemokumas.avnt.lt. Nemokumo procesų informacinis portalas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://nemokumas.avnt.lt/public/home/main> [žiūrėta 2023 m. lapkričio 10 d.].
78. info.registrucentras.lt. Registrų centro informacija [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://info.registrucentras.lt/node/713> [žiūrėta 2023 m. lapkričio 10 d.].

SANTRAUKA

Juridinio asmens restruktūrizavimas

Tadas Brazauskas

Siekiant įvertinti, ar Lietuvos juridinių asmenų restruktūrizavimo(si) modelis(-iai) sudaro tinkamas / efektyvias prielaidas perspektyvių juridinių asmenų veiksmingo restruktūrizavimo(si) galimybei, šiame darbe analizuojami juridinių asmenų restruktūrizavimo procedūrų modeliai, jų pagrindiniai bruožai, kokią naudą / reikšmę kiekvienas jų turi / gali turėti siekiant užtikrinti finansinių sunkumų turinčių perspektyvių juridinių asmenų veiksmingo restruktūrizavimo(si) galimybę ir kokios teisinės prielaidos lemia atitinkamų modelių (ne)veiksmingumą. Analizė atliekama pasitelkiant dokumentų analizės, lingvistinį ir sisteminį metodus. Tyrimo rezultatai leidžia nustatyti juridinių asmenų restruktūrizavimo procedūrų modelius ir jų ypatumus, reikšmę siekiant užtikrinti veiksmingą juridinių asmenų restruktūrizavimo sistemą, prielaidas, darančias atitinkamą juridinio asmens restruktūrizavimo procedūrą (ne)efektyvia ir, atitinkamai, įvertinti, ar Lietuvos juridinių asmenų restruktūrizavimo(si) modelis(-iai) sudaro tinkamas / efektyvias prielaidas perspektyvių juridinių asmenų veiksmingo restruktūrizavimo(si) galimybei.

SUMMARY

Restructuring of a Legal Entity

Tadas Brazauskas

In order to assess whether the model(s) of restructuring of legal entities in Lithuania constitute suitable/effective prerequisites for the possibility of effective restructuring of promising legal entities, this work analyzes the models of restructuring procedures of legal entities, their main features, the benefits/significance of each of them have / can have in order to ensure the possibility of effective restructuring of promising legal entities with financial difficulties and what legal assumptions lead to the (in)effectiveness of the respective models. The analysis is carried out using document analysis, linguistic and systematic methods. The research results make it possible to determine the models of legal entity restructuring procedures and their features, their significance in order to ensure an effective legal entity restructuring system, the assumptions that make the corresponding legal entity restructuring procedure (in)efficient and, accordingly, to assess whether the Lithuanian legal entity restructuring model(-i) form suitable/effective prerequisites for the possibility of effective restructuring of promising legal entities.